תלמוד ירושלמי · מפרשים · מראה הפנים על תלמוד ירושלמי · סדר מועד

מראה הפנים על תלמוד ירושלמי פסחים

רבי משה מרגלית

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מראה הפנים על תלמוד ירושלמי פסחים

רבי משה מרגלית

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מראה-הפנים-על-תלמוד-ירושלמי-פסחים/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה 38-202611161422v של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ב 10
הלכה ג 12
הלכה ד 12
הלכה ה 16
הלכה ו 18
הלכה ז 20
הלכה ח 21
פרק ב 26
הלכה א 26
הלכה ב 31
הלכה ג 33
הלכה ד 34
הלכה ו 36
הלכה ז 36
פרק ג 39
הלכה א 39
הלכה ב 41
הלכה ג 43
הלכה ד 44
הלכה ה 45
הלכה ז 45
הלכה ח 46
פרק ד 46
הלכה א 46
הלכה ב 49
הלכה ג 49
הלכה ד 49
הלכה ז 50
הלכה ח 51
הלכה ט 51
פרק ה 52
הלכה א 52
הלכה ב 57
הלכה ג 58
הלכה ד 59
הלכה ה 64
הלכה ח 64
הלכה י 65
פרק ו 65
הלכה א 65
הלכה ב 71
הלכה ג 71
הלכה ד 72
הלכה ה 73
הלכה ו 73
פרק ז 75
הלכה א 75

פרק א

הלכה א

אור לארבעה עשר בודקין את החמץ. רש"י ז"ל פי' שלא לעבור עליו וכו' כמו שהבאתי בפנים. והר"ב שהעתיק בתחלה לדברי רש"י וסיים וכתב ואע"ג דבביטול בעלמא סגי חיישינן שמא ימצא גלוסקא וימלך על ביטולו ויחשוב עליה לאכלה ויעבור עליו וכו'. והסביר התיו"ט דבריו משום דהביטול היא במחשבה בלבו. וה"נ במחשבה בעלמא חוזר מביטולו וזוכה דמחשבה מבטלת מחשבה עכ"ד. ולענ"ד אי אפשר לומר כן לדעת רש"י שהרי בהדיא פי' בדף ו' ע"ב על הא דאמר רב יהודה אמר רב הבודק צריך שיבטל וכדמסיק רבא לטעמא גזרה שמא ימצא גלוסקא יפה ודעתו עלויה. ופי' הוא ז"ל חס עליה לשורפה ומשהא אפי' רגע אחד ונמצא עובר עליה בבל יראה ובבל ימצא אבל משבטלה אינו עובר דלא כתב אלא תשביתו. מבואר הוא מדבריו שאם בטלו ליכא למיחש שמא ימלך ויחזור מביטולו. וזה מוכרח חדא דאי חיישת להכי א"כ אין לדבר סוף. ומאי אהני לך האי תקנתא דביטול. ועוד הא בהדיא תנן לקמן פ"ג ההולך לשחוט את פסחו וכו' ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו אם יכול לחזור ולבער ולחזור למצותו יחזור ויבער ואם לאו מבטלו בלבו. וא"כ שמעת מינה דלא חיישינן כלל לשמא ימלך דאי לאו הכי ניחוש שמא יחזור מביטולו ויעבור על בל יראה ובל ימצא וכ"ת משום חששא מדרבנן בעלמא שמא ימלך לא דחינן מצוה דאורייתא תינח לשחוט את פסחו ולמול את בנו אלא לאכול סעודת אירוסין מאי איכא למימר הא ודאי אף למאי דמסיק בבבלי דף מ"ט לכ"ע סעודה ראשונה מצוה אינה אלא מצוה דרבנן דאין לנו אפי' רמז בעלמא מן הכתוב לסעודת אירוסין (ועיין בתוס' כתובות דף ז' דאף לברכת אירוסין דאמרו במס' כלה רמז מויברכו את רבקה אינו אלא אסמכתא בעלמא דפשטיה דקרא לא איירי בברכת אירוסין) אלא ע"כ דלחששא שמא ימלך לא חיישינן ואין לנו לתרץ קושיא זו לדעת רש"י דהא מדאורייתא בביטול בעלמא סגי כדאמרינן התם בדף ד' ע"ב ובדיקת חמץ אינה אלא מדרבנן. אם לא נאמר כדברי הר"ן ז"ל שכתב לדרך רש"י בדיקה וביעור או ביטול לחוד תרווייהו מדאורייתא נינהו דזה שאמרה תורה תשביתו יכול להתקיים באחד משני דברים או שיבטל בלבו ויוציאנו במחשבתו מרשותו וסגי בהכי מדאורייתא אפי' בחמץ הידוע או אם לא ביטלו בלבו צריך מן התורה שיבדוק אחריו בכל מקום שהוא רגיל להמצא שם ויבערנו מן העולם. ובביעור זה הוא שנחלקו ר' יהודה וחכמים במה יבערנו. ומה שכתב רש"י שלא לעבור עליו היינו במי שאינו מבטל ותנא דמתני' לא איירי בביטול אלא אם בדק בלחוד לבערו נמי סגי מדאורייתא ורב יהודה

הוא שחידש ואמר הבודק צריך שיבטל מטעמא שמא ימצא גלוסקא יפה ודעתו עליה ויעבור על בל יראה ובל ימצא. והיינו משעת מציאתה ואילך אבל לא שיעבור למפרע דהא בדק לבער ובזה יצא ג"כ י"ח מן התורה. זהו תוכן דברי הר"ן לדרך רש"י ז"ל ועל פי זה פי' בפנים לפי דעת רש"י ודעת התוס' דהבדיקה אינה אלא מדרבנן דהואיל ולא בדיל מיניה חששו חכמים דלמא אתי למיכל אי נמי הואיל וחמור איסורו דעובר בבל יראה ובל ימצא החמירו לבדוק דילמא אתי למיכל כדכתבו בריש מכלתין. ודעת הרמב"ם ז"ל בחדא כדעת רש"י ובחדא כדעת התוס'. דזה דבענין הבדיקה דעתו כדעת התוס' שאינה אלא מדרבנן כדכתב בפ"ב מהל' חמץ ומצה בהל' ג' ומדברי סופרים לחפש אחר חמץ במחבואות ולבדוק אחריו. ובענין השבתה דעתו כדעת רש"י בזה כמ"ש שס בהל' ב' כפי נוסחת הכ"מ אשר מצא. שכתב ומה היא השבתה זו האמורה בתורה שיבטלו בלבו ויחשוב אותו כעפר וכו'. וכן כתב רש"י בדף ד' ע"ב השבתה בלב היא השבתה מדכתיב תשביתו ולא כתב תבערו. והתוס' הקשו שם מדקאמר בשמעתין לר"ע מצינו להבערה שהיא אב מלאכה וכו'. ולתרץ קושייתם לדעת הרמב"ם וכן לתרץ קושית הר"ן שהקשה דא"ת תשביתו בביטול בלב בלחוד סגי. א"כ מהו שנחלקו ד' יהודה ורבנן בביעור ור"י יליף מנותר שצריך שריפה אלמא דביעור מן התורה הוא. ולזה נאמר דאי משום הא לא הוה קשיא דחדא מיתרצא בחבירתה דלדעת ר"ע ודאי שביעור מן התורה ובשריפה ור' יהודה תלמודו דר"ע ס"ל כרבו. אבל לדעת חכמים עיקר הביעור אחר שכבר ביטלו אינו אלא מדרבנן לפיכך או שורפו או מפררו וזורה לרוח ופסק כחכמים כדכתב בפ"ג. וכל הסוגיא בדף כח שם אינה אליבא דר' יהודה. וחכמים שהשיבו לו לפי דעתו השיבו ותדע דרבא גבי הא דר"ע קאמר ש"מ מדר"ע תלת וכו'. והא אנן קיי"ל כב"ה דאמרי' מתוך שהותרה הבערה לצורך וכו'. אלא אליבא דר"ע הוא דקאמר וכן לענין ביעור בשריפה וזה פשוט. אמנם כל זה הוא לפי גי' הכ"מ בדברי הרמב"ם. אבל לקמן בהלכה ד' יתבאר שהעיקר כפי נוסחא הראשונה בספרי הרמב"ם ודעתו כפי דעת הר"ן לדרך רש"י ז"ל ע"ש בד"ה ר"מ אומר ויאמנו לך הדברים. ובענין שהקשו תוס' על פי' רש"י בהאי דקאמר ודעתי' עלויה דמאי פריך כי משכחת לה ניבטלה הא פי' ודעתיה עלויה שחס עליה לבטלה. י"ל דכוונת רש"י כך דדייק בלישניה ופי' ודעתיה עלה חשיבה היא בעיניו וחס עליה לשורפה ומשהה אפי' רגע אחד ונמצא עובר עליה וכו'. כלומר לא שחס עליה לבטלה לגמרי או לשורפה דאטו ברשיעי עסקינן. אלא כי משכח לה מחשב בלבו הלא יפה היא הלואי הייתי יכול לאכלה ומתוך כך משהא מלשורפה או לבטלה. ונמצא שע"י שהייה זו אפי' בשהיית רגע אחד עובר עליה בבל יראה ובל ימצא. ופריך וכי משכח לה

ליבטלה דקס"ד שמוצא אותה קודם זמן איסורה. והרי על בל יראה ובל ימצא אינו עובר אלא בהגיע ימי מועד. א"כ מה בכך שחס עליה שעה אחת הלא עדיין יכול לבטלה. ולא אתי לעבור עליה בלאו. ומשני דילמא משכח לה לבתר איסורא ולאו ברשותיה קיימא הלכך תיקנו שיבטל סמוך לבדיקה ותו לא משכחת גוונא כלל שיעבור עליה. ודעת הרמב"ם ז"ל לפרש להאי דקאמר ודעתיה עלויה בענין אחר ולשעבר קאי. שכך כתב בפ"ג הלכה ז' וכשגומר לבדוק אם בדק קודם שש שעות צריך לבטל וכו' לפיכך אם לא ביטל קודם שש ומשש שעות ולמעלה מצא חמץ שהיה דעתו עליו והיה בלבו ושכחו בשעת הביעור ולא ביערו ה"ז עבר על לא יראה ולא ימצא שהרי לא ביער ולא ביטל וכו'. ולפירושו צ"ל הא דנקט רבא בלישניה שמא ימצא גלוסקא יפה היינו משום דסתם חמץ יפה שוהה הוא מלבטלו בשעת הבדיקה שחושב בלבו עדיין יש שהות לאכלו עד שעת הביעור אלא שמא ישכח אח"כ לבערו והוא לא ביטלו ונמצא שיעבור עליו בלאו בימי מועד. וזהו שכתב שהיה דעתו עליו כלומר שלא לבטלו עד הביעור והיה בלבו לבערו ואח"כ שכח וכו'. והיינו נמי ודעתיה עלויה דקאמר רבא:

כתיב ושמרתם את המצות וכו'. הא דנקיט האי קרא דקודם קרא אך ביום הראשון. ועיקר דרשא דאם אינו ענין מהאי קרא בלחוד מצי למידרש פירשתי בפנים משום דדריש קרא דושמרתם אקרא דבתריה קאי. וכלומר תעשו שימור מקודם הביעור והיינו בדיקה כדי לבערו. ולר' מנא דדריש דמכאן רמז שהבדיקה צריכה בלילי י"ד שיהו הלילה והיום משומרין טפי ניחא להא דמייתי קרא דושמרתם. ולהך שיטתא דס"ל דיש עיקר להבדיקה מן התורה כמבואר בדיבור דלעיל איכא קצת סייעתא מהא דהכא. ולאידך דס"ל דהבדיקה אינה אלא מד"ס צ"ל דאסמכתא בעלמא היא. מיהו נלמד מסוגיא זו דראשון על י"ד קאי וכרב נחמן בר יצחק בבבלי דף ה' ראשון דמעיקרא משמע כדכתיב הראשון אדם תולד וכר' יהודה דהכא לקמן בהלכה ד' דס"ל אך ביום הראשון זה ארבע עשר. ועיין לקמן שם יתבאר מה בין סוגיא דהכא להא דהתם בענין פלוגתא דר"מ ור' יהודה והיוצא מביניהם בס"ד:

הדא אמרה אפי' ביום צריך לבדוק לאור הנר. דעת בעל המאור ז"ל ללמוד מכאן דביום י"ג נמי יש לו לבדוק לאור הנר ואפי' ביום י"ד קאמר. וכבר השיב עליו הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות דביום י"ד הוא דקאמר אם לא בדק בלילה. אבל ביום י"ג אינו בודק כלל וכדרב נחמן דהתם דקאמר בשעה שבני אדם מצויין בבתיהן ואור הנר יפה לבדיקה. וכן הר"ן ז"ל השיב על זה. וראי' מדקאמר לקמן מבואות האפלים וכו' לא כמה דהוא מנהר בלילא הוא מנהר ביממא. אלמא דאם בא להקדים ולבדוק ביום י"ג לאור הנר אינו רשאי:

לא סוף דבר בית שאין בו אורה וכו'. והתם בדף ח ע"א אמרינן ואכסדרה שאורה רב לאורה נבדקת. וה"ה לארובה שבחדר במקום שהאור רב וכך היא מסקנת הפוסקים. ואפשר דה"נ דקאמר אפי' בית שיש בו אורה וכו' היינו על הצדדים הוא דקאמר שאינו יכול לסמוך על האורה שבבית אבל במקום שהאור רב כאכסדרה דמי:

נדה כהנת חופפת וסורקת וכו'. וכך הוא דעת הרמב"ם ז"ל שכתב בפ"א מהל' מקוואות מדין חפיפה וסריקה. וסתם דבריו משום דתקנת עזרא דסוף פ' מרובה בזה בסתמא היא נשנית. ועוד שלא תחלוק בין נדה לנדה ומה שהשיב ר' מנא וקאמר לשומרת יום וכו' כדפרישית בפנים בלשון הב' דר"ג דהכא פליג והקשה ולפי דבריו השיב לו כן אבל עיקר הטעם מפני שלא תחלוק הוא:

תיפתר שהיו שניהם סמוכין לכותל אחד למעלה מעשרה וכו'. הטור בסי' תל"ג כתב ובירושלמי חשיב גבוהים למעלה מעשרה טפחים ואינו נראה שעיקר תשמיש אדם הוא למעלה מעשרה אלא כדפרישית שאין יד האדם מגעת שם. והב"י רצה לתרץ די"ל דהנחת חמץ בחורין ובזיזין תינוקות מצויין בו יותר מהגדולים. וכיון דקטנים אין תשמישן אלא בתוך עשרה אין החורין והזיזין צריכין בדיקה אלא כשאינן גבוהין יותר מעשרה עכ"ל. ולפ"ז קשה טפי על הא דקאמר ואחד למטה מעשרה דמשמע דלפרש התחתונים הוא דקאמר ואינן צריכין בדיקה אלא דנראה דבלא"ה לק"מ דנהי דמיירי הכא בתינוקות. וכדמשמע מהא דלקמיה דקאמר מתייראי היא התינוק ליילך לשם ומ"מ ע"כ לפרש דלמטה מעשרה לאו דוקא שהוא בתוך עשרה דא"כ אמאי אין צריך בדיקה הא עיקר תשמיש הוא שם ואף לתינוקות אלא למטה מעשרה ונמוך הרבה. וא"כ למעלה מעשרה נמי והוא גבוה הרבה הוא דקאמר וכלפי שקורא להתחתון למטה מעשרה קורא להעליון למעלה מעשרה. ועוד נראה דר' יוסי דהכא לא קאמר אלא דרך דחיה בעלמא דלא תפשוט מהכא דחשו לנפילה וכך הוא לקמן וכן בסוף הלכה:

מטה שהיא חוצצת בתוך הבית וכו'. כדפרישית וכך פירשו התוס' בדף ח' להא דגריס התם מטה החולקת בתוך הבית. ומביאין ראיה לפירושם מהכא וכתירוץ הב' שם להא דלא משני שם שיש עצים ואבנים. דה"ק במידליא אין צריך דלא ניחא לעלות על גבה ולעבור ומכיון שיש עצים ואבנים תחתיה כדגריס בהאי ברייתא בתרייתא א"צ בדיקה כלל לצד הפנימי. ובזה שוין הן הסוגיות דהכא ודהתם. והרמב"ם ז"ל שהביא לדין חורי הבית וכו' בפ"ב בהל' ו' ולא הביא מדין מטה החולקת מפני שדינין אלו וכיוצא בהם נכללו במ"ש שם שבמקום שדרך להכניס שם חמץ צריך בדיקה ואם ידוע לו בודאי שלא הכניס שם חמץ אין צריך בדיקה וכל הדינין דלקמן פשוטים הם ומבוארין ג"כ שם:

יש חצר שהוא כמבוי וכו'. דוגמא לזה נשנה בהאי תלמודא בכתובות פרק המדיר בהל' ו' לענין העוברת על דת יהודית ע"ש:

הדא דתימר בשיש בדעתו לחזור וכו'. בבבלי דף ו ע"א גרסינן מימרא דרב יהודה אמר רב המפרש והיוצא בשיירא קודם שלשים יום אין זקוק לבער תוך שלשים יום זקוק לבער. שמשלשים יום ואילך חל עליו להזהר בהלכות פסח. אמר אביי הא דאמרת תוך שלשים יום זקוק לבער לא אמרן אלא שדעתו לחזור אבל אין דעתו לחזור אין זקוק לבער א"ל רבא ואי דעתו לחזור אפי' מראש השנה נמי אלא אמר רבא הא דאמר' קודם שלשים יום אין זקוק לבער לא אמרן אלא שאין דעתו לחזור אבל דעתו לחזור אפי' מר"ה זקוק לבער. ופי' רש"י ז"ל ואי דעתו לחזור בימי הפסח אפי' מר"ה נמי דכי הדר ביה בימי הפסח עבר עליה וההיא שעתא לאו ברשותיה הוא דליבטליה שהרי איסור הנאה הוא ואינו שלו וכשראהו עבר עליה. ולפ"ז מפרש להא דרבא גופיה לא אמרן אלא שאין דעתו לחזור בתוך הפסח אבל דעתו לחזור בתוך הפסח אפי' קודם ל' יום זקוק לבער כדי שכשיחזור בתוך ימי הפסח לא ימצא חמץ בתוך ביתו. וכ"כ הר"ן ז"ל לפי פירש"י וסיים וכתב ולפ"ז איכא למימר דלא פליג אירושלמי דאמר ולא אמרן אלא בשדעתו לחזור אבל אין דעתו לחזור אפי' קודם שלשים יום זקוק לבער. וה"ק לא שנו שאין זקוק לבער אלא בשדעתו לחזור קודם הפסח אבל אין דעתו לחזור עד תוך הפסח אפי' קודם ל' יום זקוק לבער. ואחרים פירשו דשאין דעתו לחזור כלל עד אחר הפסח אבל דעתו לחזור בין בתוך הפסח בין קודם הפסח צריך לבער שמא יחזור ע"פ בין השמשות ולא יהי' לו פנאי לבער וכ"כ הרמב"ם ז"ל בסוף פ"ב מהל' חמץ ומצה. ובירושלמי לא משמע הכי עכ"ל הר"ן בזה. ואומר אני שאם באנו להשוות להא דהכא עם הא דרבא דהתם לפי פי' רש"י בדוחק כדפי' הר"ן דאין דעתו לחזור דקאמר היינו עד תוך הפסח וכדי לדמות בכוונת הענין לדינא לסברת רבא דהלכתא כוותיה טפי ניחא לן לפרש להא דהכא כדפרישית בפנים. ועולה לדינא כהאי דרבא וכפי פי' הרמב"ם ז"ל דהא דתימר קודם ל' יום א"צ לבדוק ולבער בשיש בדעתו לחזור מיד ולא יתעכב שם דתלינן שיבא זמן מה קודם הפסח בכדי שיהא לו פנאי לבער אבל אין בדעתו לחזור מיד חיישינן שמא יתעכב עד סמוך לחג הפסח. ולא יבא עד ע"פ בין השמשות ולא יהי' לו פנאי לבער הלכך אפי' קודם ל' יום צריך לבדוק ולבער באופן שפי' הזה יותר מתיישב על הלשון והכוונה לדינא דעל פירש"י יש לדקדק דמאי קמ"ל פשיטא אם דעתו לחזור בתוך הפסח שצריך לבער עכשיו. וכבר דקדקו כזה על פירש"י. ועוד מאי ס"ד דאביי למימר דהא דאמרן תוך ל' זקוק לבער אלא שדעתו לחזור בתוך הפסח וכו'. דכך צריך לפי פירש"י דמשום הכי פריך ליה רבא ואי

דעתו לחזור וכו'. וכי איצטריך ליה למימר דבדעתו לחזור בתוך הפסח שזקוק עכשיו לבער עד דאקשי ליה רבא להא. ולפי' הרמב"ם ניחא דה"ק אביי לא אמרן דתוך ל' יום זקוק לבער אלא שדעתו לחזור לביתו קודם הפסח. הלכך הואיל וחל עליו בתוך ל' יום חובת הלכות פסח יבער קודם צאתו דשמא לא יספיק לו זמן לבער כשיבא. אבל אין דעתו לחזור כלל לביתו קודם הפסח לא חל עליו מצות ביעור ואין זקוק לבער ועלה אקשי ליה רבא ואי דעתו לחזור וכו' כלומר ואי הכי מיירי שדעתו לחזור קודם הפסח א"כ אפי' יוצא מר"ה יהא זקוק לבער דשמא לא יספיק לו זמן לבער בבואו קודם הפסח. אלא אמר רבא הא דאמרן קודם ל' יום וכו' כמבואר לעיל לפי פי' הרמב"ם ואתיא שפיר לדינא נמי להא דהכא ממש כהאי דרבא כמבואר אלא שבענין דעתו לחזור ואין דעתו לחזור דהכא צריך לפרש כדפרישית ואין כאן שום דוחק דסתם לשון חזרה הוא כך שדעתו לחזור לביתו בכל עת שיכול למהר חזרתו. עוד כתב הר"ן וז"ל וגרסינן בירושלמי ובספק אבל בודאי אפי' מר"ה. כלומר דכי אמרינן קודם לפסח ל' יום אין זקוק לבער הני מילי בספק כלומר שאין שם חמץ ידוע אבל יש שם חמץ ידוע בודאי אפי' מר"ה זקוק לבער. ואינו נראה כן לפי גמרתנו דמדאמר לישנא דאין זקוק לבער ולא אמר אין זקוק לבדוק משמע דקודם ל' יום אפי' יש שם חמץ ידוע אין זקוק לבערו לפי שעשאוהו כחמץ שנפלה עליו מפולת דסגי ליה בביטול בעלמא עכ"ל. ולפע"ד קשה לי האי פירושא דלפי דקדוקו מגמ' דילן דנקט לישנא דלבער אפי' בחמץ ידוע מיירי. א"כ הכא דנקט לישנא דלבדוק היאך אנו מפרשין על חמץ ודאי הלא אין צריך לבדוק אחריו. וה"ל למימר אפי' מר"ה יבערו ובלאו הכי האיך שייך הכא לחלק בין ספק חמץ לודאי חמץ לתלותו בענין חזרה דאיירי הכא וכמדומה לי שהיותר נכון לפרש דספק ודאי דקאמר ג"כ על ענין החזרה דאיירי כאן הוא דקאמר כדפרישית בפנים. דהא דאמרן בשאין דעתו לחזור מיד אפי' יצא לפני ל' יום צריך לבדוק. והיינו לבער דכך הוא לישנא דהאי ש"ס. וכשתתבונן בכל הסוגיא דהלכה זו תמצא דלבדוק דקאמר היינו לבדוק כדי לבערו. וע"ז קאמר דוקא בספק לו אם יחזור מיד או לא ואין דעתו בודאי לחזור מיד בהא הוא דאמרינן דלא מחמרינן אלא אף לפני ל' יום זמן מה אבל בודאי שמחליט בדעתו שלא לחזור לביתו עד קודם הפסח אפי' יצא מר"ה צריך הוא לבדוק ולבערו דהשתא חיישינן טפי שמא לא יבא עד ע"פ בין השמשות. ולא יהי' לו פנאי לבדוק ולבערו. ולפ"ז לית כאן שום פלוגתא אגמרא דילן אלא דפירש לן טפי מגמרא דילן דסתם רבא דבריו. ומיהו מסתמא משמע דלפי גמרא דילן אין לחלק. והאי דר' בא נמי שפיר טפי מיתפרשא אם אנו מפרשין דלא איירי כאן בספק חמץ ובודאי חמץ אלא הכל לענין החזרה הוא דאיירי הכא ותו לא מידי בזה:

לית כאן אפי' נשים וכו'. למאי דכתבו התוס' בדף ד' ע"ב ד"ה הימנוהו רבנן בדרבנן כו' גבי בדיקת חמץ אע"ג דבידן מ"מ אי הוי מדאורייתא לא מהימנינן להו משום דאיכא טירחא יתרתא וצריך דקדוק גדול כדמוכח בירושלמי שמפרש מפני שהנשים עצלניות הן א"כ איכא למימר דר' ירמיה דהכא ס"ל כהאי שיטתא דבדיקת חמץ מדאורייתא כמוזכר לעיל בריש מכלתין. הלכך קאמר סמי מכאן נשים. מיהו לדידן וכהסכמת רוב גדולי האחרונים דהבדיקה אין לה עיקר מדאורייתא שבקינן להברייתא כפשטה שאפי' נשים נאמנות הן:

שואלין בהלכות הפסח בפסח וכו' בבית הועד שואלין קודם לשלשים יום. למאי דמבואר הכא א"צ למה שפלפלו האחרונים בזה. וכמה שהקשה הב"י ריש סי' תכ"ט וא"ת והא תניא בפ' בני העיר משה תיקן להם לישראל שיהו שואלין ודורשין בהלכות פסח בפסח וכו' ע"ש דהכא בבית הוועד מיירי כדקאמר הכא וכדילפינן ממשה דהיינו בבית הוועד והתם שלא בבית הוועד קאמר ולכל אחד ואחד בביתו תיקן משה הלכות פסח בפסח:

תניי שלמטה ממנה. הכי תני בתוספתא ומסיים שם אבל שלפנים הימנה א"צ לבדוק וה"ק נמי בבבלי דף ח' ע"ב תני ר' חייא כוותיה דרב והכי מסקנת רוב הפוסקים. ובגמרא שלפנינו גריס והלכתא כוותיה דשמואל וכבר כתב הרא"ש ז"ל דגי' הגאונים היא וכך היא גירסת הרי"ף ז"ל ואינה מן הש"ס ואני כבר ציינתי לאיזה מקומות בש"ס בסוף כלאים דכך נשנה ואינה אלא גירסת הגאונים בפ"ו דברכות דף ל"ו והלכתא כמר בר רב אשי וכו' ומדלענין ערלה לאו פירא וכו'. ואינה מן הגמרא אלא לישנא דבה"ג היא וכאן בהא דשמואל ובפ"ח דבכורות דף נ"ט גבי פלוגתא דרב ושמואל כתוב בגמרא שלפנינו ואע"ג דהלכתא כרב באיסורי הכא הלכתא כשמואל ג"כ אין זה מלשון הגמרא כמ"ש הרא"ש ז"ל שם ובנדה דף ס"א כתוב והלכתא כמר זוטרא מדאפקנהו רחמנא בחד לישנא. וע"כ לישנא דבה"ג הוא וכמ"ש הרמב"ם שם בפי' המשנה כך אמרו מקצת הגאונים וזה אצלי מאמר בלתי אמיתי וע"ש:

הלכה ב

אין חוששין שמא גררה חולדה. פירשתי בפנים כפרש"י ז"ל דאין חוששין שהביאם ממקום שאינו בדוק למקום הבדוק. ולפי פי' זה דקדק ר' יונה בהסוגיא דאיפכא הו"ל למיתני. והרמב"ם ז"ל מפרש בענין אחר כמ"ש בפ"ב מהלכות חמץ ומצה בהלכה ז' אין חוששין שמא גררה חולדה חמץ למקום שאין מכניסים בו חמץ שאם נחוש מבית לבית נחוש מעיר לעיר ואין לדבר סוף וזהו כמו שפירשתי בפנים לר' יוסה דקאמר אפי' כמתני'

אתיא היא דלפי פי' זה שפיר נשנה במתני' על הסדר ומה דמסיים שאם מבית לבית אי אתה חושש וכו' הוא לטעמא דמילתא וכלומר דא"כ היינו חוששין אף מבית שאינו בדוק לבית הבדוק אבל השתא אם מבית לבית אי אתה חושש וכו' כמבואר הכל בפנים. וכן הסביר הה"מ שם וסיים ופי' רבינו עיקר ויפה כיון אבל לא הביא ראיה לפירושו. ומכאן ראיה לפירושו וכמסקנת ר' יוסה דאי כפי' קמא קשיא דקדוקו דר' יונה. ומ"ש הכ"מ על דברי הה"מ דלא שייך לומר פי' זה עיקר או זה עיקר מכיון דלדינא לא נפקא לן מידי י"ל דמכיון דלפי' זה מתורץ דקדוק דר' יונה א"כ ניחא טפי. ועוד נלע"ד דאיכא איזה נפקא מינה לדינא. וזה למאי דפריך התם דף ט ע"ב ומי אמרינן אין חוששין שמא גררה חולדה והא קתני סיפא ומה שמשייר יניחנו בצינעא שלא יהא צריך בדיקה אחריו. ומסיק רבא דה"ק יניחנו בצינעא שמא תטול חולדה בפנינו ויהא צריך בדיקה אחריו. ורבא לטעמיה דאסיק בריש שמעתין דמכיון דחזינן דשקל הוי ליה ודאי ומי יימר דאכלתה הוי ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי. וכל זה דוקא באותו בית וכדכתב הרמב"ם שם אם ראה עכבר שנכנס לבית וחמץ בפיו אחר בדיקה צריך לבדוק פעם שנייה משמע אבל לבית הסמוך והוא מקום שאין מכניסין בו חמץ לעולם אין חוששין שמא הביא העכבר לשם אע"ג דחזינן דשקל. ואם שזה פשוט הוא לדעת הרמב"ם ומסתברא דכך הוא הדין מ"מ לחזק סברא זו יש לנו ללמוד לזה ממשנה יתרה דאין חוששין. וכמו שהקשו התוס' שכתבו וא"ת והא מרישא שמעינן דקתני כל מקום שאין מכניסין בו חמץ א"צ בדיקה תריץ דהוה מוקמינן בשאין חולדה וברדלס יכולין להלך שם ומדבריהם משמע דמפרשי להמתני' כפי' הרמב"ם אין חוששין שמא גררה חולדה לבית שאין מכניסין בו חמץ. דאילו לפירש"י אין חוששין שמא הביאה ממקום שאינו בדוק למקום הבדוק. קושייתם מעיקרא לא קשיא דזה לא הוה שמעינן מרישא. מיהו תירוצם דוחק הוא דמהיכי תיתי לאוקמי במקום שאין החולדה יכולה להלך שם. הא סתמא קתני מקום שאין מכניסין בו חמץ א"צ בדיקה וטפי ניחא לתרץ דהמשנה יתרה זו אשמועינן להאי דינא דאמרן דאע"ג דחזינן דשקל אין חוששין מבית לבית שאין מכניסין בו חמץ. ומרישא לא הוה שמעינן אלא דא"צ בדיקה בסתמא. והשתא כולהו איצטריכו דרישא קמ"ל דמסתמא א"צ בדיקה ואין חוששין קמ"ל דאע"ג דחזינן לעכבר דשקל לעולם אין חוששין שמא הביאה לבית אחר וא"צ בדיקה אם הוא מקום שאין מכניסין בו חמץ וסיפא קמ"ל דכי חזינן דשקל חוששין באותו בית שאעפ"י שבדק צריך לבדוק פעם שנייה כדאוקי רבא מה שמשייר וכו'. וזהו מוכרח לדעת הרמב"ם וכפירושו באין חוששין אבל לפירש"י לית לן משנה יתרה. ואיכא למימר דהיכא דחזינן דשקל חיישינן נמי שמא הביאה לבית הסמוך ואפי'

הוא מקום שאין דרך להכניס בו חמץ אפשר שעכשיו יהא צריך בדיקה. ומעתה נתבאר דאיכא נמי איזה נ"מ לדינא בין פירש"י ובין פי' הרמב"ם ז"ל. וכבר נתבאר לעיל דר' יוסה דהכא ס"ל לפרש כן:

הלכה ג

וכרבי יודה חוששין. לשיטתא דהכא דר' אבהו אליבא דר' יהודה ס"ל דפליג אסתמא דמתני' דאין חוששין אלא אפי' בסתמא דלא חזינן דשקל חוששין שמא גררה חולדה. ע"כ צ"ל דאפי' לר' יהודה אין החשש אלא באותו הבית שבו החמץ. ור"ל דבשעת הבדיקה צריך להזהר שלא תבוא החולדה ותגררנו דודאי אין סברא לומר דלר' יהודה חוששין אף מבית לבית שאין מכניסין בו חמץ. דא"כ אין לדבר סוף וכקושית התנא דמתני' ולא מסתברא דליפלוג ר' יהודה בהא גופה. ועיין בדבור דלעיל במה שנתבאר מפירושים השונים במתני' דאין חוששין. ונתבאר עוד משיטתא דהכא דלא ס"ל כהאי דרבא דהתם דף ט' ע"ב בהאי מעשה דר' יהודה דמשני לא תימא שהטילה נפל לבור אלא אימא שהטילה כמין נפל לבור והוה ספק וספק וכו' ולשיטתא דהכא השליכה ודאי נפל והוי ודאי וודאי כדקאמר בשר גוררת ואוכלת וכו'. ולפיכך טיהרו אותו וה"ז כעין סברא דר"ז דהתם בהא דמחלק בין בשר ללחם בבשר משיירא וכו'. ולתרץ הקושיא ממתני' דמדורות הנכרים וכו'. אלא דלר' זירא לא אתינן להא אלא לפי דיוקא דהמתני' טעמא דלא חזינן הא חזינן דשקל חיישינן משום דבלחם משיירא. ולשיטתא דהכא פליג תנא דמתני' בהא גופא עם ר' יהודה להתנא דמתני' לא חיישינן להא כ"א בדחזינן דשקל ולר' יהודה אפי' בסתמא חוששין. ומיהו בהאי מעשה דר' יהודה גריס ר"ז כהאי דהכא ואין להאריך:

הלכה ד

רבי מאיר אומר משש שעות ולמעלן מדבריהן. לשיטתא דהכא דמבואר הוא דמפרש דר"מ ור' יהודה פליגי בגופה דפירושא דקרא דאך ביום הראשון תשביתו לר"מ הראשון זה ט"ו ולר' יהודה הראשון זה י"ד וזה לא כשיטת הבבלי בהא דהתם בדף ד' ע"ב קאמר בפשיטות דכ"ע מיהת חמץ משש שעות ולמעלה אסור וכדפירש"י ז"ל אסור מן התורה וכדמוכחא כולה סוגיא דהתם דמן התורה אסור. וכדי לתרץ לכל שיטתא ושיטתא מאי דקשיא לן בגוה נבאר בקצרה ובהיוצא לדינא לכל הני שיטות הפוסקים והמפרשים בענין פירושא דתשביתו כמוזכר בריש מכילתין. ומתוך הדברים ומוכרחים המה יתבאר לך דעיקר כגי' הישנה בספרי הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהל' חמץ ומצה בהל' ב' ומה היא השבתה זו וכו' כדלקמן. ובתחלה נבאר ונאמר דלפי שיטתא דהכא דר"מ ס"ל חמץ משש שעות ולמעלה אינו אלא מדבריהם דדריש עליו על אכילתו. והאיך מקיים קרא

דלא תשחט על חמץ דם זבחי. וכדדריש רבא באמת מהאי קרא דהשבתת חמץ מחצות ולמעלה. ואם הזהירה התורה על ההשבתה באותו זמן. וכדכתבו התוס' בדף ה' ע"א ד"ה זמן שחיטה וכו'. א"כ ממילא נפקא לן איסור אכילת חמץ באותו זמן ומאי עביד ליה ר"מ בהאי קרא. וע"כ צ"ל דס"ל כקושיין דהתם דפריך על הא דרבא ואימא כל חד וחד כי שחיט ומשני זמן שחיטה אמר רחמנא ופירש"י ז"ל לכולם זמן אחד קבע. וכן ביארו בתוס' שכתבו אע"ג דאמת היא דלא תשחט על חמץ כל חד וחד כי שחיט דאמרינן פ' תמיד נשחט השוחט את הפסח על החמץ עובר בלאו מ"מ כיון דאשכחן דהזהיר על ההשבתה והזהיר שלא לשחוט הפסת על החמץ סברא הוא שבזמן שחיטה הזהיר על ההשבתה. והשתא לר"מ דהכא צ"ל דאין ה"נ דס"ל כהך סתמא דמתני' דמשמע דכל חד וחד כי שחיט קאמר רחמנא ולא ס"ל כהך סברא דרבא ופליג על האי ברייתא דמייתי התם תניא נמי הכי וכו'. ולר' יהודה היא דשפיר אמרינן דזמן השבתה וזמן שחיטה חדא היא כדקאמר הכא. ולא תיקשי דא"כ ל"ל קרא דלא תאכל עליו חמץ לר' יהודה דממילא נפקא מלא תשחט ומאך תשביתו דהא ליתא דאיצטריך לא תאכל עליו על עשייתו לר' יהודה ליחודי ליה בלאו על אכילת חמץ מחצות ולמעלה ולוקה על זה דאי מהתם לא הוה נפקא לן אלא איסור אכילת חמץ מן התורה מאותו זמן. אך קשה לי על שיטת הבבלי לרבא דדריש מלא תשחט דזמן השבתה דקאמר רחמנא הייינו זמן שחיטה דאז חל העשה דתשביתו וכמו שהסבירו התוס' א"כ השוחט הפסח על החמץ עובר בלאו ובעשה דתשביתו. וכדקאמר הכא בהדיא דלר' יהודה דמחייב בעשה ול"ת על ביעורו. א"כ הוה ליה למיתני במתני' השוחט את הפסח על החמץ עובר בל"ת ועשה וזה קשה דווקא לפי שיטת הבבלי דדריש הכי אליבא דכ"ע וניחא לפי שיטתא דהכא דאיכא למימר דההיא סתמא דמתני' דפ' תמיד נשחט אליבא דר"מ הוא דאתיא ולית ליה האי סברא דרבא וכדאמרן הניחא לשיטת התוס' דס"ל לפרש תשביתו דקרא היינו הבערה וכמוזכר לעיל בריש מכלתין א"כ לא קשה אמאי לא חשיב בהאי מתני' דעובר בעשה משום דאכתי יכול לקיים העשה ולבערו עד שתחשך. ודמיא להאי דאמרינן פ' ואלו הן הלוקין גבי לאו הניתק לעשה דכל זמן שיכול לקיים העשה אינו לוקה על הלאו. וה"ה ה"נ לענין העשה שאי אתה יכול לומר עליו שעבר על העשה דתשביתו כל זמן שעדיין בידו לקיים העשה ואע"פ שעבר על זמן ההשבתה מיהת קיום העשה גופה בידו הוא עד שתחשך ולא עבר על העשה קרינן ביה אלא דלשיטת הסוברים דתשביתו דקרא הייינו השבתה בלב דווקא וביעור אינו אלא מד"ס קשיא דהרי אחר זמן שתיטה דהפסח שוב אינו יכול לבטלו דלאו ברשותו הוא וא"כ אמאי לא חשיב התנא דעובר בל"ת ועשה ודאי לפי

שיטת הר"ן בדרך רש"י כמוזכר בריש מכלתין לק"מ דפי' תשביתו דקרא יכול להתקיים בשני דברים אי בביטול לחוד בין לחמץ הידוע ובין לחמץ שאין ידוע או בבדיקה וביעור לחמץ הידוע לפ"ז נמי ניחא דלא קחשיב התנא להעשה דתשביתו דנהי דלבטל אינו בידו בביעור מיהת בידו לקיים העשה וביעור ג"כ בכלל תשביתו דקרא אלא דלפי גי' הכ"מ בספרי הרמב"ם דגורם השבתה זו שיחשוב בלבו שהחמץ הוא כעפר. ולפי גי' זו אין הביעור נכלל בתשביתו דקרא קשיא טובא מהאי מתני' דאמאי לא חשיב העשה וכן הרמב"ם בעצמו בפ"א מהל' ק"פ לא קחשיב אלא הלאו דלא תשחט בלחוד וקושיא זו צ"ע לפי גי' הכ"מ אשר ע"כ נראה לדעתי הקלושה שהנכון והאמת כפי נוסחא הישנה בספרי הרמב"ם ואף שכתב הכ"מ ולהר"ן שיטה אחרת בזה בפי' ההלכות. וא"א לפרש אותה שיטה לדעת רבינו לעניות דעתי אפשר ואפשר. ולא עוד אלא שמוכרח הוא לפרש כך מכח קושיא הנזכרת שהרי כך היא הנוסחא הישנה והביאה הכ"מ שם. ומה היא השבתה זו האמור בתורה הוא שיסיר החמץ הידוע לו מרשותו ושאינו ידוע יבטלו בלבו וישים אותו כעפר וכו'. והרי זה ממש כדעת הר"ן לפי דרך רש"י. ומפני שתשביתו דקרא כולל ב' דברים ביעור לחמץ הידוע וביטול לשאינו ידוע לו. וא"כ זהו שכתב שיסיר החמץ הידוע לו וכו' שזה מצוה עליו לבערו ואת שאינו ידוע לו סגי בביטול ואינו מוטל עליו לחפש אחריו כדי לבערו אלא שמד"ס לחפש אחר החמץ במחבואות וכו' כמו שסיים שם הרמב"ם. ולא תידוק מדבריו שדעתו דהביטול לא מהני מדאורייתא אלא לחמץ שאינו ידוע בלבד וכך הבין הכ"מ בדבריו ולפיכך כתב מה שכתב. אבל זה אינו מוכרח כלל וכלל בדברי הרמב"ם אלא שכתב להמצוה האמורה בתורה וכפירושה כדרכו בכל מקום ועיקר המצוה להשבית ולבער מרשותו להחמץ הידוע לו שלא יהי' מצוי ברשותו ולשאינו ידוע לו א"צ לחפש אחריו אלא יבטלנו בלבו. ובודאי אם לא הסיר החמץ הידוע מרשותו וביטלו להחשיבו כעפר בעלמא יצא ג"כ י"ח מן התורה שהביטול נכלל נמי בתשביתו דקרא אלא לקיים המצוה כתיקונה ועל צד היותר נבחר הוא שכתב שיסיר החמץ הידוע לו מרשותו. והיינו לבערו ובביעור זה היא שנחלקו ר' יהודה וחכמים והרי זה ממש כדברי הר"ן בלי שום פקפוק. ומה שרצה הכ"מ לעשות ט"ס לנוסחא הישנה. וכתב שא"א ליישב נוסחא זו דאמרי' בגמרא אהא דאמר רב יהודה וכו'. ואם איתא דמדאורייתא בעי ביעור לחמץ הכי ה"ל למימר וכי משכת לה ליבערה וכו' זאת הקושיא ג"כ לפי דרכו היא למאי שהבין בדברי הרמב"ם שדעתו דלחמץ הידוע לו מהני אלא הביעור דווקא אבל אין זה דעת הרמב"ם כלל וכלל אלא כדאמרן שמצוה עליו לבערו ואם ביטלו מהני מדאורייתא. והשתא פריך שפיר דנהי דמצית אמרת דכי משכת לה

לא יהי' לו פנאי לטרוח ולבערה לבטלו מיהת מצי מבטל ליה לכי משכח לה והא נמי סגי מדאורייתא שלא לעבור עליו וזה פשוט. וכן במה שכתב עוד הכ"מ אח"כ מצאתי שכתב רבינו בסוף הל' ברכות שמשעה שגמר בלבו לבטל וכו'. הרי מפורש דבביטול בלא בדיקה סגי עכ"ל בזה גם הוכחה וראיה זו לפי דרכו הוא ולפי דרכנו בדעת הרמב"ם והנוסחא הישנה היא שמדוייקת וכמו שנתבאר ניחא. ולא עוד אלא דבלאו הכי אין ראיה משם כלל וכלל שהרי הבדיקה הוא לעולם להחמץ שאינו ידוע דלהידוע א"צ בדיקה ורצה שם הרמב"ם ליתן טעם שתקנו נוסחת הברכה להבדיקה שהיא התחלת הביעור בנוסחת על ביעור ולא לבער מפני שהיא כמו אחר העשייה ולא קודם העשייה כמו שביאר שם למעלה ועל זה אמר וכך הוא מברך על ביעור חמץ וכו' מפני שהרי משעה שגמר בלבו לבטל אותו חמץ שאינו ידוע לו שלזה הוא רוצה לבדוק אחריו וא"כ כבר נעשית מצות הביעור לחמץ הזה קודם שיבדוק ולא שייך לומר לבער החמץ. ופשיטא לפי מה שבארנו דלעולם הביטול מהני מדאורייתא אף להחמץ הידוע א"כ פשוט הוא דמבואר הטעם למה שתיקנו נוסחת הברכה על ביעור חמץ. סוף דבר מכח הקושיא החזקה שהקשית למעלה מהאי מתני' דפ' תמיד נשחט אין כאן ספק שנוסחא הראשונה בספרי הרמב"ם היא העיקרית ודעתו כדעת הר"ן לפי דרך רש"י ז"ל והיינו טעמא דלא קחשיב התנא דהמתני' בהשוחט את הפסח על החמץ שאינו עובר אלא בל"ת דלא תשחט משום שעדיין עכ"פ בידו לקיים העשה דתשביתו ולבער החמץ שברשותו עד שתחשך כפי אשר נתבאר למעלה. וכל המעיין המבין ודרכו להודות על האמת יודה לדברי שכך הוא האמת והנכון. ודאתאן עלה מיהת לפי שיטתא דהאי תלמודא דלר"מ ע"כ לומר דכל חד וחד כי שחיט אמר רחמנא כמוזכר לעיל נבאר עוד כאן דבר אחד במה דלכאורה קשיא מהאי שיטתא דפרק הנזכר דגרסינן שם בהאי תלמודא בהלכה ד' על המתני' השוחט את הפסח על החמץ וכו' מנין שעובר בל"ת שנא' לא תשחט על חמץ דם זבחי אין לי אלא השוחט הזורק מניין ת"ל ל"ת על חמץ דם אמר ר' שמואל במה שהוא מתחייב על הזריקה הדא אמרה פסח עצמו כשר אמר ר' יוסה תיפתר שנתמנה לו חמץ בין שחיטה לזריקה או שהיה זה שוחט וזה זורק ע"כ. והנה לאוקמתא בתרייתא שהיה זה שוחט ולא היה לו חמץ שכבר ביער ולהזורק היה לו חמץ. ע"כ לומר דהש"ס לשיטתיה אזיל דלכל חד וחד כי שחיט אמר רחמנא. א"כ אין כאן אלא ל"ת בלחוד דאי זמן שחיטה לכולם אמר רחמנא וההזהרה על ההשבתה ג"כ באותו זמן כמבואר לעיל כפי' התוס' וכדקאמר בהדיא הכא. א"כ הזורק שלא ביער בזמן שחיטה עבר גם על עשה דתשביתו ואמאי לא חשיב ליה. אלא דזה קשיא לכאורה דהא אנן אמרינן הכא

דזה אליבא דר"מ דווקא כמבואר בהסוגיא דאיהו ס"ל אחר חצות איסור חמץ מדבריהם בלבד הוא וכדלעיל ואלו לר' יהודה והלכתא כוותיה וכדדריש רבא דזמן שחיטה אמר רחמנא הדרן קושיא לדוכתה. וע"כ לומר משום דתשביתו כולל לביעור ג"כ. והרי עדיין בידו לקיים העשה. וזה שרציתי לבאר כאן דגם מהאי תלמודא מוכח ומוכרח הוא אליבא דר' יהודה דתשביתו כולל ב' דברים כדברי הר"ן וכדרך רש"י והרמב"ם ז"ל וכפי נוסחא הישנה ובזה הכל ניחא בס"ד:

אילו חטים קרטבניות במדבר וכו'. היינו דרב גידל בבבלי דף ז' המקדש בו' שעות ולמעלה אפי' בחיטי קורדנייתא [אין] חוששין לקידושין ומשמע מהכא כפי' התוס' שם ד"ה מו' שעות ולמעלה וכו' וכן דעת הרמב"ם ז"ל בריש פ"ה מהל' אישות דבחמץ גמור אפי' בשעות דרבנן לא הוו קידושין וא"כ ה"ה בחמץ נוקשה דמדרבנן ובשעות דאורייתא כדפרישית בפנים. ודעת הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות דאם א' מדרבנן או החמץ או השעות חוששין לקידושין וכן קבע הב"י באה"ע סי' כ"ח להחמיר וה"ז ספק מקודשת:

כלום אמרו ליגע בהן ומכרן וכו'. לפי מסקנת הבבלי פרקין דף י"ג ככ"ע אתיא דביותר מכדי חסרונן אפי' לרבנן דרשב"ג מוכרן בב"ד וכ"ש הכא דפסדי לגמרי:

לא מסתברא דלא חלופין וכו'. לפי מסקנא דהכא לענין תרומה הואי תרומה וצריך ליתנה לכהן והיא יסיקנה דשעה חמישית מותר בהנאה. אבל למאי דקאמר בבבלי פ' כל שעה דף ל"ב במפריש תרומת חמץ ד"ה אפי' לר' יוסי הגלילי דס"ל חמץ בפסח מותר בהנאה אינה קדושה. א"כ ה"ה נמי בשעה חמישית לד"ה אינה תרומה ואפשר דר' יוסי דהכא דקאמר בפשיטות ה"ז תרומה ס"ל כהאי מ"ד התם בדף ל"ג לחלק בין אחמיץ במחובר דאינה קדושה דלא היתה לה שעת הכושר והיכא דאחמיץ בתלוש קדושה וכדאמר התם בגזרת עירין פתגמא ובמאמר קדישין שאלתא וכן מורן בבי מדרשא כוותי והיינו כר' יוסי דהכא דג"כ אחמיץ בתלוש איירי מיהו למאי דמסיק רב הונא ברי' דרב יהושע שם אפי' אחמיץ בתלוש אינה קדושה כדיליף מקרא ראשית שיהו שירים נכרין לישראל יצתה זו שאין שיריה נכרין דמעיקרא נמי כי הוה טבל חמץ שרי בהנאה ואסור באכילה וא"כ ה"ה נמי לענין שעה חמישית דמיהת באכילה אסורה מדרבנן ואין כאן שיריה נכרין:

הלכה ה

לא אוכל ואת אמר יפדה ויאכל כדפרישית ובבבלי דף י"ג ע"ב אהא דקאמר ר' ינאי נמי התם כשירות היו אלא שלא נשחט עליהן הזבח וכו'. ופריך בפשיטות ונפרקינהו ונפקינהו לחולין והכא מדחה לה ר"ח להקושיא. ונראה משום דאין הקושיא מוכרחת

כל כך דנהי דבחמישית אמרינן לא אוכל מ"מ נפרקינהו מעיקרא היא דפריך דאכתי מותרין באכילה מקודם שיגיע חמישית והלכך צריך להאי שנויא דמשני אלא לעולם שנשחט עליהן הזבח ונשפך הדם. והיינו הך דקמשני אבתרה פסולות היו מפני שהן ממהרין להביא תודותיהן וכו' ובי"ג איירי כדפרישית במתני'. וזהו כפי' ריב"א שמביאין התוס' שם ד"ה אלא לעולם וכו' דהשתא הדר ביה ממה שאמר כשרות היו דבי"ג איירי וכו' וגרסי בדבריהם להא דהכא דר"ח גופיה הוא דמשני האי שנוייא וע"ש. ולפ"ז הדר ביה נמי הכא ממאי דהקשה לא אוכל ואת אמר יפדה ויאכל אלא דשפיר הוה מצי לאפרוקינהו מעיקרא וכדאמרן:

וירושלים לא במקום שנהגו וכו'. וכן פירשו התוס' בדף י"ד וכמו שהסברתי בפנים שהרי בארץ יהודה היו עושין מלאכה בע"פ עד חצות והלכך צריכין להאי טעמא דשאני ירושלים דסברא הוא לנהוג שם איסור וכו'. ונראות כחורשות היינו שהיו כלי מחרישה עליהן שיהיו עומדות במקומן וכדפרישית בפנים:

הלכה כר"ג דאמר מעין שניהן ובבבלי דף י"ג אין המסקנא כן דקאמר ונימא מר הלכה כר"ג דמכריע ר"ג לאו מכריע הוא אלא טעמא דנפשיה קאמר וא"כ הלכה כר' יהודה וכדפרישית במתני' בר קפרא אמר אב הטומאה ד"ת ולד הטומאה מדבריהם מפשטות השמועה הוה משמע דבר קפרא ור' יוחנן פליגי נמי לדינא ולא באוקמתא דדברי ר"ח במתני' בלחוד ולבר קפרא אין ולד הטומאה מדאורייתא אלא מדבריהם בלבד וכן משמע מפלוגתייהו בעלמא בהא גופה כדגריס לה בפ"ג ממעשר שני ובפ' בתרא דשקלים וכדפי' הר"ב שם במתני' ר"א אומר את שנטמא באב הטומאה וכו' דס"ל ולד הטומאה טהור מדאורייתא ולפי משמעות דברי בר קפרא בזה פירשתי כן בפנים. ומיהו היינו לענין לטמא לאחרים ואין שני מד"ת לבר קפרא דאלו ראשון לטומאה מפורש בקרא בהדיא וכל אשר יגע בו הטמא יטמא כדפרישית. וכן במעשר שני שם וזה דלא כמשמעות הסוגיא דהבבלי פירקין דמשמע דלכ"ע אפי' הנוגע בולד ולד טמא מדאורייתא הוא בקודש כדקאמר התם ר' יוסי בברייתא בדף י"ח ע"ב ולמדנו שלישי בקודש מן התורה דכתיב והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל מי לא עסקינן דנגע בשני ופירש"י ז"ל דהא שני נקרא טמא דכתיב כל אשר בתוכו יטמא ובודאי מהאי קרא אין כאן קושיא לבר קפרא דמצינן למימר דס"ל לבר קפרא כהאי ס"ד דהבבלי שבת פ' תולין דף קל"ח ע"ב וכן בהסוגיא בבבלי דף כ' דאמר ליה רב אדא בר אהבה לרבא ולחזייה האי תנורא כמאן דמלייא טומאה ותיהוי הפת ראשונה וכן' ובר קפרא ס"ל לפי האמת כן ופליג אהאי דרשא דמייתי רבא שם להכריח דהפת שנייה היא מן התורה ולדידיה אין שני לטומאה

מן התורה ומיהו כל זה היה נראה לפרש כן לפי משמעות הדברים דהכא אבל דעת התוס' לפרש פלוגתייהו דהכא ממש כעין פלוגתא דהבבלי בענין הסוגיא דלא פליגי אלא באוקמתא דדברי ר"ח סגן הכהנים. וכדגריס התס בבי"ת באב הטומאה דאורייתא ולד הטומאה דרבנן כדפירשו רש"י והתוס' שס בדף י"ד ע"ב והיינו דמיירי בולד הטומאה שאינו אלא מדבריהם כגון כלי שנטמא במשקין וכו'. והתוס' שם ד"ה התם פסול וטמא וכו' מציינין להאי פלוגתא דהכא ולענין האי שנויא דמשני תפתר בטבול יום דבית הפרס שהיא מדבריהם וסיימו שם אך שמחליף דברי ר' יוחנן לבר קפרא וא"כ מתפרש הא דהכא ג"כ כעין דהתם באב הטומאה וכו' ובולד הטומאה וכו' ובאוקמתא בלחוד הוא דפליגי. ועיין לקמן ד"ה תיפתר בטבול יום דבית הפרס מה שיתבאר מענין זה בס"ד:

הלכה ו

שהשלישי שנגע בראשון נעשה שני. כלומר דמשני דבולד ולד מיירי כדמשני התם והרמב"ם ז"ל שהעתיק דברי ר"ח ודברי ר"ע דמתני' בפ' י"ט מהל' פסולי המוקדשין בהל' י' שכתב מימיהם של כהנים לא נמנעו מלשרוף וכו' עם הבשר שנטמא בולד ולד הטומאה שהרי הוא שלישי אעפ"י שמוסיפין לו טומאה על טומאתו (כך הוא בדפוס ישן ובכ"מ מדפוס חדשים יש שם ג"כ ט"ס שכתב הגי' נכונה וחסר בדברי' תיבה אתת) והאי שלישי והוספת טומאה שכתב הכל מדבריהם הוא שהרי הוא ז"ל פוסק כמ"ד אין אוכל מטמא אוכל מד"ת ומקרא מלא דבר הכתוב ואין משקין מטמאין אחרים מדאורייתא כר"מ בזה כמבואר בדבריו בכ"ז מהל' אה"ט ובשאר מקומות. וא"כ אי אתה מוצא בשום פנים שלישי לבשר זה ושיהא בו תוספת טומאה כששורפין אותו עם הבשר שנטמא באב הטומאה אלא הכל מדבריהם. וזה פשוט הוא לדעתו ז"ל. ודע דלר"מ דס"ל טומאת משקין לטמא אחרים לאו דאורייתא אי אמרינן דס"ל נמי אין אוכל מטמא אוכל לעולם לא תמצא שלישי דאורייתא אליביה אלא מדרבנן וכתבתי זה להראות שהתוס' מרמזין כך בדבריהם שכתבו בדף ט"ו ד"ה ולד טומאה דאורייתא הכא דקיי"ל אליבא דר"ל לא אשכחן שלישי דאורייתא למ"ד אין אוכל מטמא אוכל אלא ע"י משקין וכו'. וצ"ל דלא נגזרה גזירה עדיין דכל הפוסל וכו' והא דנקט ר"ל ולד טומאה דאורייתא כלומר אפי' אם נאמר וכו' ביאור דבריהם כך הוא דבתחלה מתרצין למ"ד אין אוכל וכו' מאי תוס' טומאה איכא וצ"ל דלא נגזרה וכו' והדר מתרצין בהא דמסיימי והא דנקט ר"ל וכו' וכלומר דלא תיקשי הא ר"ל מוקי לדברי ר"ח במתני' בולד טומאה דאורייתא בין לר"מ ובין לר' יוסי ומדבריהם לא קאי אהא דר"ח וא"כ היאך אתה מוצא למ"ד אין אוכל מטמא אוכל שיהא הבשר הזה שלישי דאורייתא לר"מ ס"ל דמשקין אין מטמא אחרים

מדאורייתא לא ע"י משקין ולא ע"י כלי. ומאי האי דמפרש ר"ל לדברי ר"ח דמתני' בולד טומאה דאורייתא הרי סוף סוף לא משכחת לה לכל דברי ר"ח אלא הכל מדבריהם להכי מסיימי והא דנקט ר"ל וכו' כלומר דה"ק אפי' אם נאמר דר"ח לא ס"ל להא דר"מ דאין משקין מטמאין אחרים מדאורייתא אלא כר' יוסי אליבא דר"ע דמדאורייתא הוא ושפיר משכחת לה שלישי דאורייתא ע"י משקין לא תיקשי דהשתא מאי מדבריהן דקאמר ר"מ משום דאיכא למימר דבאמת מדבריהם דקאמר לאו אדר"ח אלא מדבריהם דר"א ור' יהושע ובזה מסולקת קושית מהרש"א בדבור הנזכר שכתב צ"ע דהא לכ"ע מוקי להא דר"ח בולד טומאה דאורייתא ואכתי תיקשי לר"מ וכו' ולמאי שביארנו התוס' בעצמם הרגישו קושיא זו והיינו דמסיימי והא דנקט ר"ל וכו' כדאמרן ודע דהא דכתבו התוס' כמה פעמים בהסוגיא דאכתי לא נגזרה דכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחלה היינו לר"ח סגן הכהנים דווקא אבל לר"ע ע"כ דכבר נגזרה גזרה זו וכדמסיים רבא בדף י"ד ע"ב בהדיא להא דקאמר ש"מ קסבר ר"ע טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא וכו' אי מדרבנן מאי איריא באב הטומאה אפי' בראשון ושני נמי כדתנן כל הפוסל וכו' ומשום דר"ע בתר י"ח דבר הוה כדכתבו התוס' לקמן דף י"ט ע"ב ד"ה ונימא אין טומאת ידים וכו'. ובהך סברא דאכתי לא נגזרה וכו' מתרצין החוס' גם להקושיא שהקשו שם לעיל ד"ה ולד טומא דרבנן וכו' הקשה ר"י למ"ד אין אוכל מטמא אוכל וכו' וזו היא קושית רש"י בעצמה שהקשה לקמן בשנויא דר' ירמי' ד"ה ר' יוסי לטעמיה שכתב ואכתי איכא לאקשויי וכו' ומסיים ורבינא דס"ל מקרא מלא דיבר הכתוב לא ס"ל דר' ירמיה וכו' ולתי החוס' לא צריך לכל זה אלא דרבינא אית ליה נמי שנויא דר' ירמיה אלא דאכתי לא נגזרה דכל הפוסל כו' וצ"ל לשיטח רש"י דס"ל כדעת הרמב"ם בזה דגזירה דכל הפוסל וכו' גזירה קדמוניות היא. ואכתי בימי חגי נגזרה גזרה זו כדמוכח מהך שמעתתא דלקמן שם בפלוגתא דרב ושמואל אישתבוש כהני וכו' לפי פירוש הרמב"ם בזה בהקדמתו לסדר טהרות ובפ"ה דסוטה בארתי דבריו שם וכן לכל השיטות המתחלקות בפי' הך שמעתתא ולא רציתי להאריך כאן בזה בשכבר נתפשט שם דברי בדפוס והרוצה לעמוד על זה יעיין שם:

תיפתר שנטמא בכלי זכוכית. וכדמסיק לקמן ר' יוסי סבר מימר ארץ העמים תלויה וכלי זכוכית שריפה אבל לא קיימא המסקנא דבבלי פ"ק דשבת הכי דהתם בדף י"ז דשקיל וטרי כלי זכוכית מ"ט גזרו בהו טומאה וכו'. ומסיק לטעמא להא דלא גזרו טומאה לפשוטיהן משום דעביד רבנן בהו היכרא כי היכי דלא לשרוף עלייהו תרומה וקדשים. וכ"כ הרמב"ם בפ"א מהל' כלים בהל' ה' שלא גזרו עליהן אלא לתלות. מיהו

הא דקשיא ליה אי להש"ס בפשיטות דקאמר וקודם לאושא לא היתה שריפה לדבריהן ומשמע דס"ל דאף על ודאי דדבריהן לא גזרו שריפה עד דאתי רבנן דאושא וגזרו ג"כ על ששה ספיקוח אלו בהא נמי לא משמע הכי בש"ס הבבלי לא בסוגיא זו בפרקין ולא במקום אחר. ורש"י ז"ל שפי' בפ"ק דשבת שם בד"ה עבדו רבנן היכרא וכו' להודיע שהוא מדבריהם ולא ישרפו עליה תרומה וקדשים דלא שרפי תרומה בשום טומאה דרבנן בר מן ששה ספיקות עכ"ל. ר"ל בהך טומאה דרבנן דלית לה עיקר מן התורה כלל. כגון כלי זכוכית וכיוצא בזה. אבל ולד הטומאה דמדבריהם מ"מ עיקר הטומאה באה מכח טומאה דאורייתא שורפין כדמשמע מכולא סוגיא דהתם דאוקי ולד הטומאה דדבריהן בבשר שנטמא במשקין שנטמאו מחמת שרץ דלמ"ד אין משקין מטמאין אלא מדבריהן. והכי קיי"ל ושורפין:

הלכה ז

תיפתר בטבול יום מבית הפרס שהוא מדבריהן. התוס' בדף י"ד ע"ב ד"ה התם פסול וטמא וכו' הקשו כעין קושיית הש"ס דהכא. וכתבו ובירושלמי פריך לה וכו' תיפתר בטבול יום וכו'. ועיין במהרש"א שדקדק וכתב לפ"ז ק"ק דאימא דר"ח בולד הטומאה דאורייתא אייריי. ומדבריהם דקאמר ר"מ אדר"ע קאי דאיירי בטבול יום דרבנן ויכול לעשות דאורייתא. ובהא גופה נמי איכא למימר דמוסיף אדר"ח עכ"ל דבריו הם אם אמרינן דהשתא אכתי לא ס"ד דהש"ס להקושיא דלקמן אי הכי אמאי אינה היא המדה ואכתי לא אתינן נמי לשנוייא דר' ירמיה. אבל משמעות הסוגיא דמעיקרא נמי למאן דמוקי בולד הטומאה דרבנן. ומדבריהם דר"מ אדר"ח קאי ע"כ דצריך לשנוייא דר' ירמיה. דאל"כ קשיא הא דר' יוסי אמאי אינה היא המדה. אלא דהש"ס הפסיק בהך פלוגתא דאמוראי באוקימתא דדברי ר"ח ושקיל וטרי עד דאתא להך שנויא דר' ירמיה להאי מ"ד דמפרש ולד מדבריהן ור"מ אדר"ח קאי. וכן משמע מדברי התוס' בדף ט"ו ד"ה ולד הטומאה דרבנן וכו'. ונראה לר"י דולד הטומאה דרבנן היינו כדמפרש ר' ירמיה וכו' ור"מ לטעמיה ור' יוסי לטעמיה וכו'. וא"כ מעיקרא סמיך אהך דר' ירמיה והשתא לא מצינן לפרש דמדבריהן דר"מ אדר"ע קאי דאי הכי אמאי אינה היא המדה לר' יוסי. ועוד נראה דבלאו הכי לק"מ דתינח אי אמרינן דר"מ אדר"ח קאי היינו דקאמר מדבריהם לשון רבים דודאי ר"ע מודה להא דר"ח אלא שמוסיף על דבריו. ואי אדר"ע הרי לא מצינו דר"ח מודה לר"ע וא"כ מאי מדבריהם דקאמר מדברי ר"ע מיבעי ליה וזה פשוט:

מאן דאמר טמא מת בכלי שטף. מהכא משמע כדעת התוס' והראב"ד דבחלל חרב דקרא בכלי מתכות בדוקא מישתעי. ובפ"ז דנזיר בהלכה הארכתי בענין זה והבאתי ראיה

מכמה מקומות להכריח כדעת הרמב"ם דה"ה בכל הכלים מלבד כלי חרס ואפי' שלא בחיבורין אם נגעו במת או באב הטומאה מטומאת מת הרי הן כמוהו וע"ש:

הלכה ח

מדבריהם למדנו וכו'. פירשתי בפנים לפי תירוץ התוס' לקושיא שהיה קשה לרש"י בשינוייא דר' ירמיה כמו שזכרתי בהלכה דלעיל בד"ה שהשלישי שנגע בראשון ומוכרח הוא כמבואר הכל שם:

מדברי ר"ע מדברי ר"ח סגן הכהנים. לישנא דמדבריהם הוא דדייק דמשמע מדברי שניהם במה שהן מודים זה לזה. והלכך נמי לא מצינו לפרושי דמדברי ר"ע לחוד הוא דיליף דא"כ מאי מדבריהם דקאמר ובבבלי דגריס ומאי מדבריהם מדברי ר"ח סגן הכהנים אתי נמי שפיר דהא ודאי ר"ע מודה נמי לר"ח אלא שמוסיף על דבריו. אבל לר"ח איכא למימר דלא ס"ל כהאי דר"ע. וכבר ביארתי לעיל בד"ה תיפתר בטבול יום וכו' מזה. מיהו הא דר' יוחנן דהכא לא אתייא כר' יוחנן דהתם אלא בפירושא דדברי ר"מ אבל לא בפירושא דדברי ר"ח דהתם מפרש לה בולד הטומאה דרבנן והכא קאמר זה וזה דבר תורה. ועיין לקמן במה דשקיל וטרי ר' יוסי תלמידו דר' יוחנן בענין דבריו בזה:

רבי יסי בשם ר' יוחנן הכל מודים בששה עשר ששורפין טהורה וטמאה. והתם בדף ט"ו גריס אמר ר' אסי א"ר יוחנן מחלוקת בשש אבל בשבע ד"ה שורפין. וטעמא דהני תלופי נוסחאות משום דכל חד וחד מהני שיטות לפום חלוף השיטות מפלוגתא דר"מ ור' יהודה דלעיל בהלכה ד' הוא דאזלא דהכא מפרש לעיל שם לר"מ דאין איסור חמץ משש שעות ולמעלן אלא מדבריהם. וא"כ לר' יוסי דמתניתין אפשר דג"כ ס"ל בהא כר"מ דהיא לא אשכחן בהדיא מאי דס"ל בענין זה ומיהו לר"מ דקאמר בהדיא לעיל ביום הראשון זה ט"ו ואינו אסור מן התורה בי"ד אלא שעה אחת לפני שקיעת החמה והלכך לא מצי לחלק כאן בין שש לשבע. ובאותו זמן מועט לפני שקיעת החמה נמי לא ניחא ליה למימר דהכל מודים בה דמסתמא מאן דאית ליה חמץ לבער לא משהי ליה עד סמוך לשקיעת החמה ולא אשכחן לחלק אלא בין י"ד לבין ששה עשר. אבל לשיטת הבבלי דקאמר בריש מכלתין דכ"ע חמץ משש שעות ולמעלה אסור מן התורה הלכך שפיר מחלק בין שש לשבע:

אלא שנייה היא איסור שנייה היא טומאה. ואמר ר' יסי בשם ר' יוחנן הכל מודים וכו'. כדפרישית דזה הכל ממסקנת קושיא דר' יסי למאי דלא הוה שמיע ליה לאידך דרבי יוחנן בפירוש מילתיה דר"ח סגן הכהנים והוה ס"ד דבהא מודה לבר קפרא דבולד הטומאה מדרבנן הוא דקאמר ר"ח והוה קשיא ליה א"כ אמאי קאמר ר' יוסי דמתני' אינה

היא המדה מידה ומידה היא ואם תימצי לומר משום דלא ילפינן איסור מטומאה אכתי קשיא על הא דר' יוחנן דקאמר הכל מודין בששה עשר וכו'. ומשום דהשתא הטהורה ג"כ באיסור תורה היא אלמא דילפינן איסור מטומאה והדרא קושיא לדוכתה. ולפי סברת התוס' בדף ט"ו ע"ב בענין זה דמחלקינן בין איסור דרבנן דלא ילפינן מטומאה ובין איסור דאורייתא דשפיר ילפינן מטומאה כדכתבו שם בד"ה נימא קסבר ר' יוחנן א"כ הוה ניחא לן לתרץ קושיא דר' יסי דהכא לפי הס"ד דידיה דר' יוחנן כבר קפרא ס"ל דר"ח בולד הטומאה דרבנן קאמר. והשתא ניחא הא דר' יוסי במתני' דקאמר אינה היא המדה וניחא נמי הא דקאמר הכל מודין בששה עשר והא דלא משני ליה ר' יסי דהכא כן יש לומר משום דאי הכי אכתי הוה קשיא ליה דא"כ מ"ט דר"מ דיליף הכא מדר"ח סגן הכהנים לפי האי שיטתא דסלקא אדעתיה דלכ"ע בולד הטומאה מדרבנן הוא דקאמר ר"ח וכדאשכחן בהא דלקמיה דלבתר דשמיע ליה קושטא דמילתא דר' יוחנן בפירושא דדברי ר"ח סגן הכהנים דזה וזה ד"ת קאמר והוה ניחא ליה להא דר' יוסי במתני'. ואכתי קושיא ליה להא דר"מ כדקאמר וקשיא דר' יוחנן על דר"מ והדא דר' יוסי וכו' וכדפרישית. ונמצא דבין כך ובין כך אי דמפרשינן כדקס"ד דר"ח בולד מדבריהן קאמר קשיא ואי דמפרשינן דבולד מד"ת קאמר קשיא או הא דר"מ או הא דר' יוסי. ולפ"ז הוה ניחא לן הא דסליק בקשיא לר' יוחנן כדאמרן אבל אי קשיא הא גופה קשיא דאמאי לא משני דבהאי סברא גופה פליגי ר"מ ור' יוסי למאי דס"ד דר"ח בולד הטומאה מדרבנן איירי ופליגי בהא דר"מ ס"ל דאין חילוק בין מילתא דמדרבנן למילתא דאורייתא לענין מילף איסור מטומאה. והלכך יליף מדברי ר"ח דכמו דהתם מטמאינן לטומאה דרבנן בטומאה דאורייתא ה"נ מטמאינן לאיסור מדרבנן בטומאה דאורייתא ושורפין טהורה עם טמאה בע"פ. ור' יוסי ס"ל דאיסור דאורייתא הוא דילפינן מטומאה דאורייתא וכסברת התוס' אליבא דשנוייא דר' ירמיה דר' יוסי ס"ל דבולד הטומאה דאורייתא איירי ר"ח. וה"נ נימא למאי דס"ד דבולד הטומאה מדרבנן איירי ר"ח ולפיכך מודה הוא דבשבע שורפין טהורה עם טמאה. אבל באיסורא דרבנן לא ילפינן מטומאה ולפיכך פליג אדר"מ וקאמר אינה היא המדה ואפי' אם נאמר דלשיטתא דהאי תלמודא יש לתרץ קושיא זו דבאמת היינו דקא משני לקמן לבר קפרא דהכא דאיהו כר' יוחנן דהתם דמוקי להא דר"ח בולד הטומאה מדרבנן ומדייק אליביה. וקשיא דבר קפרא על דר' יוסי וכו' ומשני ר' אבין ר"מ כדעתיה וכו'. והיינו הך דאמרן דלר"מ אין לחלק במידי דמדרבנן לבין מידי דאורייתא וילפינן איסור מטומאה. ולר' יוסי לא ילפינן איסור מטומאה אלא במידי דהאיסור מדאורייתא. מיהו לשיטת הבבלי הקושיא במקומה עומדת דמאי דוחקיה דר'

ירמיה לשנויי דר"מ ור' יוסי פליגי אי ולד הטומאה מדרבנן קאמר ר"ח או מדאורייתא וקאמר דמר לטעמיה ומר לטעמיה. והך לטעמיה דר' יוסי ע"כ דלאו לטעמיה דנפשיה קאמר דהא לא ס"ל לר' יוסי גופיה דטומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא אלא בשיטת ר"ע רביה קאמר וליה לא סבירא ליה כדאמרינן שם לקמן בהסוגיא ולמה ליה לר' ירמיה לאהדורי כולי האי נימא דלכ"ע בולד הטומאה מדבריהם איירי ר"ת ובהא והוא דפליגי דר"מ יליף איסור דרבנן מטומאה דרבנן דשרי לטמויי במידי דאורייתא ור' יוסי ס"ל דלא ילפינן איסור דרבנן מטומאה דרבנן. אבל אם האיסור הוא מדאורייתא כגון בשבע מודה הוא דשורפין עם הטמאה והרי ע"כ דאתינן להך סברא אליבא דר' יוסי מדמודה בשבע וכסברת התוס' דלעיל אלא דהם כתבו לפי השנוייא דר' ירמיה דקמן דר' יוסי ס"ל בולד הטומאה דאורייתא מיירי ר"ח ויליף איסור דאורייתא מטומאה דאורייתא ולדידן למאי דאמרן לא צריכין לזה אלא אי אמרינן דלר' יוסי נמי בולד הטומאה מדרבנן מוקי להא דר"ח ג"כ שפיר הוא דמודה בשבע דשורפין דבאיסור דאורייתא דחמיר מטמאינן ליה בטומאה דאורייתא כ"א בשש הוא דפליג דלדידיה לא ילפינן איסור דרבנן מטומאה דרבנן ובהא עיקר הפלוגתא דר"מ ור' יוסי. ולמה ליה לר' ירמיה לאהדורי ולמימר דר' יוסי בשיטת ר"ע רביה קאמר וליה לא ס"ל הא בהך שנוייא דאמרן שפיר טפי ניחא בין לר"מ בין לר' יוסי. ולכאורה קושיא זו צריכה ישוב נכון. ואומר אני דלישב קושיא זו צריך להתבונן ההפרש בין שיטת רש"י ובין שיטת התוס' בענין קושיא הנזכר לעיל דאי אמרינן כל הפוסל תרומה מטמא משקה להיות תחלה א"כ מאי תוספת טומאה איכא לר"ח דרש"י תירץ דע"כ ר' ירמיה ס"ל כרב אדא או כאביי דאוכל מטמא אוכל מדאורייתא בקודש. והתוס' תירצו דהך גזירה דכל הפוסל וכו' אכתי לא נגזרה. ולפ"ז מצינו דענין ישוב הקושיא שהקשיתי תליא בהאי החילוק שבין אלו ב' השיטות דרש"י והתוס' ומתחלה נבאר עוד במה שכתבו התוס' בדף ט"ו כנזכר דאם לא הוה מצינו דר"מ יליף איסור מטומאה מסברא אין לנו ללמוד איסור מטומאה וכו'. דלכאורה קשה והלא בעלמא כתבו התוס' בפשיטות דילפינן איסור מטומאה כמבואר בדבריהם פ' אלו טריפות דף ס"ד ד"ה שאם ריקמה וכו' שכתבו אבל ביצת השרץ אדרבה מסתברא דילפינן מטומאה כדדריש פ' העור והרוטב לטומאה בעינן ריקום וכו' ושפיר ילפינן איסור מטומאה כיון דאשכחן במס' מעילה פ' קדשי מזבח דמשוי להו בענין בכעדשה וכו' ע"ש. ואף דפ"ק דבכורות דף ז' ע"ב כתבו כמסתפקים בכך דלר"ח שלא רצה להתיר חטה שנמצאת בפסח במעי תרנגולת לפי שמחלק בין איסור לטומאה וכו'. ולבסוף כתבו ואם באנו לומר דאין חלוק בין איסור לטומאה וכו' ע"ש. מ"מ מבואר מהך דמס' מעילה

דשפיר ילפינן איסור מטומאה אפי' לקולא. וא"כ היאך כתבו כאן דמסברא אין לנו ללמוד איסור מטומאה וצ"ל דלא דמיא להך חולין ודמעילה דודאי בענין חומרא וקולא שיהא חל על עצמו של האיסור שפיר ילפינן בעלמא מטומאה כהאי דהתם. אבל הכא לענין אם אתה יכול לקלקלו להאיסור בקלקול היותר ומדרבנן להשוותו למדאורייתא אין לנו ללמוד מטומאה דשאני טומאה דמכיון דאיכא על הטומאה מדרבנן מטמאינן לה במדאורייתא דשם טומאה חד הוא. אבל היאך נקלקל האיסור דמדרבנן להשוותו מדאורייתא ולטמאו בטומאה דאורייתא וזכינו מזה דהשתא תליא הך סברא אם ללמד איסור מטומאה אפי' בכה"ג שמקלקלו ביותר ומדרבנן למדאורייתא וכדעת ר"מ דיליף הכי מדר"ח או אם באנו לקלק דבקלקול מדרבנן ומדאורייתא לא ילפינן איסור מטומאה וכדעת ר' יוסי למאי דהקשינו דלמה ליה לר ירמיה לאהדורי ולאוקמי לדר' יוסי בשיטת ר"ע רבו וליה לא ס"ל הוה ליה לאוקמי לכ"ע להא דר"ח בולד הטומאה דרבנן. ור"מ ור' יוסי פליגי בהאי סברא גופה לר"מ ילפינן איסור מטומאה אפי' היכא דמקלקלא מדרבנן למדאורייתא. ולר' יוסי לא ילפינן איסור מטומאה בכה"ג. זה הכל תליא בענין החלוק שבין שיטת רש"י לבין שיטח התוספות בסברא דר' ירמיה. דלשיטת רש"י דר' ירמיה ס"ל כמ"ד אוכל מטמא אוכל מדאורייתא. א"כ שפיר הוה מצינו לאוקי פלוגתייהו דר"מ ור' יוסי דפליגי בהך סברא גופה וכדאמרן. ולר"ע הא דר"ח בולד הטומאה מדרבנן הוא דאיירי והוה קשיא כקושיא שהקפינו דאם ע"כ לומר דר' ירמיה ס"ל דאוכל מטמא אוכל מכח הך קושיא שהקשה רש"י סוף סוף וכו'. ומאי תוספת טומאה איכא א"כ אכתי קשה קושיין דלמה ליה לר' ירמיה לאהדורי וכו' כדאמרן. אבל לשיטח התוס' דמתרצין להאי קושיא דרש"י דאכתי לא נגזרה גזרה דכל הפוסל וכו'. א"כ שפיר איכא למימר דר' ירמיה כרבינא ס"ל דאין אוכל מטמא אוכל אלא מדרבנן. והשתא תו ליכא לאוקמי לכ"ע בולד הטומאה מדרבנן ופליגי ר"מ ור' יוסי בהך סברא אם נילף איסור מטומאה בענין לקלקלו בקלקול היותר דהא מאי קלקול היותר איכא הכא אם אין אוכל מטמא אוכל מדאורייתא. ודאי דאין לומר דמקלקלו מאיסור דרבנן לטומאה מדרבנן כששורף הטהורה עם הטמאה דמאי שנא איסור דרבנן מטומאה דרבנן. והתוס' בדף י"ד ע"ב בד"ה התם פסול וטמא וכו' לא כתבו אליבא דסברת ר"י שם דלא דמיא קלקול דרבנן לקלקול דאורייתא אלא לענין קלקול היותר כדכתבו שם. דלא דמי דמקלקול דאורייתא שיכול לקלקלו עוד יותר אין ללמד שיכול לקלקל קלקול דרבנן יותר אפי' בקלקול דרבנן תדע וכו' ע"ש. אבל אי הוה מוקמינן דלכ"ע בולד הטומאה מדרבנן ופליגי ר"מ ור' יוסי אם ילפינן איסור מטומאה לענין לקלקו בקלקול היותר זה ודאי אי אפשר אלא א"כ אוכל

מטמא אוכל מדאורייתא וכדלעיל. דאלו למ"ד אין אוכל מטמא אוכל אלא מדרבנן הוה קשיא מ"ט דר' יוסי דפליג הרי אין כאן קלקול היותר בשום פנים. ואדרבה בעלמא איכא סברא דחמיר איסור מטומאה וכדאשכחן לסברת ר"ח בבכורות כדלעיל. ועכ"פ למאי דמוכח מההיא דמעילה דילפינן איסור מטומאה בגוונא דאין כאן קלקול היותר. א"כ שמעינן מיהת דהיינו איסור והיינו טומאה ולא עוד אלא דהוה קשיא לדר' יוסי ומה היכא דאיכא קלקול היותר במדרבנן וכההיא דר' חנינא דמשלישי דרבנן עביד שני דרבנן ואפ"ה לא חיישינן הכא בתרומה דלא עביד אלא מאיסור דרבנן לטמאה מדרבנן לכ"ש. ואמאי קאמר אינה היא המדה. באופן שזכינו דלדברינו אלה הכלל היוצא מזה דלשיטת רש"י בענין תירוץ קושיא דמאי תוספת טומאה איכא שפיר מצינו להקשות כדאמרן דלמה ליה לר' ירמיה לאהדורי וכו'. אבל לשיטת התוס' בענין תירוץ דהקושיא דתוספת טומאה משום דאכתי לא נגזרה גזרה דכל הפוסל וכו' שפיר מיושבת קושיין דלא מצי ר' ירמיה לאוקי פלוגתייהו דר"מ ור' יוסי אלא דמר ס"ל בולד טומאה דרבנן מיירי רח ומר ס"ל בולד הטומאה דאורייתא וכשיטת ר"ע רבו. זה שרציתי לבאר כאן בהסוגיא דהתם ודהכא ואם דיש ללמוד דבר מדבר ולחדש כמה וכמה בשיטה זו ומכח הסברות והשקליא והטריא שזכרנו לא רציתי להאריך עוד והמעיין המבין מאליו יבין. ותן לחכם ויחכם עוד:

חבית של תרומה שנולד לה ספק טומאה וכו'. פירש"י ז"ל כגון שנכנס אדם טמא לשם ספק נגע בה ספק לא נגע. והקשו התוס' בשם ריב"א דממ"נ אי ברה"י ספיקו טמא וכו' וקושיא זו הקשה ג"כ הר"ש בתרומות. ותירץ כתירוץ הריב"א כגון שתי חביות ברה"י וכו' ואני הקשיתי דהאיך מתרצין להאי מתני' דפ"ד דטהרות טמא שפשט את רגליו לבין חביות טהורין וכו' דקשה ג"כ האי ממ"נ ולא שייכא שם תירוצם. וביארתי שם דכל דבריהם דהתוס' לשיטתייהו דסוברים ספק טומאה ברה"י בודאי מדאורייתא. ולפיכך צריכין הן לחלק בין דבר שיכול להיות אמת כסוטה. ובין דבר דא' מהן ודאי טהור כדכתבו כאן. ולתרץ גם ההיא דנזיר דלא אמרינן דכל אחד יבוא קרבן טומאה. אבל לשיטת הרמב"ם דס"ל דכל ספק דאורייתא שאמרו להחמיר אינו אלא מד"ס ובין באיסור ובין בטומאה כמבואר בדבריו בפי"ח מהל' א"ב ובסוף פ"ע מהל' טומאת מת ובריש פ' י"ו מהל' אבות הטומאה. א"כ בלאו הכי לק"מ. דלענין קרבן ודאי לא מייתי על ספק טומאה ברה"י הן בנזיר והן על ביאת המקדש. וכאן בתרומה דאין שורפין אותה כמבואר בהש"ס מדברי שלשתן תלויה אסור לשורפה. א"כ מיירי באדם ראשון לטומאה ספק נגע וכו'. וכן צריך לפרש לדעת רש"י ז"ל. אם היה אב הטומאה ודאי וספק נגע וכו'

שורפין כפי הכלל שביאר הרמב"ם בפי"ג מהל אה"ט בהל' י'. וגם שם תירצתי להסוגיא דבכורות שמביא הר"ש וע"ש:

חבריא בשם ר"א חבית הראשונה וכו'. מבוארת היטב הדק כל הסוגיא בפנים. וממנה תראה ההפרש בכמה ענייניים בין סוגיא דהכא להא דהתם בענין האוקימתות ובענין דמשני הכא דומיא דר' יהושע אדר' יהושע כתנאי דר"מ ור"ש. והתם משני בסוף פרקין הא ר"ש אליבא דר' יהושע הא ר' יוסי אליבא דר' יהושע משום דהכי אשכחן בברייתא בהדיא לר' יוסי משום ר' יהושע. אבל לר"מ לא אשכחן בהדיא אלא למאן דמפרש דמדבריהם דקאמר מדברי רבי יהושע והא איכא נמי מאן דמפרש מדבריהם אר"ח סגן הכהנים קאי והשאר הכל מבואר. ואין להאריך כמובן ומבואר הכל בפנים:

הדרן עלך פרק אור לארבעה עשר

פרק ב

הלכה א

כל שעה שמותר לאכול וכו'. הקשו התוס' למאי דעביד צריכותא וקאמר דחיה אי משיירא קא מצנע לה. וא"כ היכי שרי להאכיל לחיה אם דרכה להטמין הא תנן בפ"ק מה שמשייר יניחנו בצנעא כדי שלא תטול חולדה בפניו ויהא צריך בדיקה וכ"ש שלא יתן לה לאכול והיא תצניעהו. ותירצו דיש לחלק בין חיה לחולדה וכו' והרא"ש בשם הר"ש מביא לתרץ דמתני' בחיה כפותה מיירי שאינה יכולה להצניע וה"ק דאי משיירא לה בשאין כפותה ה"א דנגזור כפותה אטו שאינה כפותה. בלאו הדוחק דפי' הזה קשה דא"א להולמו כלל. דאם נדחוק לפרש כדבריו בהא דקאמר הש"ס אבל חיה דאי משיירא קא מצנע לה אימא לא היינו משום דבשאינה כפותה קמצנע לה אימא אפי' בכפותה לא אבל היאך נפרש להא דהדר קאמר ואי תנא חיה משום דאי משיירא מיהת מצנע הא הכא בכפותה מיירי והיה צריך לדחוק עוד יותר ולומר משום דשאינה כפותה מיהת מצנע הלכך לא גזרינן בכפותה. וכל זה דוחק גדול. ומסיים הרא"ש ז"ל והפירוש הנכון י"ל ומאכיל לבהמה וכו' והוא עומד עליהם עד שיאכלום ולא יעלים עיניו מהם עד שיאכלו ויבער המשוייר ומתני' היתר הנאה קמ"ל. ולעולם צריך ליזהר שלא יצניעו וה"פ דאי תנא בהמה דאי משיירא קא חזי ליה היינו דאף אם מחמת טירדא יעלים עיניו מהם יחזור ויבער המשוייר דהא קא חזי ליה עכ"ל ולדבריו מתיישב הא דדקדק המהרש"א על הא דכתב רש"י ז"ל לדיוקא איצטריך וכו' מיהו למאי דעביד צריכותא איכא למימר קצת דלגופיה איצטריך משום דבהמה וחיה גרע דמשיירא דלא שייך באדם עכ"ל. ולדברי

הרא"ש דבאמת צריך ליזהר שלא יצניעו א"כ ליכא למימר דהיא גופה צריך להשמיענו. דהא שמעינן לזה מפ"ק ומה שמשייר יניחנו בצינעה וכו'. וא"כ לעולם צריך הוא ליזהר בזה ובכיוצא בזה והש"ס עביד האי צריכותא למאי דתני השתא לכל הני:

מאן תנא כל שעה וכו'. ר' מאיר. האי ש"ס לא דייק ליה לישנא יתירא דקתני שמותר לאכול כדדייק הש"ס הבבלי דלא בעי לאוקמי המתני' כר"מ דא"כ כל שעה שאוכל מאכיל מיבעי ליה. ומוקי המתני' כר"ג אע"ג דלית הלכתא כוותיה כדפרישית במתני' ורבי דסתם המתני' איהו גופיה ס"ל נמי הלכה כר' יהודה כדמסיק התם לעיל בפ"ק דף י"ג:

זאת אומרת שאסור להאכילו לבהמת הבקר. כדפרישית דמעיקרא ס"ד לדייק ממשנה יתירא שמותר להאכיל לבהמת הפקר אפי' עבר זמנו ודחי לה אלא דמשנה יתירה היא גופה קמ"ל דבשעבר זמנו לעולם אסור בהנאתו של חמץ אעפ"י שאין הנאה לבעל החמץ ממנו וכגון בבהמת הפקר. ובבבלי דדייק ממשנה יתירה וקאמר ל"צ לשעות דרבנן וכדפריש' במתני' ולא מוקי לה כהא דהכא משום דלא מספקא ליה מידי בהא שהרי צריך לבערו בכדי שלא יהא בעיניה אף לחכמים דמתני' ובעי פירור לעולם או כשמטיל לים בעיניה למר דמחלק בין ים המלח לבין שאר נהרות או למר דמחלק בין חטי לנהמא מיהת לכ"ע צריך שלא יהא בעין ומכ"ש שלא יהיה בידו עד שימצא לבהמת הפקר שיאכילנה:

רבי אבהו בשם ר' אלעזר כל מקום שנאמר לא תאכל וכו'. סוגיא זו נשתנית בסוגית הבבלי בהאי עניינא אי בפלוגתא דאמוראי ואי במקצת מהני שנוייא דמשני אהא דפריך הכא והתם והרי וכו' והרי וכו' ולהאי שנוייא דמשני הכא אהא דפריך מחדש שנייא היא שקבע הכתוב זמן א"כ גם מנזיר ל"ק מידי. ולהכי לא פריך הכא מנזיר כדפריך התם. והש"ס דהתם דלא מחלק בין איסור עולם לאיסור שעה משום דחמץ גופיה נמי אין איסורו איסור עולם ואנן שקלינן וטרינן גם מחמץ כדאיתא בהסוגיא. ולהא דמייתי הכא פלוגתא דתנאי דמכילתא דלמר לא יאכל דחמץ לעשות את המאכיל כאוכל משום דאיסור הנאה נפקא ליה מלא תאכל עליו חמץ. ולמר דס"ל דבכל מקום לא תאכל לא משמע אלא איסור אכילה. ולא יאכל דחמץ צריך לאיסור הנאה. ולכאורה היה קשה להא דמהדר התם בדף כג ע"ב מכדי בין למר ובין למר אסורין בהנאה מאי בינייהו חולין שנשחטו בעזרה איכא בינייהו וכו' ואמאי לא קאמר בהני גופייהו לעשות מאכיל כאוכל איכא בינייהו דמאן דמפיק איסור הנאה בחמץ ושור הנסקל מלא יאכל לא אייתר ליה לרבות המאכיל כאוכל וכי תימא הא נפקא לן מק"ו משרצים כדקאמר הכא לר' יצחק

דסבירא ליה הכי. ומכיון דליכא נ"מ לדינא אכתי קאי האי קושיא מכדי בין למר ובין למר וכו' כעין דהתם. תינח בחמץ דאיכא ק"ו משרצים שור הנסקל דלית ביה כרת מאי איכא למימר והוי לי' למימר לעשות המאכיל כאוכל בשור הנסקל איכא בינייהו. וכ"ת אכתי בשור הנסקל נמי איכא ק"ו משרצים דהן מותרין בהנאה הא אכתי לא ידעינן גבי שור נסקל דאסור בהנאה. אלא מדכתיב לא יאכל. וא"כ היא גופה קשיא להאי מ"ד מנא ליה למידרש לא יאכל דשור הנסקל לאיסור הנאה דילמא לעשות המאכיל כאוכל היא דאתא ואין לומר דסמיך אדרשה דבעל השור יהי' נקי הא לעיל לא קאמר הכי דקא פריך ליה לחזקיה טעמא דכתב ובעל השור נקי וכו'. אלא דהא ל"ק דמיהת ידעינן מכל מקום לאיסור הנאה מנקי דשור הנסקל דאי להנאת עורו אתא א"כ ממילא אית ביה איסור הנאה. והשתא לעולם איכא ק"ו גם בשור הנסקל משרצים וליכא בינייהו לדינא מידי. ואי קשיא הא קשיא הא האי ק"ו משרצים פריכא הוא דמה לשרצים שכן אכילתן בכעדשה בשיעור טומאתן תאמר בחמץ ושור הנסקל אכילתו בכזית וכעין דפריך להאי פירכא בבבלי יבמות דף קי"ד דלא מצי למילף דם משרצים לענין להזהיר להמאכיל כאוכל משום האי פירכא גופיה. וקושיא זו קשה אדר' יצחק דהכא והדרא נמי קושיין לדוכתה הא דמקשינן למה לי לאהדורי התם לחולין שנשחטו בעזרה לימא בהני גופייהו איכא בינייהו נ"מ לדינא לענין לעשות המאכיל כאוכל. וקושיא זו שייכא נמי לפי' הר"י בתוס' יבמות שם דמפרש דה"ק שכן איסורן במשהו ע"ש. ואם דבלאו הכי יש לדקדק בדבריהם הא דכתבו על פירש"י ולא דק דבהדיא אמרו במעילה דף י"ז דשרצים לוקין עליהם בכזית וכו' הא מסקינן שם כר' יוחנן ודלא כהאי דמפרש לעיל להא דרב שם ע"ש. וע"כ לתרץ בדוחק לקושיין צ"ל דסוגיא דהכא וכן סוגיא דהבבלי דלעיל ס"ל כפשטות שמעתתא דרב דמעילה דהתם דאכילתן דשרצים בכזית ולא ילפינן איסור מטומאה ועיין לעיל בפ"ק בהלכה ח' ד"ה שנייה היא איסור וכו' מה שנתבאר מענין זה בס"ד:

כשם שפירש לך שאבר מן החי ונבלה כו'. בבבלי כאן בהסוגיא ובכל מקום בש"ס מפיק ליה לאבר מן החי מקרא דלא תאכל הנפש עם הבשר ומבשר בשדה טריפה לא שמענו אלא בשר מן החי לר' יוחנן דדריש הכי בשלהי פ' כל הבשר וצ"ל דהכא נמי אבר מן החי לאו דוקא קאמר אלא היינו בשר מן החי והאי לא איתקש לדם כדקאמר התם גבי אבר מן החי. ולפיכך צריך לפרוט בו הכתוב היתר הנאה והא דמייתי הכא הני תרתי לא למילף מינייהו בעלמא קאמר דכל מקום בשאר איסורין דלא תאכל אף איסור הנאה במשמע. דא"כ בחדא מינייהו הוה סגי למיתי למילף בעלמא אלא דקאמר עד שיבא הכתוב ויפרוט לך כשם שפירש לך בהני תרתי בהדיא. וכעין זה מפרשינן גם לדברי הרמב"ם בענין זה

במ"ש פ"ח מהל' מאכלות אסורות הל' ט"ו כל מקום שנאמר לא תאכל וכו' אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע עד שיפרוט לך הכתוב כדרך שפרט בנבלה שנאמר לגר וגו' ובחלב שנאמר בו יעשה לכל מלאכה וכו'. לאו דמהני תרתי ילפינן בעלמא לאיסור הנאה מדפרט לך היתר בשניהן דהא בחדא סגי להביא בדבריו ועוד דהא לדידיה דפסק כר יהודה דדברים ככתבן כמ"ש בפ"י מהל' ע"ז. א"כ ליכא למילף מנבלה מידי אלא ע"כ הא דילפינן איסור הנאה לבעלמא לית לן שום כתוב אחר כ"א קרא דאותו כדקאמר התם לר' יהודה דנפקא ליה מאותו אותו אתה משליך וכו' ופסק בכולא כר' יהודה דחולין בעזרה לאו דאורייתא לאיסור הנאה כדכתב בהדיא בפ' י"ו מהל' מ"א הל' ו' וכן חתיכה של בשר בחלב או של חולין שנשחטו בעזרה שהרי הן אסורין מדבריהן בהנייה וכו' ומיהו באכילה אסור חולין שנשחטו בעזרה מדאורייתא כמבואר בדבריו בריש פ"ב מהל' שחיטה. ומשום דהכי מסקינן בבבלי קידושין דף נ"ז דמדרשא דכי ירחק ממך וגו' נפקא לן חולין שנשחטו בעזרה וקאי עלייהו בעשה מדאורייתא דלאו הבא מכלל עשה עשה הוא. ולפיכך אין לוקין עליהן וא"כ מה שהביא קרא דנבלה לדמיון בעלמא הוא דעד שיפרוט לך היתר כדרך שפרט לך בנבלה ולעולם למילף בעלמא לית לן למילף כ"א מדרשא דאותו כדר' יהודה וכך הוא דעתו ז"ל והא דהביא נמי קרא דהיתר חלב בהנאה משום דגם בו פרט הכתוב ההיתר בהדיא. וזה ממש כעין כוונת הש"ס דהכא וכדלעיל. ועוד דמלמדנו בזה לדעתו להלכה לכל נ"מ דדינא היוצאים מן הסוגיא דר' אבהו ודחזקיה וזה דבחדא פסק כר' אבהו ואליבא דר' יהודה וכדאמרן ובאידך דלא כר' אבהו וזה דהא לר' אבהו אמרינן קסבר כשהותרה נבלה היא וחלבה וגידה הותר' ולדידיה יעשה לכל מלאכה דחלב לטומאה ולטהרה איצטריך והוא ז"ל פוסק בזה כפשטה דהברייתא לר' יוסי הגלילי דלהיתר הנאה איצטריך וטעמיה בהא משום דע"כ למ"ד דחלב וגיד בכלל היתר הנאה דנבלה א"כ ע"כ דיש בגידין בנותן טעם ואנן סתים לן התנא כמ"ד אין בגידין בנ"ט כדתנינן בפרק גיד הנשה נוהג בטהורה ואינו נוהג בטמאה כלל להת"ק. וא"כ זה דלא כר"ע לא למאי דס"ד וקאמר לימא כתנאי וכי' ולא כדמסיק דכ"ע ס"ל כדר' אבהו בענין לא תאכל וכו' ור' יוסי הגלילי ס"ל כשהותרה נבלה היא הותרה ולא חלבה וגידה ור"ע ס"ל הותר חלבה וגידה. והאי סתמא דפ' גיד הנשה דלא כר"ע ודלא כר' אבהו בהא דס"ל כר"ע והשתא יעשה לכל מלאכה דחלב להיתר הנאה הוא דאיצטריך. והיינו טעמא דהרמב"ם דמביא גם קרא דחלב וכמה שפוסק בפ"ח שם דגיד הנשה מותר בהנאה כבר תירץ הרמב"ם ז"ל בחדושיו הביאו הה"מ דסמיך אק"ו מחלב ומה חלב שענוש כרת וכו' וזהו נמי כר' יוסי הגלילי. ולפי מה שאמרנו הכל ניחא

בענין פסקיו ודבריו היוצאים זה מזה. ועיין במפרשיו ובמה שכתב הלח"מ ותראה דיש לפקפק בדבריו ובמה שבארתי דזהו העיקר דלדעת הרמב"ם ע"כ דדריש מאותו לאיסור הנאה ולכל איסורין שבתורה ובזה הכל מכוון בס"ד:

פתר לה בשקדמו הבעלים ושחטוהו עד שלא נגמר דינו. וכך הוא במס' ערלה ובבבלי כאן ובכל מקום בהש"ס לאחר שנגמר דינו קאמר ויש לפרש דהתם לאחר שנגמר דינו בב"ד קאמר והכא עד שלא נגמר דיניה דקטלא ממש קאמר והיינו הך:

לעשות המאכיל כאוכל עיין לעיל ד"ה ר' אבהו מה שנתבאר מענין זה בסייעתא דשמיא:

עבר והסיק יבא כהדא אם חדש יותץ כו' בהאי מתני' דע"ז כבר ביארתי במקומו דאין הלכה כהאי מתני' דלא אתיא אלא כר"א דס"ל זה וזה גורם אסור ואנן קיי"ל מותר ובין חדש ובין ישן יוצן. ובאפה בו הפת אם אבוקה כנגדו אסור כדמסיק התם ובפרקין דף כ"ז כרבי ובענין דמדמי הכא בעבר זמנו דחמץ לחומרא דע"ז לא אשכחן הכי בסוגית הבבלי והתוס' ריש פרקין כתבו עבר זמנו אסור בהנאה ואסור למבכור ואם מכר דמיו מותרין דאין תופס את דמיו וכו' וא"כ אין דמיון לחמץ לע"ז גם לענין אם עבר והסיק:

והרי אשם תלוי בשיטתך יוכיח וכו'. ובבבלי דף כ"ח גרס אשם תלוי וחטאת העוף הבא על הספק לדבריך יוכיחו. ובאמת לגי' דהכא ניחא דהרי באשם תלוי בלחוד הוא עיקר התשובה לר' יהודה וכדפירש"י ז"ל ואתה אומר בקבורה אאשם תלוי קאי דקאמר ר' יהודה יקבר. ואע"ג שהנותר ממנו אסור באכילה ובהנאה וענוש כרת. והוא בבל תותירו וכלומר דכל הני כלהו לא שייכי בחטאת העוף הבא על הספק דמתחלה עומד לשריפה לרבנן ולר' יהודה להטילנה לאמה. ואינו דומה לנותר וחמץ בכל החלוקות ומה שהביא הש"ס דהתם גם לחטאת העוף נראה דבזה הרגישו התוס' שכתבו בד"ה ואתה אומר בקבורה טעמא דר' יהודה דריש בת"כ מכי קודש הוא הוא בשריפה ולא חטאת העוף ואשם תלוי בשריפה. וכוונתם דלא תיקשי א"כ מ"ט דשתק ר' יהודה ולימא להו שאני התם דמיעטה התורה בהדיא משריפה. והלכך מייתי להא דדריש ר' יהודה תרווייהו מהוא. ומעתה יש להם להשיב לר' יהודה דילמא קרא לא אתי למעט אלא לחטאת העוף בלבד ולא לאשם תלוי דדמיא לגמרי לנותר והיינו נמי שהשיבו לו כך דאתה אינו מודה לנו לא באשם תלוי ולא בחטאת העוף וזה קשה לדבריך ושתק ר' יהודה:

תני עד שלא הגיע זמן ביעורו וכו' ואתיא כר' יהודה. התוס' בפ"ק בדף י"ב ד"ה אימתי שלא בשעת ביעורו וכו' מביאין לזה לסייע לפיר"ת שם. וראיתי למי שפלפל על דבריהם ואמר שאין הירושלמי מתפרש בפירוש ר"ת והמדקדק בדברי הש"ס ורואה דהגיע זמן

ביעורו דקאמר הכא היינו זמן ביעורו מן התורה כמבואר בפנים ומוכרח הוא דהא ר' יהודה מנותר הוא דיליף יראה דדברי הש"ס הן ממש כפי' ר"ת:

רבי ירמיה בעי פטר חמור שהמית וכו'. בעיא דר' ירמיה אליבא דרבי לר' יהודה מתפרשא ושייכא שפיר להא דלעיל ושאלה דר' בנימין בר לוי יש לפותרו אליבא דכ"ע כמבואר ממה שפירשתי בפנים:

הלכה ב

בתוך הפסח מהו וכו'. לשיטתא דהאי ש"ס דמשני להא דמתמה הא באכילה אסור דמתני' במקו' שלא נהגו לאכול פת נכרים עסקינן ולא משני כדמסיק בבבלי. א"כ שפיר איכא לספוקי אם חמץ של עכו"ם בתוך הפסח מויתר בהנאה. אבל למאי דמסיק התם בדף כ"ט אליבא דרב אחא בר יעקב דמוקי למתני' כר' יהודה. ולא אסור חמץ לאחר זמנו אלא דישראל הא דנכרי מישרא שרי ובדין הוא דאיבעי למיתני דאפי' באכילה נמי שרי אלא איידי דתני דישראל אסור בהנאה וכו'. ואמרינן נמי דבדין הוא למיתני דאפי' תוך זמנו מותר בהנאה. ואיידי דתנא דישראל לאחר זמנו וכו' כדמסיים שם. א"כ לכאורה היה נראה דלשיטת הש"ס דהתם לא מספקא לן כלל דודאי חמץ של עכו"ם אפי' בתוך הפסח מותר בהנאה וכן נמי לרבא דלא פליג אדרב אחא בר יעקב לדינא אלא באוקמתא דמתני' וקאמר דלעולם איכא לאוקמי כר"ש. ומשום קנסא קניס לדישראל לאחר זמנו הואיל דעבר על בל יראה. והיינו נמי טעמייהו דרוב גדולי הפוסקים דפסקו הלכה כר' יהודה בלפני זמנו דעובר בלאו. משום דרבא לא פליג אדרב אחא בר יעקב בלפני זמנו. ומיהו מדגריס שם לקמן והדר בי' רב אחא בר יעקב וכו'. א"כ השתא לר' יהודה לא יליף לא יאכל חמץ משאור דראיה ולא יאכל אף אסור בהנאה במשמע ובין של ישראל ובין של עכו"ם אסור בהנאה אלא דכל זה תוך הפסח הוא. אבל בע"פ משש ולמעלה אף דאסור בהנאה כהסכמת רוב הפוסקים היינו בשל ישראל אבל בשל עכו"ם אין לנו הכרח לאסור בהנאה שהרי אפי' בתוך ימי הפסח פליגי הכא. ואף דלא מסיק האי ש"ס בהדיא דמותר בהנאה כדקאמר בפירכא והא תני לא ישכיר ישראל את ביתו וכו' איתלך מימר בדר עמו כלומר דהא לא שכיחא לישראל לדור עם העכו"ם כדאמרינן בפ' הדר חד ישראל דלא שכיחא וכו' מ"מ אין זה אלא לפירכא בעלמא להא דר' ירמיה דקאמר מותר ואותיב ליה מברייתא קמייתא ודחו לה בבא עמו והדר מותיב ליה מברייתא דביתו דהכא ליכא לשנויי כדשני. אבל עיקר הפירכא אינה מוכרחת כל כך דסוף סוף איכא לשנויי כגון דדיירי תרי ישראל בהאי ביתא עם העכו"ם ועוד דעיקרא דהאי ברייתא אינה שנוייה בתוספתא וכדאמרינן בשלהי חולין כל ברייתא דלא מתנייא בי ר"ח ור"א

לא מותבינן מינה. מ"מ איך שיהיה די לנו להחמיר בתוך הפסח דאף חמץ של נכרי אסור בהנאה ולא מצינו לאחד מגדולי הפוסקים דאוסר בהנאה בחמץ של עכו"ם משש ולמעלה והטור בסי' ת"נ שהביא לדברי הר"ש בר אברהם מעשה בא לידי וכו' לא כתב שם אלא דאפי' חמצו של עכו"ם אסור ליהנות ממנו בפסח. ובש"ע ריש סי' תמ"ג על שכתב חמץ משש שעות ולמעלה ביום י"ד אסור בהנאה מצויין שם בהגהה אפי' חמצו של עכו"ם אסור ליהנות ממנו בשם הטור סי' ת"נ ולא מצינו זה בהדיא ואפשר דעל תוך הפסח קאי אלא הואיל דמזכיר איסור הנאה בחמץ זכר ג"כ דאפי' חמצו של עכו"ם אסור בהנאה והיינו בתוך הפסח:

רב אמר צריך לומר כל חמץ וכו'. האי מימרא דרב יהודה אמר רב נמי בבבלי פ"ק דף ו' ועיין מה שנתבאר מענין הביטול בריש מכלתין ובמקומות המצויינים בס"ד:

הטח ביתו חמץ צריך לבער. כגון ניירות החלון שדבקו בחמץ. ופשיט הוא דמיירי שצורת החמץ עומדת דאל"כ מותר לקיימן בפסח. ובטור סי' תמ"ב מביא בשם רב האי גאון ז"ל שכתב מה שנהגו לגרר הכתלים והכסאות שנגע בהן חמץ יש להן סמך מן הירושלמי הטח ביתו בצק צריך לבער וכו'. והא דר"ש כופת שאור שיחדו לישיבה בטל ההוא בכופת מאום וע"ש. וזה כהאי פתרא בתרא דהכא ובבבלי פ"ג דף מ"ה משמע ללישנא בתרא דהתם כהאי פתרא קמא דהכא דחלוקין על רשב"א וע"ש ואין להאריך:

מסר לו את המפתח מהו. כדפרישית בפנים דהבעיא במסירת המפתח בלחוד היא ולא א"ל לך חזק וקני כדמשמע מהא דלעיל. וכן מדתלי בפלוגתא דר"ש וחכמים בטהרות וזה מבואר הוא והשתא לתכמים לא מהני מסירת המפתח בלבד עד אם קנאו בתחלה בא' מדרכי הקנייה ואפ"ה כשהמפתח ביד המשכיר אין על השוכר לבדוק וכן פי' הר"ן ושאר המפרשים ז"ל להאי דמייתי בבבלי פ"ק דף ד' להברייתא וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהל' חמץ ומצה הל' י"ח כפשטה אם עד שלא מסר לו המפתח חל י"ד על המשכיר לבדוק וכו' דמיירי בשכבר קנה השוכר להבית באחד מדרכי הקנייה. וכדרך שהקרקע נקנית כך שכירות הקרקע. ואלו לפי' התוס' שפירשו בשם ר"י דמיירי שמסר לו המפתח ולא החזיק. ומי שיש בידו מפתח כשחל י"ד חייב לבדוק דאותו שאין בידו מפתח איך יכנוס ויבדוק איכא למידק חדא דא"כ מאי קמ"ל התנא דברייתי' בזה אבל לפי' המפרשים ניחא דקמ"ל אע"ג שכבר החזיק השוכר וקנה הבית לשכירותו אפ"ה כשחל י"ד והמפתח עדיין ביד המשכיר אין החיוב מוטל על השוכר לילך ולבקש המפתח מהמשכיר ולבדוק ואם שיש לומר גם לפי' התוס' דאיכא צד רבותא בסיפא דאפי' לא קנה אין על המשכיר לטרוח ולחזר אחר המפתח שביד השוכר מ"מ היה צריך לדחוק ולומר דתני רישא איידי

דהסיפא ועוד דמהכא משמע בהדיא דלחכמים לא מהני מידי מסירת המפתח בלחוד. וא"כ אפי' אם מסר המפתח להשוכר יכול הוא לומר איני רוצה בטרחת הבדיקה הואיל ואין החובה עלי והילך המפתח ולך ובדוק ובזה ניחא נמי לדקדוק שכתבו התוס' איך יכנוס ויבדוק דאנן על מי מוטל חובת הבדיקה הוא דקאמרינן:

מאן תנא לא יראה לך ר' יודה. זהו כאוקמתא דרב אחא בר יעקב שהבאתי בריש הלכה ע"ש ועיין עוד בפ"ק בהלכה ד' מה שנתבאר מענין הל"ת דלפני זמנו ומענין העשה דתשביתו מה שפלפלתי בסוגיא דהכא ודהתם בס"ד:

מודה ר"ש באסור שהוא אסור וכו'. התוס' בדף כ"ח ע"ב ד"ה ר"ש וכו' כתבו מעצמן נראה דלר"ש וכו' מודה הוא דאסור באכילה משש שעות ולמעלה וכו'. ומבואר הוא הכא בהדיא מיהו מה שכתבו שם ונראה דנפקא ליה מתשביתו ואך חלק וכו'. וא"כ לדבריהם קאי בעשה אף לר"ש והכא פליגי אמוראי אליבא דר"ש אם איסורו ד"ת ור' יונה ור' יוסה תרווייהו ס"ל דאין איסורו אלא מדבריהם לר"ש ומהתימא מהכא על סברת בעל המאור ז"ל שכתב דלר"ש מותר באכילה עד שתחשך דאכילתו זהו ביעורו ופסק להלכה כן ומהאי תלמודא מבואר בהדיא שלא כדבריו וכדעתו. ומלבד מה שסתרו הפוסקים דבריו גם מסוגית הבבלי כמבואר בדבריהם ז"ל:

הבקר חמצו בשלשה עשר לאחר הפסח מהו. והרא"ש בפרקין שהביא לזה העתיק הפקיר חמצו בי"ד וכו' והיינו הך כדפרישית ובהגהה כתוב שם בשם א"ז שמותר להפקיר חמצו קודם ו' שעות על מנת לזכות בו אחר הפסח עכ"ל וזהו תימא דאי פליגי בהא ר' יוחנן ור"ל א"כ הלכה כרבי יוחנן:

תמן תנינן עבד שעשאו רבו אפותיקי וכו' כהאי פירושא שביארתי בפנים כך מבואר שם בגיטין בחיבורי ומוכרח היא לפי שיטתא דהאי תלמודא ורמזתי שמה דלפי הסברות המבוארים בפנים יש לתרץ מה דמקשים העולם בדברי התוס' בסוגית הבבלי שם ולא רציתי להאריך וע"ש:

הלכה ג

מתניתא בשהפרישה מצה ונתחמצה וכו'. זהו כדאמר בבבלי דף ל"ב להאי מ"ד דהתם. ועיין בתרומות פ"ב בהלכה ב' ד"ה אין תורמין. ובפ"ו בהלכה ה' ד"ה גרוגרות ושילם תמרים שם ביארתי לדעת הרמב"ם בפ"י מהל' תרומות הל' ו' דלא פסק כמתני' דידן אלא כר"ע וכראב"י וכדפרישית כאן במתני'. ושם תמצא כמה וכמה דינים המסתעפים מזה וכמה ביאורים בהשמטות והסוגיות גם בענין שמן שריפה לדעת הרמב"ם והיוצא מכמה סוגיות הש"ס דהכא ודהתם ואין לכפול בדברים במה שמבואר שם הכל בס"ד:

איסור חמור חל על איסור קל וכו'. כעין זה שקיל וטרי בבבלי פ' גיד הנשה דף ק"א אליבא דר"י הגלילי דלית לי' איסור כולל דמיהת חמור חל על הקל באיסור כולל והכא באיסור מוסיף איירינן. ולפי מסקנת הש"ס דהתם דבאיסור. כולל ואיסור מוסיף שפיר אמרינן איסור חל על איסור כדפסק הרמב"ם בהל' א"ב ובכמה מקומות ונלמד מסתמא דמתני' דכריתות פ"ג יש אוכל אכילה אחת וכו' ומיהת למדנו מסוגיא זו דבאיסור מוסיף כגוונא דאיירינן הכא דחמץ איסור מוסיף דאסור בהנאה בכל מיני הנאה וטבל אינו אסור אלא בהנאה של כלוי כמבואר לעיל פ' במה מדליקין צריך שיהא האיסור מוסיף חל עליו מקודם שיאכל. וזהו כלל גדול לדעת הרמב"ם ודלא כדברי הלח"מ שכתב בפ"ו מהל' חמץ ומצה בהל' ו' שאיסור חמץ על הטבל אין כאן לא איסור מוסיף ולא איסור כולל ע"ש. ואינו כן שבודאי איסור חמץ שאסור בהנאה מן התורה איסור מוסיף הוא על הטבל ומבואר הכא בהדיא שחל הוא על איסור טבל. וכבר ביארתי בענין זה בכמה מקומות. ועיין בשלהי מכות ד"ה יש חורש בתלם א' וכו' מה שנתבאר מזה. וגם שם בארתי דאין דעת הרמב"ם כדעת התוס' פ' גיד הנשה שם ד"ה איסור כולל וכו'. דלא קרו איסור מוסיף לאיסור הנאה אלא דשפיר מיקרי איסור הנאה איסור מוסיף ושם דחיתי לפי' התוס' להמתני' דכריתות ולראי' שהביאו וכתבו מדמייתי ר' יוסי הגלילי ולא ר' יוסי דפ"ד אחין דלאו ראיה הוא ע"ש ותמצא ג"כ ביאור הקושיות שנתקשו בענין זה ותירוצם בס"ד:

הגוזל תרומה מאבי אמו כהן וכו'. נתבאר היטב מזה בפ"ו דתרומות בהלכה א' וע"ש ד"ה גזל תרומה וכו' מה שתרצתי להשגת הראב"ד וביארתי כוונתו וההפרש בין השיטות ובסברות מוכרחות בפי' הסוגיא דהתם:

שוגג בתרומה ומזיד בחמץ וכו'. ענין שני דברים וההפרש שיש בין דבר המסור לשמים ובין דבר המסור לב"ד עיין מזה בריש פ"ז דתרומות שם מבואר כל השייך להענין והיוצא ממנו:

הלכה ד

כתיב והיה באכלכם מלחם הארץ וכו'. מה שנתבאר מענין תפוח שרסקו וכו' דמייתי לה הכא באגב תמצא בריש מס' חלה במקומות המצויינין שם. וכן בענין טלטול מן הצד וההפרש בין מקום דשייך דההיתר נעשה בסיס לדבר האסור ובין מקום דלא שייך לומר כן תמצא בפ' כירה בהל' ג' ע"ש ד"ה פגה שטמנה בתבן:

וישראל במעשר שני וכו'. הכי איתא בתוספתא פ"ב ומייתי ליה נמי בבבלי פרקין דף ל"ו ע"ב וסתמא דברייתא משמע אפי' בגבולין. וזהו למ"ד מעשר שני ממון הדיוט הוא.

דאלו לר"מ דס"ל ממון גבוה הוא אינו יוצא י"ח במעשר שני כדקאמר התם לקמן דף ל"ח מצה של מעשר שני לדברי ר"מ אין אדם יוצא ידי חובתו בפסח. ואע"ג דלא כתיב מצתכם משום דאתיא לחם לחם מחלה וכו'. והרמב"ם ז"ל כתב בפ"ו מהל' מצה הל' ח' וכן יוצאין במצה של מעשר שני בירושלים ול"ק מדפסק בכל מקום דמעשר שני ממון גבוה היא דלא פסק כר"מ בזה אלא כחכמים דסוף פרק חלק דאמרינן התם דבגבולין כ"ע מודים דממון גבוה הוא. וכאן בירושלים הוא דקאמר וכן תי' הלח"מ ומיהו צריך טעם למאי דפסק בחלה של מעשר שני סתם דחייב. ואני הארכתי בזה בריש מס' מעשר שני ובמס' חלה במקום המצויין וע"ש:

זאת אומרת שנאכלו חלות תודה ורקיקי נזיר בכל ערי ישראל. האי דר' יוסי בשם ר"ל אתיא כהאי דגריס בבבלי דף ל"ח ע"ב אמר ר"ל זאת אומרת חלות תודה ורקיקי נזיר נאכלין בנוב וגבעון וכלומר דמכאן הוא דנלמד דס"ל להאי תנא כן מדלא מפיק ליה מבכל מושבותיכם דאלו לר' יונה דקבל מיניה דה"ק ממה שנאכלו חלות תודה ורקיקי נזיר וכו' הוה משמע. דמילתא דפשיטא הוא אליבא דכ"ע. ובאמת אינו כן דהא לר"ש לא קרבו חובות שאין קבוע להן זמן אפי' בבמה גדולה כנוב וגבעון. וכדפירש"י ז"ל וכן התוס' שם ומיהו למאי דמסיק הכא לא אתיא אלא כר"ש וכו' והיינו ר"ש דנזיר. א"כ אפי' להאי דקאמר ר"ש במגילה ובזבחים שפיר הוה אתיא דאף דלא קרבו לשם חובה בנוב וגבעון הכא מכיון דקרבה חטאתו בשילה כדמוקי לה הש"ס תו עולה ושלמים דידיה לאו חובה נינהו לר"ש דכיון שנזרק עליו אחד מן הדמים הותרה הנזירות:

נזירות חובה היא. כלומר דלאחר שנדר בנזיר הקרבנות הן חובה עליו. והתוס' בזבחים דף קי"ז ע"ב כתבו כמסתפקים אליבא דר' יהודה דמייתו התם דקאמר רבי יהודה בתוספתא אבשלום נזיר היה וכו'. והשתא לר' יהודה אי נזירות נידר ונידב הוא אתי שפיר שהקריבום בבמת יחיד בחברון. ואי נזירות חובה היא א"כ הקריבום בגבעון דלר' יהודה מצי מקריב חובות בבמה גדולה. ולרבנן דאמרי נזירות חובה היא א"כ אבשלום לא היה נזיר וכו'. ולמאי דקאמר הכא אליבא דר' יהודה דלא קרבה חובה בבמה גדולה ליחיד אלא חטאת ופסח בלבד א"כ אכתי עולה ושלמים דידיה איך היה קרב בבמה גדולה והיה מוכרח דס"ל לר' יהודה נזירות נידר ונידב הוא והקריבום בבמת יחיד בחברון ולא דייק בין מחברון ובחברון כדכתבו שם:

אותו כזית שאדם יוצא בו י"ח בפסח צריך שלא יהא בו משקין. משמע מהכא דבשאר הימים אפי' יש בו משקין עם המים יכול ללוש בהו ושדעת הרי"ף ז"ל שפי' להא דקאמר ריב"ל נמי התם יומא קמא לא תלושו לי בחלבא מכאן ואילך לושו לי בחלבא והיינו

אפי' מעורב החלב במים וכ"פ הרמב"ם ז"ל בפ"ה מהל' מצה הל' כ' ובפ"ו הל' ה' ומ"ש הראב"ד שם דבזריזין מיירי זהו דוחק. וכן מ"ש בפ"ו דהא דתניא בתוספתא יוצאין במצה מתובלת שתבלה לאחר שנאפת מיירי זה קשה דהא הכא מייתי לה לפשוט לפי הס"ד מתוספתא זו דלמצוה איתמר וכדקאמר סברין מימר מתובלת משקין ואף דדחי לה דאיכא למימר מתובלת שומשמין וכו' מ"מ מיהת מוכח דלאו משנאפת מוקמינן לה. וכבר הביאו המפרשים ראי' לדברי הרי"ף והרמב"ם מכאן ואין להאריך:

מצה הישנה וכו' ד"ה הוא וכו'. וא"כ אם עשאה לשם פסח אפי' מתחלת השנה כשירה וה"נ בסוכה דאם עשאה לשם חג דאמרינן לד"ה כשרה. והיינו שא"צ לחדש בה דבר וזו היא כוונת התוס' בסוכה דף נט שהביאו להא דהכא וסיימו נמי להא דמצה כלומר אע"ג דקאמר בירושלמי צריך לחדש וכו' היינו בשלא עשאה לשם חג ולב"ה אבל בשעשאה לשם חג דלד"ה כשרה אז א"צ לחדש כלום ונלמד זה ממצה דעשאה לשם פסח הוא דבעינן ולא שייך בה חידוש וה"ה נמי בסוכה דבכה"ג א"צ חידוש. זית כבוש אומר עליו בורא פה"ע היוצא מענין זה והשקלא טריא דהכא ודהתם נתבאר היטב במקומו בפרק כיצד מברכין ושם ביארתי מכמה חלוקי דינים ותירוצם להקושיות בהסוגיות וע"ש:

הלכה ו

מלוגמא שנסרחה וכו'. הרמב"ם ז"ל פסק בפ"ד מהל' חמץ ומצה הל' י"א הפת שעפשה ושנפסלה מלאכול לכלב ומלוגמא שנסרחה א"צ לבער וכתב הראב"ד בהשגות בירושלמי מפרש בשנסרחה ולבסוף נתחמצה. ועיין מ"ש הה"מ ליישב שלא הביא זה הרמב"ם לפי שדברי הירושלמי שנתחמצה בפסח וכו' וזה דוחק ולענ"ד נראה פשוט דמהאי ברייתא גופה דף מ"ה הפת שעפשה וכו' למד לומר דסוגית הבבלי לא ס"ל לחלק כדהכא דהא דייקינן מדקתני והכלב יכול לאכלה וכו' נשרפת וכו' וא"כ כשנפסלה מאכילת כלב לעולם א"צ לבער ואפילו בנתחמצה אח"כ דומיא דפת ונסרחה היינו שנפסלה מאכילת כלב דלהכי בחד בבא נקטינהו:

הלכה ז

כתיב ובשל מבושל וכו'. ה"נ פליגי בבבלי דף מ"א ת"ק ורבי דת"ק נפקא ליה מק"ו ורבי דריש לה מובשל מבושל כר"ע דהכא וקאמר התם מאי בינייהו צלי קדר דלרבי האי נמי מובשל מבושל נפקא ליה ורבנן האי ובשל מבושל מאי עבדי להו מיבעיא ליה לכדתני' בשלו ואח"כ צלאו או שצלאו ואח"כ בישלו חייב וכו'. והא דלא קאמר דלרבנן דלא מצי למילף לצלי קדר מק"ו האי ובשל מבושל לצלי קדר איצטריך היינו טעמא משום דאשכחן בהדיא להברייתא דמיחייב בצלאו ואח"כ בישלו והלכך לקושטא דמילתא

קאמר דרבנן סברי כהאי ברייתא והשתא ממילא שמעינן דבצלי קדר פשיטא דמיחייב ואי הוה משני מיבעי ליה לצלי קדר לא הוה ידעינן דס"ל כהאי תנא דברייתא דצלאו ואח"כ בישלו נמי מיחייב ונמצינו למדין עכשיו דשמעינן מהסוגיא דרבנן דרשי נמי ללישנא יתירא דובשל מבושל ולא אמרינן דברה תורה כלשון ב"א כדקאמר הכא אליבא דרבי ישמעאל ונפקא לן השתא שפיר לתרווייהו מובשל מבושל לצלאו ואח"כ בישלו ולצלי קדר וליכא למידחי דילמא לרבות לצלי קדר לחוד אתא דא"כ הוה קשיא במים ל"ל דהא הוה ידעינן מובשל מבושל בלחוד לרבות שאר משקין כמים דכל שהוא מבושל קפיד רחמנא וגם לצלי קדר דמיהת בישול נקרא ומדכתיב במים מרבינן נמי כל דמבשל ליה ואפילו אחר שצלאו וזהו טעמו של הרמב"ם ז"ל דכתב בפ"ח מהל' קרבן פסח בהל' ז' לרבות שאר המשקין ומי פירות מדכתיב ובשל מבושל ופסק ג"כ בצלאו ואח"כ בישלו ובצלי קדר דחייב משום דזה נלמד הכל מדוקיא דקרא ומהסוגיא דלרבנן מחייב בכולהו וכדאמרן והיינו נמי דדייק הרמב"ם בלישנא וכתב. שנאמר ובשל מבושל ריבה הכל ור"ל גם הא דנקט אבתרא שם ועיין בכ"מ ובלח"מ מה שתירצו בזה ולמאי דאמרן ניחא נמי יתורא דבמים דלכאורה קשה בין לרבנן ובין לרבי במים למה לי ומתיישב ג"כ להא דאמרינן לקמן שם אמר רב חסדא המבשל בחמי טבריא בשבת פטור פסח שבשלו בחמי טבריא חייב ומאי שנא אמר רבא מאי חייב דקתני דקא עבר משום צלי אש ופירש"י ז"ל לאו דלא תאכל כי אם צלי אש איכא ולא לאו דבישול וסבר לוקין על לאו שבכללות דבריו ז"ל למאי דכתיב בספרים שלפנינו לקמן אמר רבא אכלו נא לוקה שתים וכו' אבייי אמר אין לוקין על לאו שבכללות וכו' וזו מסוגיות הפוכות דחשבו התוס' במנחות דף נח ע"ב ע"ש ובאמת בעלמא איפכא הוא דרבא הוא דס"ל אין לוקין על לאו שבכללות ומיהו אף למאי שכתוב הגי' לפנינו קשיא לדברי רש"י דאין כאן לאו כלל אלא לאו הבא מכלל עשה וחייב דקאמר רבא הכא היינו שעבר על מצות עשה דצלי אש ואינו לוקה כלל ודומיא דאמרינן בעלמא מאי חייב דקאמר מכת מרדות וכהאי דרבינא פ' כירה דף מ' וכן בכמה מקומות וכ"כ הרמב"ם שם בהל' י' צלהו ע"ג סיד או חרסית או חמי טבריא ה"ז אסור שאין זה צלי אש וכו' ואסור דקאמר היינו שעבר על מצות עשה וכמ"ש שם לעיל בהל' ו' נא שהזהירה עליו התורה וכו' אבל אם אכל ממנו בשר חי אינו לוקה ובטל מצות עשה שנא' צלי אש הא שאינו צלי אסור וכבר ביארתי מזה לעיל בפ' כלל גדול בהל' ב' וע"ש ד"ה בישל בחמי טבריא מהו וכו' אלא דאנן בעינן למידק אעיקרא דמילתא דלרבא דאמאי לא מפרש חייב דקאמר רב חסדא היינו לאו גמור ומיתורא דבמים נדרוש לרבות חמי טבריא דבכל מים דמבשל ליה עובר בלאו ולמאי דאמרן ניחא דבמים איצטריך

כי היכי דמצינן למילף השתא מריבויא דובשל מבושל דריבה הכל ובין לצלאו ואח"כ בישלו ובין לצלי קדר דהן ג"כ בכלל ריבויא דובשל מבושל והלכך אין כאן אלא שעבר על עשה דנפקא לן מכי אם צלי אש וזהו פשיט ושפיר הוא דאתיא לפי דמסקינן בעלמא בכללי דדיני שכיוצא בהן:

שאל לר' מנא א"ל צריך אתה לבער. לכאורה הוה משמע מהני פיסקי דר' אימי ודר' מנא דס"ל דמי פירות מחמיצין ופליגי על סוגית הבבלי דמסיק בדף לה ע"ב דמי פירות אין מחמיצין אא"כ מעורב בהן מים וכדמסקו התוס' שם ד"ה מי פירות וכך הוא דעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל כמ"ש בפ"ה מהל' חמץ ומצה בהל' ב' וביאר שם וכתב ומי פירות הן כגון יין וחלב ודבש ושמן זית ומי תפוחים ומי רמונים וכל כיוצא בהן משאר יינות ושמנים ומשקין והיא שלא נתערב בהן שום מים מעולם וכו' וכתבו בהגמי"י וכרבא דתלמודא דידן ולא כירושלמי דפליג ואמר מי פירות מחמיצין כדמשמע בשלהי כל שעה בירושלמי ע"כ וכ"כ הרא"ש ז"ל דהני אמוראי ס"ל כאביי דמי פירות מחמיצין והה"מ כתב על מ"ש הרמב"ם והוא שלא יתערב בהן שום מים זה מבואר בירושלמי וכו' וזה מוסכם עכ"ל וכוונתו על האי דריש פרק דלקמן כמו שהביא הרי"ף ז"ל בריש פ"ג ובגמרא דבני מערבא אמרי וכולהו על מוי ע"כ אבל אני תמה אם אנו מפרשין להא דרבי מנא דהכא דהורה צריך לבער ואפילו היה הדבש מזויף בסלת בלי מים וכפי' הגמי"י והא רבי מנא גופיה הוא דקאמר לה לקמן בריש הפרק וכולהון על ידי מוי וא"כ הוה קשיא דידיה אדידיה אם לא שהיינו צריכין לומר דס"ל דבלא מים מיהת חמץ נוקשה הוי וראוי לאכילה וצריך לבער ובריש הפרק דלקמן על כותח הבבלי ושכר המדי וכו' שהן תערובות חמץ גמור נקראין וכולהון ע"י מוי וזה דוחק ומוטב לנו לומר דהכא נמי בדבש מזוייף בסולת ועל ידי מים הוה עובדא כי היכי דלא תיקשי דידיה אדידיה וכן האי עובדא דרבי שמואל בנתן בו גם מעט מים עם השעורין או שהשעורין היו שרויין במים בתחלה שכן דרך לעשות כך כדי שיתחמץ היין הרבה וקמ"ל דבכה"ג מי פירות מחמיצין הן ואתיא שפיר כהאי דתלמודא דידן כפי מסקנת רוב גדולי הפוסקים ז"ל:

הורי רבי אימי באילין גרביא דכותחא וכו'. האי אתיא שפיר למאי דגרסינן התם בפרקין דף ל' ע"ב אמר שמואל כל הכלים שנשתמשו בהן חמץ בצונן משתמש בהן מצה בצונן חוץ מבית שאור הואיל וחימוצו קשה אמר רב אשי ובית חרוסת כבית שאור וכו' וכך היא גירסת הרי"ף ז"ל ודלא כגירסת בעל המאור וכבר הביא הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות ראיה מכאן לגי' הרי"ף דהא משמע שצריכין הכשר והכשירן ע"י עירוי ג' ימים מעת לעת כמו ביין נסך והאריך עוד בזה וע"ש:

הדרן עלך פרק כל שעה

פרק ג

הלכה א

ואלו עוברין בפסח בענין עובר בבל יראה ובל ימצא בתערובת חמץ גמור וכן בענין עובר על לאו ואין בו כרת באכילת תערובת מתערובת חמץ גמור רבו השיטות והדיעות מתחלקות בפירוש דעת הרמב"ם דהטור בסימן תמ"ב כתב והרמב"ם פסק כר"א וכו' וכך הבין הראב"ד בדבריו והשיג עליו בפ"א מהל' חמץ ומצה בהל' ו' וכן הרא"ש בתשובה והביאו הב"י שם ואומר אני אחר שרבו הפלפולים וההפרשות בדעת המפרשים בעניינים אלו כאשר המה בכתובים לא אביא אלא מה שנראה לדעתי הקצרה בהבנת דברי הרמב"ם וכוונת דעתו ובקצת סיוע מדקדוקי המתני' והסוגיות לדעתו ז"ל ובתוכן דעת המפרשים בפירוש הזה ובקצרה. מדברי התנא דהמתניתין משמע דעוברין דקאמר היינו שעובר עליהן בבל יראה ובל ימצא כפירש"י ז"ל והריב"א וכך הוא דעת הרמב"ם בפ"ד שם בהל' ט' והיינו אפילו אין בהן כזית בכדי אכילת פרס וכפי' הרמ"ך הביאו הה"מ שם שהוא העיקר בדעת הרמב"ם דלענין בל יראה ובל ימצא לא בעינן שיהא בתערובת כל כך עד שיהא שם כזית בכדי אכילת פרס דהא מיהת כמה זיתי חמץ יש בהן וצריך לבער ובענין מלקות באכילה הוא דבעינן שיהא בהתערובת כזית חמץ בכדי אכילת פרס כמו שביאר הרמב"ם בפ"א שם בזה. וכאן בדין ביעור סתם דבריו ולא הצריך שיהא בהן כזית בכדי אכילת פרס וא"כ פי' הרמ"ך בזה הוא העיקר בדעת הרמב"ם אלא דאנחנו צריכין לבאר מהיכן למד הרמב"ם כן. ואומר אני דמתנא דמתני' למד זה מדהביא כותח הבבלי וכו' דסתמן לית בהו כזית בכדי אכילת פרס כדאמרינן התם בהסוגיא בדף מ"ד בפשיטות הנח לכותח הבבלי וכו'. א"כ שמעינן דסתמא דמתני' ס"ל דלענין שיהא עובר בבל יראה ובל ימצא לא בעינן שיהא בהתערובת חמץ גמור כזית בכדי אכילת פרס. ובענין מלקות באכילה שביאר בפ"א דעד שיהא בתערובת כזית בכדי אכילת פרס זהו כדעת הרי"ף ז"ל שפסק כחכמים דהברייתא דהתם וכסתמא דהברייתא דהובאה בהסוגיא דהכא כתיב כל מחמצת לא תאכלו וכו' דלא פליגי חכמים דהתם אדר"א דברייתא וקאמרי על עירובו בלא כלום אלא כשאין בהתערובת כזית בכא"פ כדקאמר שם וכזית בכדי אכילת פרס דאורייתא אין אי הכי אמאי פליגי רבנן אדר"א בכותח הבבלי וכו'. אלא הנח לכותח הבבלי וכו' ומיהו כרת אין בו אפי' יש בהתערובת כזית בכדי אכילת פרס ולא דמי לשאר איסורין שיש בהן כרת ומיחייב בכזית בכדי אכילת פרס כמו שביאר הרמב"ם בהל' מ"א

דשאני הכא דגלי קרא בתערובת חמץ כמשמעות לשון מחמצת דאינו עובר עליו אלא בלאו וממחמצת דכתיב גבי כרת ל"ק דהא עיקר הריבויא להתערובת חמץ מריבויא דכל ילפינן כדמסיק התם אליבא דר"א וכך הוא נמי לחכמים בדאית ביה כזית בכדי אכילת פרס. וכל דכתיב גבי כרת מרבינן ביה להאוכלין ולא לנאכלין כדאמרינן התם וכן כאן בהסוגיא ודבר זה למדין אנו ממשמעות הסוגיא דהתם ודהכא לקמן מהא דהתם דקאמר אי הכי מ"ט דפליגי רבנן אדר"א וכו' ואמאי לא פריך נמי ומ"ט דר"א דקאמר אין ענוש כרת לפי הס"ד דאית בהו כזית בכדי אכילת פרס אלא ודאי דאע"ג דאית בהתערובת כזית בכא"פ גלי רחמנא הכא דאינו עובר אלא בלאו ולוקה ואין בו כרת ובהכי יש ליישב ג"כ קושית ר"ת על פירש"י דהא אפי' באכילה לא הוה מחייב אי לאו דרבייה קרא. ומהיכי תיתי בל יראה ובל ימצא משום דאפשר ללאו גופיה באכילה לא הוה צריך קרא היכא דאית בהתערובת כזית בכא"פ דכבר שמעינן להא מעלמא דבכל איסורין שבתורה קיי"ל הכי. וילפינן בכריתות מקראי וכי איצטריך הכא לגלות דאין בתערובת חמץ אלא בלאו אבל כרת לית ביה. ונלמד זה ג"כ מהסוגיא דהכא דלקמן דמסיק לפירושא דהברייתא דקתני על חמץ ברור חייב כרת ועל עירובו סופג ארבעים אמר ר' שמואל וכו' תיפתר שיש בו חמץ ואין בו כזית. וכר"ש וכו'. והאי ואין בו כזית היינו שאין בו כזית כא"פ כדקיי"ל בעלמא. וזה מוכרח מדאיצטריך ליה לאוקמי כר"ש דמכות והא לא קיי"ל כוותיה אלא ודאי דאי אית בהתערובת כזית בכא"פ הכל מודים דאית ביה מלקות ומאי קמ"ל האי תנא דברייתא. וליכא למימר דהיא גופה קמ"ל דמלקות אית ביה וכרת לית ביה דהא כבר שמעינן להא מסתמא דהברייתא דלעיל. אלא כשאין בו כזית בכא"פ מיירי ולר"ש איצטריך ומיהת שמעינן מדקדוק כל הסוגיא דהיכא דאית ביה כזית בכא"פ הכל מודים דלוקה אבל אין בו כרת. ולא תיקשי לדעת הרמב"ם דאמאי הביא בלשונו כותח הבבלי וכו'. מכיון דסתמא דכותח וכיוצא בו לית ביה כזית בכא"פ דהאי דקדוקא תיקשי נמי אסתמא דברייתא אלא דלק"מ דלא נקטיה אלא לדמיון תערובת חמץ כמו דמערבין כותח וכו' וכיוצא בו ואי לית ביה כזית כא"פ אינו עובר בולא כלום מן התורה ואי אית ביה כל כך עד שיהא בתערובת כזית חמץ כא"פ אז הוא דלוקה כדנקטינן מהני תרתי סוגיות אליבא דרבנן וכהך סתמא דברייתא זהו תוכן הדברים כדי להבין דעת הרמב"ם וטעמו דפסק כמסקנת הש"ס להחכמים דברייתא דהתם וכסתמא דהברייתא דהכא ומתוכם תראה דיש ליישב כמה דקדוקים שנפלו בדברי המפרשים בעניינים אלו ולא רציתי להאריך יותר בזה:

תיפתר שיש בו חמץ ואין בו כזית כר"ש וכו' היינו שאין בו כזית בכדי אכילת פרס. והלכך איצטריך ליה לאוקמא כר"ש כמבואר בדבור דלעיל:

מין מעורר על מינו ליאסר. מהכא מוכח בהדיא דאמרינן בחמץ בפסח חוזר וניעור ואפי בשנתבטל קודם הפסח וכך הוא דעת הרמב"ם בסוף פ"ד מהל' חמץ ומצה כמו שפירש הה"מ דבריו וכתב שכך כתבו הרבה מהגאונים ז"ל ושכדבריהם ראוי להחמיר. והרי במין במינו מיהת מוכח להדיא דאמרינן מצא מין את מינו וחוזר וניעור. ומעתה ראוי הוא להחמיר לעולם אף בשנתבטל קודם הפסח:

דלא מיתן קופיא אילין על אילין וכו'. המרדכי סוף פ' אלו עוברין הביא לזה והובא בהגה"ה סי' תנ"ג:

הלכה ב

אם יש כזית במקום אחד חייב לבער. כדפרישית וכהאי איכא דמתני לה אסיפא וכו' דקאמר התם בדף מ"ה וכ"פ הרמב"ם בפ"ב מהל' חמץ הלכה ט"ו. וקאמר התם תנא כלישנא קמא תניא כלישנא בתרא וכו' קשיין אהדדי אמר רב הונא סמי קילתא מקמי חמירתא וא"כ לישנא בתרא עיקר. ואע"ג דקאמר רב יוסף תנאי שקלת מעלמא וכו' לא סמיך עלה משום דע"כ דאתינן לשנויי הא והא כרשב"א וכאן במקום לישה וכאן שלא במקום לישה כדאיתא התם ומכיון דלית הלכתא כרשב"א א"כ לא מצינן לאוקמי כהאי אוקמתא כלל ועיין בפרק דלעיל בהלכה ב' ד"ה הטח ביתו חמץ:

בצק החרש. כדפרישית בפנים כ"כ הרמב"ם בפ"ה שם בהלכה י"ג. ודעת הראב"ד בפי' בצק החרש הוא בהיפך שכתב בהשגה שם אנו אין בידנו אלא כל זמן שהעיסה מצה קולה צלול כשמקיש עליה וכו' והחרשות גם הוא סימן לחימוץ וכו' והוא שיש שם אחרת שהחמיצה וכו'. ולכאורה יש לדקדק דלדבריו דהחרשות ג"כ הוא סימן לחימוץ א"כ אמאי באמת הצריכו לעיסה אחרת שכיוצא בה ולמה לא החמירו מספק. ועיין לעיל בפ"ג דעירובין בהלכה ה' ד"ה עירוב עשו אותו כספק חרש ומה דפרישית לפי הכתוב לפנינו אבל ביארתי שמה דהנכון לגרוס עשו אותו כספק חדש בדלי"ת וע"ש פירושו:

שני חצאי זיתים בתוך הבית אין הבית מצרף וכו' אבל בבבלי שם איפכא הוא דאמרינן דאמר עולא לא אמרן הא דלעיל שאם תינטל החוט וכו' אלא בעריבה אבל בבית לעולם חייב לבער דזימנין דכניש להו ונפלי גבי הדדי. והא דבעי הכא אם מיעטו להכזית אם בטל וכו'. לכאורה יש ללמוד זה מהא דשקלינן וטרינן בבבלי ריש פ' המצניע דף צ"א גבי הניח חצי גרוגרת ותפחה וכו' או גרוגרת וצמקה וכו' דמשמע מהתם דלעולם אזלינן לחומרא אי בתר השתא אי בתר מעיקרא כל היכא דאיתיה לחומרא אזלינן

בתרה. וא"כ ה"ה הכא בחמץ אבל יש לדחות דשאני שיעורי שבת דהלכה למשה מסיני הן וכדאורייתא הוו. אבל הכא גבי חמץ לענין ביעור מכיון דאם מבטלו בלבו סגי מדאורייתא אין הביעור אלא לכתחלה ומדבריהן. דהרי מהאי טעמא פסק הרמב"ם בפ"ב שם לקולא בהא דקאמר עולא שם בעו במערבא בית ועלייה מהו וכו' ומכיון שאם מבטלו דיו. ומיהו נראה דסוגית הש"ס דהכא מחמיר גם בזה דבעי הכא מהו אם מיעטו וכו' דהאי או מכיון שנראה לבער וכו' דקאמר כמו פשיטותא לאידך גיסא הוא. וכך מצינו בהרבה מקומות בש"ס הזה ור"ל מכיון שיכול הוא לבער ראוי הוא להחמיר בזה לכתחלה:

אבר מדולדל וכו'. בפ"ט דתולין תנן האבר והבשר המדולדלין באדם טהורין. והיינו שאין מטמאין משום אבר מן החי וכאן לענין אם נגעה טומאה באחד מהן קאמר. ובפ' בתרא דפרה קחשיב במתני' מהכלים שהן חיבור לטומאה ואינן חיבור להזייה ומוסיף ר"ל אף את אלו דקחשיב. והא דקחשיב הידוק קירויה ואנן תנן בפ"ג דכלים גבי הטופל כלי חרס הבריא דר"א ור"ש מטמאין. וחכמים אומרים הטופל את הבריא טהור ואת הרעוע טמא וכן בחידוק הקירויה וא"כ צריך לומר דר"ל דקחשיב לה הכא דחיבור הוא לטומאה אליבא דר"מ ור"ש הוא דקאמר דאלו לחכמים פליגי אף בחידוק הקרויה וס"ל דאין כאן חיבור לטומאה. וכן הא דקאמר ר' יוסי בר' בון אף כשות שליקטו א"א לגרוס כשות של קטן כדתנינן במקואות שהבאתי בפנים דהא לא טמא ולא מטמא תנן התם ולא פליג אסתמא דמתני'. ונראה דאכשות של קישות קאי דתנן בריש פ"ב דעוקצין כשות של קישות והנץ שלה טהורה ר' יהודה אומר כל זמן שהיא לפני התגר טמאה ומטעמא שהוא רוצה בקיומן שהוא אוחז בהשער כשמלקט מן הצבור שלפניו ומגביה כדי להראות להלוקחים שהן יפין. והשתא אליבא דר' יהודה הוא דקאמר דלטומאה חיבור הוא אבל לא להזאה:

מה בין טומאה מה בין הזייה וכו' למאי דמפרש ר' לא הכא הוה משמע דכל היכא דאמרינן אינו חיבור להזאה מדאורייתא היא כדדריש לה מקרא ובבבלי פ' במה טומנין דף מ"ח ע"ב וכן בפ' במה אשה קאמר רבא גבי מספורת של פרקים ואיזמל של רהיטני חיבור לטומאה ואין חיבור להזאה ומפרש דבר תורה בשעת מלאכה חיבור לטומאה ולהזאה וכו'. ושמא יש לחלק דהתם בשעת מלאכה שניהם צריכין זה לזה וככלי אחד הויא ושלא בשעת מלאכה נפרדים חשיבי והכא במקיימי הכלי מיירי דלא חשיבי ככלי עצמו אלא לענין טומאה כדיליף מקראי:

לא הי' שם אחר כיוצא בו וכו' עד כדי הילוך ארבעת מיל. ובבבלי דף מ"ו קאמר עד כדי הילוך מיל וכדפרישית במתני' מתניתא בשנטמאת לאחר גלגולה וכו'. הרב בעל

המאור ז"ל הביא לזה להשיג על מה שכתב הרי"ף ז"ל אמתני' והלכתא כר"א כדפסק רבי דקיי"ל הלכה כרבי מחבירו. ועוד דהא דר' אליעזר שייכא בהך אחריתא דר"א דאמר אף הרודה ונותן בסל הסל מצרפן לחלה וחד טעמא הוא וכבר פסק שמואל הלכה כר"א. וטען עליו בעל המאור בעיקר פיסקיה דפסק כר"א והאריך בפלפולו. וכבר יישב הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות כל הקושיות שהקשה על הרי"ף בענין זה ומלבד מה שהקשה עליו מהא דהכא לא נמצא שום יישוב בדברי הרמב"ן ולא זכר כלום מזה. וז"ל בעל המאור אחר כל האריכות הפלפול כתב ובירושלמי גרסינן על משנתנו הדא דתימא כשנטמאת מאחר שגלגלה אבל אם נטמאת עד שלא גלגלה דברי הכל יעשנה קבין פי' כדי שלא תתחייב בחלה הא למדת שלא נשנית משנתינו לענין צירוף שהרי כבר נתחייבה בחלה קודם שנטמאת ומכאן תשובה לדברי האומר דהא דר"א שייכא בהך אחריתי דר"א דאף הרודה ונותן לסל הסל מצרפן לחלה עכ"ל בזה וכן דקדק הר"ן אדברי הרי"ף וכתב שלא נתבררו דבריו דהא לא שייכי אהדדי כלל דבצירוף סל לא שייך במתניתין כלל דלא איצטריך ר' אליעזר למימר הסל מצרפן אלא בשעשה עיסתו קבין שלא נתחייבו בחלה בשעת גלגול שהן מחוייבין אחר האפיה בצירוף הסל. אבל מתני' בשגלגל שיעור חלה עסקינן. ובכה"ג כל ככר וככר חייב בחלה ויכול להפריש מזה על זה ובלבד שיהא מן המוקף עכ"ל. ומדברי הרא"ש ז"ל מתיישב זה שכתב על דברי הרי"ף וז"ל מה שכתב ועוד דהך דר"א שייכא וכו' לא בא לחזק מה שפסק כר"א דהכא מאידך דר"א. ומכיון דהלכה כאידך דר"א הלכה נמי כר"א דהכא דמה ענין זה לזה אלא דה"ק ועוד דהא דר"א וכו' כלומר אי אפשר לקיים הא דר"א דהכא בלאו מילתא דר"א דהתם דכיון דאינו מפריש מן העיסה במה יצטרפו לחלה להכי הוצרך להביא ראיה דהלכה כאידך דר"א ואחר אפיה יצרפם בסל עכ"ד. ולכאורה עדיין יש לפקפק וכדיוקיה דהר"ן דבכה"ג לא בעי צירוף סל. אלא דנראה דהכא בשאין בהעיסה אלא כדי שיעור חלה הוא דאיירי וכשמחלקה לככר ככר ואופה ודאי דבעינן צירוף סל אחר האפיה. והיינו בשאין הככרות נושכות זו מזו כמצוין לקמן דמסתמא כך נעשות הן ביו"ט של פסח. וכך נראה מדברי הרמב"ם שפסק בפ"ג מהל' יו"ט בהל' ט' כר"א דמתני'. וכן בענין דין צירוף בסל בפ"ו מהל' ביכורים בהל' י'. וכבר ביארתי מענין זה במס' חלה בדין הצירוף וכן אם נושכות וע"ש בפ"ב הלכה ד' ד"ה והן שנשכו ותמצא מבואר להשיטות המתחלקות ולפסק הלכה:

הלכה ג

בדין היה בעיסה טהורה וכו'. כדפרישית דכך הוא הנכון לדעת הרמב"ם ז"ל בפ"ח מהל' בכורים בהל' ב'. וכבר ביארתי מענין זה בארוכה בפ"ג דמס' חלה בהל' ב' ד"ה כיון

שהיא נותנת את המים מגבהת חלתה דהכ"מ שם וכן בב"י ביו"ד סי' שכ"ז הסיב להבנת דברי הרמב"ם שלא כמה שהבין הראב"ד בדבריו. ופי' דבריו כדעת הרבוותא שפירשו להא דהכא דאחלה דעלמא קאי ולבסוף דקאמר הכא היינו אחר הגלגול בדוקא. והמעיין המבין ומודה על האמת יראה עין בעין דלא מיתפרשא הא דהכא אלא אדין הפרשת חלה ביו"ט ובסוף דקאמר היינו אחר שתאפה. דכמו דלר"א דהלכתא כוותיה בעיסה טמאה ולשיטתא דהכא דאף ביו"ט של עצרת וחג הדין כך כן נמי היה בדין אפי' בעיסה טהורה וכו'. אלא בסוף לאחר שתאפה אם לא משום התקנה וכו' ולא איירי כלל כאן מענין חלה דכל ימות השנה. וע"ש שהכרחתי הפי' הזה דאי לא תימא הכי קשיין הסוגיות אהדדי דהכא ודפ"ק דביצה עם מסקנת הסוגית דפ"ג דחלה. ומזה תבין ותראה דהרמב"ם לשיטתו לא פירש כפירוש הני רבוותא שהביא הב"י להסוגיא דהכא ושם ישבתי להשגת הראב"ד שהבין האמת בהבנת דברי הרמב"ם והשיג ותירצתי הכל ע"ש. ומיהו בענין דקאמר הכא לקמן דגם בעצרת וחג קאי פיסקיה דר"א משיטת הבבלי לא מוכחא הכי אלא כדפרישית במתני'. וכך פסק הרמב"ם בהל' יו"ט שם:

הלכה ד

תני הראשונה כדי שיהא היסיקה וכו'. סוגיא דהכא מוהפת בחשבון שיעור השהייה לר"ג וכן לחכמים וצ"ל הא דנקט לישנא דשוהה בפירושא לדברי חכמים לאו דווקא שוהה ממש שממתנת על חברתה. ואינה עוסקת בבצקה כלל עד זמן שיכולה היא לאפות דבהא ודאי לא פליג אסוגית הבבלי בדף מ"ח ע"ב דמייתי ג"כ הברייתא לדברי חכמים לשה היא מקטפת וכו'. ומסיים כל זמן שעוסקות בבצק אינו בא לידי חמוץ. והיינו נמי הברייתא דהכא אליבא דחכמים תני גמרה זו לישתה וכו' אלא שוהה דנקט דצריכה לשהות בעריכתה עד שעה שיכולה היא לאפות ואפי' לא היתה צריכה לשהות כל כך בעריכה. אבל מכל מקום צריכה שלא תפסיק ותהא עוסקת תמיד בבצקה עד שתאפה היא. וענין החשבון מבואר היטב בפנים ובעשת ככר ראשון וכו' לפירושא דדברי חכמים צריך לגרוס אחרון כפי שלשה היסיקין ואפיה אחת וזה מבואר:

מאן דאמר בחטין ארבעת קבין דאינון חטיין. פירשתי בפנים דלא פליגי. ומיהו הנכון לפרש בענין דל"פ דאיפכא הוא דמ"ד בחטין שלשת קבין וכו' איהו דמשער בקמח דמתוך שהחטין יש בהן שמנונית עושין קמח כמו ד' קבין דשעורין ומ"ד בחטין ד' קבין וכו' איהו דמשער בהגרעינין ופירוש דאינון חטיין היינו שנדלקין זה בזה ואין עושין ניפוח כמו השעורין ובשעורין שלשת קבין דאינון רטישין היינו שהן נפרדים ואינן מדובקין כמו החטין אלא נטושין הן וכן מצינו בפסוק והשביעית תשמטנה ונטשתה תרגומו

ותרטשינה. ובבבלי שם ע"א מתרץ בענין אחר להא דרמי והתניא ר' ישמעאל וכו' הא בחסיכתא הא במעלייתא:

הלכה ה

מותר להאכילו לכלבו. ע"כ היינו שהכסיפו אליבא דר' יהודה דס"ל אינו אסור אלא באכילה ומותר בהנאה. אבל שיאור דר' יהודה לר' יהודה הא קתני ישרף וזהו דמייתי להא דרב לעיל ריש פ' כל שעה. ולא נ"מ לדידן מאחר דאיפסקא הלכתא כר"ע דברייתא והיינו חכמים דמתני' אתיא דר"א בר' צדוק כר"ג וכו' כמה דתימר הלכה כר"ג וכו'. זהו לשיטתא דהאי תלמודא בדר"ג דפ"ק אבל לשיטת הבבלי דאיפסקא הלכתא בפ"ק דלא כר"ג אלא כר' יהודה דהתם א"כ אין הלכה כר"א בר' צדוק דהכא דבשיטתיה דר"ג קאי דלעולם מחלקינן בין חרומה לחולין בענין הביעור ואף שהן ב' הפכים דלר"ג בפ"ק החולין נאכלין כ"א כל ד' והתרומה כל חמש. וכאן אליבא דר"א בר צדוק התרומה מתבערת מקודם דביעור דחולין ומ"מ בענין שמתבערין בזמנים הנפרדים בחדא שיטתא קאי. ומכאן הוא דלמד הרמב"ם שחזר בו בפירושו שבמשנה שפסק הלכה כר"א בר צדוק וזהו ג"כ דעת הרי"ף ז"ל והראב"ד בהשגה בפ"ג מהל' חמץ בהל' ב'. וטעמיה דהרמב"ם דפסק שם כמשמעות דברי ר' אליעזר איש ברתותא דקאמר מבערין הכל מלפני השבת דאף החולין בכלל ולא כפי' הרי"ף. וזה מוכרח מהכא וכדאמרן דלפי שיטתא דהכא דאיפסיקא הלכתא בפ"ק כר"ג הוא דהלכה כר"א בר' צדוק ואינו כן למסקנת הבבלי. וכן השיג בעל המאור על הרי"ף ומביא בסוף פרקין להא דהכא ולא השיב הרמב"ן בזה כלום:

הלכה ז

מילת בנו ושחיטת פסחו מי קודם וכו'. לכאורה יש לתמוה מאי קא מיבעי' ליה וכי בעל הבעיא לא ידע מה שמפורש בתורה עד שהשיב לו ר' פנחס המקרא הזה. והנראה לפרש בזה דבעל הבעיא והפשטן בדיוקא דהאי קרא שקלי וטרי. דבעל הבעיא הוה ס"ד מדכתיב לעשותו אין מילת זכרים מעכב אלא לעשיית הפסח בלבד. והיינו זריקת דמו והקטר אימוריו שזהו עיקר עשיית הקרבן. אבל שחיטה דלאו עבודה מיקריא בעלמא אפשר דה"ה נמי לענין זה דאין מילת זכרים מעכבת לשחיטת הפסח ויכול למול בנו בין לשחיטה לעשייה. וניחא נמי הא דמיבעיא ליה הכא משום דאיכא עוד נ"מ לדינא גם בענין חמץ דאיירי במתני'. דודאי מתני' או או קתני או לשחוט פסחו או למול וכו'. והשתא אם אירע שהיו שניהן לפניו בערב הפסח והלך לקיימם ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו. ובודאי אם אינו יכול לקיים שניהן אחר שיחזור מן הביעור שלא יהיה לו שהות אח"כ אלא לקיים אחת מהן לא הוה מיבעיא ליה מידי דהא תנינן דיבטל בלבו ואפי' על

אחת מהן כי קא מיבעיא ליה כגון שיהי' שהות אח"כ לקיים את שניהן. ומספקא ליה מי נימא דקרא דוקא אעשיה הוא דקפיד אבל שחיטת הפסח אין מילת זכרים מעכבת. וא"כ בכה"ג לענין הקדימה הדעת נותנת שילך ויבער מקודם שישחוט הפסח ולקיים הקרא דלא תשחט על חמץ דם זבחי ואח"כ ישחוט פסחו דאין המילה מעכבתו ואח"כ ימול בנו קודם העשייה או דילמא דלאו דוקא אעשייה הוא דקפיד קרא אלא מילה קודמת אף לשחיטת הפסח והא דכתיב לעשותו משום דרישיה דקרא משתעי בעשייה כדכתיב ועשה פסח וגו' מסיים ג"כ בלשון עשייה ופשוט ליה ר' פנחס מן מה דכתיב המול לו וגו' ואז יקרב לעשותו דהאי יקרב מיותר הוא והוה מצי למיכתב ואז יעשה אלא ללמד שמילת בנו קודמת אף לשחיטת פסחו לעולם. וא"כ דינא דמתני' בענין חמץ נמי ממילא קאי ובין היה לפניו אחת מהן ובין שתיהן. וכן בענין הקדימה לעולם מילה קודמת:

שאין שביתת הרשו' אצל רבו וכו'. לפי הגירסא שלפנינו ניחא הוא וכדפרישית בפנים והרא"ש ז"ל לא העתיק כן שכתב ובירושלמי מפרש מהו שביתת הרשות ההולך אצל רבו וכו' כאן שנה רבי המעשה גדול הוא מן התלמוד דקרי ליה רשות גבי שחיטת פסחו ומל את בנו וסעודת אירוסין עכ"ל ולגי' זו א"כ סותר הא דהכא להא דקיי"ל בעלמא הולך אצל רבו ללמוד לאו רשות מיקרי כמו גבי עירובין דתנינן אם בא חכם למזרח וכו' וקיי"ל אין מערבין אלא לדבר מצוה ועוד וכי סעודת אירוסין שאינה אלא מצוה מדרבנן. ומפני השלום כדקאמר הכא מעשה לגבי תלמוד קרית לה בתמיה. ולגי' שלפנינו שפיר אתיא למאי דנמנו וגמרו כדמסיק ואזיל:

הלכה ח

זה יש לו ביטול וכו'. התוס' בדף מ"ט ע"א ד"ה וחכמים אומרים וכו' מביאים לזה אומר ריב"א דמפרש בירושלמי וכו'. וכלומר דאי לאו האי טעמא קשיא אמאי הקילו בחמץ טפי מבשר קודש בענין חזרה לבער הרי גבי חמץ דאיכא חששא אפי' מבטלו דילמא אתי למיכל מיניה כשימצאנו וליכא כרת משא"כ בענין שריפת בשר קודש בהשתנות המקום:

הדרן עלך פרק אלו עוברין

פרק ד

הלכה א

מקום שנהגו מה ת"ל שם תזבח את הפסח בערב אינו בדין וכו' לכאורה הוה משמע דמן התורה אסור בע"פ מחצות ולמעלה וכ"כ התוס' ריש פירקין שהביאו להא דהכא וסיימו ומשמע מהתם דמדאורייתא אסור ונראה דאף בזמן הזה דליכא הקרבה כיון

שנאסר אז אסור לעולם. והוסיף המהרש"א על זה וכתב ותלמוד דידן נמי מצי סבר האי טעמא וכו' ואינו כן דודאי גמרא דילן דאף דמצינן למימר דס"ל נמי האי טעמא דהכא מיהו דאסור מדאורייתא לא ס"ל. וזה מוכח מהסוגיא דאפי' לשנוייא בתרא דמשני התם אהא דפריך מאי איריא ע"פ וכו'. וקאמר א"נ התם סימן ברכה לא חזי אבל שמותי לא משמתינן ליה הכא שמותי משמתינן ליה והיינו משום דעבר על גזירה דרבנן דאי ס"ד דס"ל דמדאורייתא צריכא למימר דמשמתינן ליה. אלא שזה דרך הש"ס בכל מקום לומר כך על מאן דעבר אגזירה דרבנן וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ח מהל' יו"ט בהל' י"ז. ומשמע מדבריו דאף לטעמא דהאי תלמודא אינו אלא מד"ס שהרי כתב שם הטעם שמנדין אותו לעושה מלאכה בע"פ או מכת אותו מכת מרדות מפני שהוא יום שיש בו חגיגה ושחיטת קרבן. לפיכך יום י"ד בניסן אסור בעשיית מלאכה מדברי סופרים וכו'. ואינו אסור אלא מחצי היום ולמעלה שהוא זמן שחיטה וכו' וא"כ צ"ל דהא דיליף הכא מקרא אינו אלא אסמכתא בעלמא וכ"כ הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות על דברי בעל המאור שצידד לפי טעם הירושלמי על מה שהביא הרי"ף ז"ל להאי דינא. והרי לא שייך האי טעמא אלא בזמן הקרבן. והשיב שאף בזמן הזה חמור הוא משאר יו"ט וכו' דמשנאסר הדבר נאסר לעולם בכל מקום שאפי' בטל דבר לא בטלה הגזירה עד שיעמוד ב"ד ויתיר שכל דבר שבמנין וכו' וסיים ונראה לפי גמרתינו שהטעם אף מפני מצה ומרור שטרחתן מרובה וכו' כדברי רש"י ז"ל וכן פרישית במתני' וכ"כ המרדכי ושארי פוסקים. ומדברי כולן דלכל הטעמים אינו אסור אלא מד"ס ושלא כדברי הריב"א בתוספות ואפשר לטעמא דהאי תלמודא:

הכל מעכבין את הקרבן וכו'. נראה דנ"מ ביניהם. דלמר דיליף מקרא דד"ה א"כ אף שיר הכלים מעכב כדכתיב וחצוצרות וכו' ולמאן דיליף מן הכתוב שבתורה אין שם רמז על השיר מהכלי ואתיא כמסקנת הש"ס דערכין דאין עיקר שירה אלא בפה. ולענין עיכוב לא מצינו בהדיא בתלמודא דילן דהשיר מעכב. וכן הרמב"ם ז"ל לא ביאר כלום לענין עיכוב לא בפ"ג מהל' כלי המקדש שמדבר שם ממצות שירה ולא בפ"ו מהל' תמידין שכתב שם סדר עבודת התמיד מה שהוזכר בפ"ז ממס' תמיד. ועוד ראיה נכונה דלמסקנת הש"ס דילן אין. השיר מעכב הקרבן מדאמרינן בערכין דף י"א אין אומרים שירה אלא על היין כדר' יוחנן שם וכ"פ הרמב"ם בתמידין שם בהל' ג'. והשתא מכיון דקיי"ל אדם מביא זבחו היום ונסכיו למחר ואפי' מכאן ועד עשרה ימים ובין בקרבן יחיד ובין בקרבנות צבור וכדפסק הרמב"ם בפ"ב ממעשה הקרבנות בהל' י"ב. וא"כ שמעינן בהדיא שאין

השיר מעכב הקרבן. וכבר כתבתי זה במקום אחר ועיין לקמן בסוכה ריש פ' החליל מדין אין עיקר השירה אלא בפה:

כל דבר שאינו יודע שהוא מותר וטועה בו באיסור נשאל והן מתירין לו. לפי דברי התוס' בפרקין דף נ"א שפירשו להא דאמרינן דברים המותרים ואחרים נהגו בהן. איסור אי אתה רשאי להתירן בפניהן היינו שהוא יודע שהן מותרים והן רוצין להחמיר על עצמן וכן משמע לישנא דברים המותרים אבל דברים שנוהגין מחמת טעות שסבורים שהוא אסור והוא מותר יכול להתיר לשניהן וכן משמע בהדיא בירושלמי. וא"כ האי דקאמר הכא נשאל והן מתירין לו צריך לפרש לפי זה דבבני תורה מיירי אלא שנהג איסור בדבר זה מחמת טעות. דאל"כ תיקשי מהני עובדי דיהודה והלל וכו' דמייתי בסמוך למה לא הודיעו להן שהוא מותר שהרי זה מנהג בטעות הוה אי לאו משום דשוינהו רבנן ככותאי. וכדמשני התם דבני מדינת הים כיון דלא שכיחי רבנן גבייהו ככותים דמו. ואתיא שפיר הא דהכא כסוגיא דהבבלי. וכן דעת הר"ן ז"ל לפרש להא דהכא דבבני תורה מיירי כדכתב עוד אפשר לי לומר דבירושלמי נמי בבני תורה וכו'. וא"כ נשאל דקאמר היינו מפני שצריך שאלה לחכם שיתיר לו אפי' עשה כן מחמת טעות דהוי כנדר עיין שם בדבריו. ומדברי הרמב"ן בס' המלחמות שפלפל בזה לכאורה לא משמע כן שכתב שם שמא"י לא"י וכו' וע"ש ואין להאריך:

גלו ממקום למקום ובקשו לחזור בהן וכו'. לפי דמסיק ר' חנניה לא מן הדא אלא מן הדא וכו' א"כ לא דמיא האי דגלו וכו' להא דלעיל דקאמר ר' חנינא גופיה כל הדברים מנהג אעין דשיטין הוו וכו' והוא כעין ההיא דבני בישן דלא הוי אזלי מצור לצייד דקא מייתי התם ואמר להן ר' יוחנן כבר קבלו אבותיכם עליהם וכו' ומשום דשאני הכא דכשעקרו ממקומם ואין דעתן לחזור אין חובה עליהן לקיים מנהגם שמקדם וכן נראה מדברי הרמב"ן ז"ל ע"ש:

רבי שמעון בן לקיש שאל לר' יוחנן ואינו אסור משום בל תתגודדו בבבלי פ"ק דיבמות דף י"ג גריס דמעיקרא שאלו מההיא דמגלה נקראת וכו' ומתני' דהכא לא הוה קשיא ליה לר"ל מידי כדקאמר שם טעמא דהרואה אומר מלאכה הוא דלית ליה. וזהו כעין דהשיב לו ר' יוחנן הכא לפי הגי' וכדפרישית בפנים. ומיהו להאי קשיא דמגלה דמשני הכא לקמן דסמכו למקרא וכו' אין זה כהאי דהתם דאדרבה שם משמע דאכתי הקושיא יותר חזקה דמרמז דקרא משמע דאיכא איסורא דזמנים הרבה תיקנו להם ודמיא לשתי תורות. ועל התקנה גופה דמעיקרא הוא דשאל ר"ל. ולית לן לשנויי אלא כדמסיק התם דאביי ס"ל דלא תתגודדו דוקא בשתי בתי דינים בעיר אחת ולרבא דוקא ב"ד אחד בעיר אחת

פלג מורין כב"ש ופלג מורין כב"ה. אבל שני בתי דינין בעיר אחת לית לן בה וא"כ לאביי ע"ב צ"ל דבני כפרים היו קורין בעירם כדכתבו התוס' שם וסיימו כדמוכח בירושלמי. והיינו מה דקאמר בהאי תלמודא בפ"ב דמגלה בן עיר אינו מוציא בן כרך ידי חובתו לפי שאינו מחויב בדבר. ויתבאר מזה בהגיעי למקומו ברחמי ובס"ד:

הלכה ב

אמר לו מציפורין הבאתים וכו'. סוגיא דהאי ש"ס מפרש לה להא דר' יהודה במתני' דלקולא הוא דפליג וכהס"ד בבבלי דף נ"ב ומסיק התם דלחומרא פליג וכדרב אשי דפליגי בפלוגתא דתנאי בפ"ט דשביעית הכובש שלשה כבשים וכו' כדפרישית במתני'. ובענין פירושים דהאי מתני' הכובש ביארתי בארוכה בס"ד במקומו ובענין דינין היוצאים מזה וע"ש בהלכה ה' ד"ה ר"א אומר אוכלין על הראשון. וכן בענין שלש ארצות דמייתי בסוגיא דהבבלי פרקין נתבאר הכל בפ' הנזכר בענין הפירושים והדינין המסתעפים מהן ובתירוץ הקושיות שהקשו לדעת הרמב"ם וע"ש בהלכה ב' ד"ה שלש ארצות לביעור במה שביארתי מעניינים האלו בס"ד:

הלכה ג

מאן דאמר מותר למכור מותר לייחד. כל הסוגיא זו נתבאר במקומה מענין הפירושים וענין ההשתנות מסוגית הבבלי דפ"ק דע"ז והיוצא מזה עיין בפ"ק דע"ז בהלכה ו' ושם תמצא מיושב הכל בס"ד:

הלכה ד

סברין מימר אפי' ביצה אפי' קולקס. בספר המרדכי הובאה הגי' אפי' דג קוליס ופי' קוליס האספנין הנזכר בפ' כירה וגי' שלפנינו יותר נוחה היא דשייכא הרבותא לפי הס"ד כסדרה אפי' בצים אפי' ירק ועוד הא אמרינן בפ' חבית וכולן חזרו חוץ מקוליס האספנין ומסתמא לא היו מזכירין חכמי א"י דבר שלא נמצא בימיהם והמסקנא ובלבד מן השחיטה וכן הביא הטור סי' תע"ו:

יום הכפורים שחל להיות בשבת אפי' במקום שלא נהגו להדליק מדליקין. כך הוא מסיק בבבלי דף נ"ד וכדר' בנימין בר יפת אמר ר' יוחנן וכו' וכן פ' הרמב"ם ז"ל בסוף הלכות שביתת העשור ומטעמא דנר בשבת חובה היא:

מתניתא דר אלעזר פליגא עלוי יוה"כ שחל להיות בשבת שבתון שבות וכו'. כדפרישית וכן הוא מסיק בהאי תלמודא בפרק ואלו קשרים וכן הוא מסקנת הבבלי סוף פ' הנזכר כשמעתתא דרב דאמר אסור:

הלכה ז

ובלבד דבר שהוא לצורך המועד וכו'. מפשטא דהמתני' ומריש הסוגיא דהכא וכן מהסוגיא דהתם דף נ"ה ממה דפשיט לבסוף ת"ש כל מלאכה שהיא לצורך המועד גומרה בארבעה עשר וכו' ועושה מלאכה בע"פ עד חצות במקום שנהגו וכו'. משמע דהאי דר"מ דכל שהוא לצורך המועד גומרה בי"ד היינו במקום שנהגו שלא לעשות הוא ואפ"ה כל שהתחיל בה מקודם גומרה בי"ד ובלבד שתהא לצורך המועד וכן פרישית במתני'. וכן פירשו הר"ן ז"ל ושאר המפרשים ז"ל דהא לבתר הכי הא דקתני ועושין וכו' במקום שנהגו. א"כ רישא במקום שלא נהגו הוא דאיירי וכן העתיק הרי"ף ז"ל להאי ת"ש בתרייתא. וא"כ לחכמים דמתני' דהלכתא כוותייהו דג' אומניות עושין אדברי ר"מ קאי דאף במקום שלא נהגו לעשות אלו ג' אומניות עושין. וכן משמע להדיא בתוספתא פ"ג דגריס שם וחכמים אומרים אף במקום שאמרו אין עושיו מלאכה בע"פ עושין עד חצות ג' אומניות עושין וכו' כדהביא הש"ס דהכא סוף דבריהם. וכך הוא דעת הראב"ד ז"ל בהשגות בפ"ח מהל' יו"ט שהשיג על הרמב"ם ז"ל שכתב שם בהל' יו"ט ואפי' במקום שנהגו לעשות לא יתחיל בתחלה לעשות מלאכה בי"ד אע"פ שהוא יכול לגומרה קודם חצות אלא ג' אומניות בלבד הן שמתחילין בהם במקום שנהגו לעשות ועושין עד חצות ואלו הן וכו'. ובאמת צריך טעם לדבריו דמנא ליה לפרש דבמקום שנהגו לעשות הוא דאיירי. ועיין במ"ש הה"מ בזה. ואין דבריו מוכרחין. ונראה שיצא לו זה מדלא העתיק הש"ס דהכא ריש דברי חכמים דהתוספתא א"כ גרים הש"ס בדברי חכמים שם כמו שהעתיק וחכמים אומרים שלש אומניות עושין וכו'. וכלומר דפליגי אדר"מ דלא מחלק אלא בין אם התחיל קודם י"ד או לא התחיל. והכל בלצורך המועד דוקא. ועל זה קאמרי דלא היא אלא דלג' אומניות הללו התירו להתחיל אף בי"ד ואפי' אינן לצורך המועד והיינו במקום שנהגו לעשות ולא כגי' רישא דהתוספתא ושאר האומניות הוא דתליא בין התחיל קודם י"ד דאז גומרה בי"ד ואם לא התחיל לא. והשתא הוא דפשיט התם לר"מ מברייתא בתרייתא ומסיים הש"ס במקום שנהגו אין לא נהגו לא היינו אליבא דר"מ דלא מחלק אלא בין התחיל או לא התחיל וכל האומניות שוין הן לדידיה אם הוא לצורך המועד דאליבא דר"מ איבעיא להו התם ואליביה הוא דפשיט התם. אבל לדברי חכמים דמתני' ולגי' הש"ם דהכא בהתוספתא הכל במקום שנהגו לעשות תליא מילתא דאלו ג' אומניות עושין ואפי' מתחילין בי"ד ושאר האומניות אין מתחילין בי"ד. ואין חילוק בין לצורך המועד או שלא לצורך המועד שהרי בדברי חכמים לא הוזכר כלל לצורך המועד וסמכינן אריש פירקין דבמקום שנהגו סתמא קתני ובמתני' דהכא ודברי חכמים מפרש

דאלו ג' אומניות הן הן שמתחילין בי"ד לעשות במקום שנהגו לעשות זהו דרך הרמב"ם ז"ל. והלח"מ רצה לבאר במה שלא הזכיר הרמב"ם לצורך המועד ע"ש וסיים וכל זה אינו שוה ולדעתי לא פי' הרמב"ם לדברי חכמים ולפי גי' התוספתא דהש"ס דהכא אלא כדאמרן ודרכו ז"ל בכל מקום דמשנה האי ש"ס בגי' התוספתא סמיך אגי' דהכא כמו שזכרתי זה בפאה ובהרבה מקומות:

הלכה ח

מושיבין שובכין. פירשתי להמתני' על דרך הרמב"ם ז"ל בחיבורו שם בהל' כ"א. ושלא להאריך אומר אני דמהסוגיא דהכא מתבאר דעתו ז"ל בדין זה וכמ"ש שם לכל חילוקי הדין ובמועד אין מושיבין וכו' וזה מדקאמר הכא בגמרא ריש הסוגיא הא במועד אסור. והיינו בענין עמידת המקום כמבואר ולקמן בהסוגיא קאמר ר' מנא מתני' אמרה כן וכו'. וא"כ בי"ד אין מושיבין אותה על הביצים ואם ברחה מחזירין אותה אפי' במועד אם יש כאן הפסד ביצים כדקאמר הש"ס דהכא ודהתם. ודקאמר ר' אבין תיפתר וכו' היינו לדחייה בעלמא דממתני' לא תפשוט דיכילנא למידחי בשישבה מאליה. ומ"מ לדינא הכי הוא דאין מושיבין אותה בי"ד ודקאמר התם השתא אותובי מותבינן וכו' היינו לפי הס"ד דכולה רישא דמתני' בי"ד איירי ובין חלוקה תרנגולת שברחה ובין חלוקה ואם מתה הכל בי"ד קאמר ופריך השתא אותובי מותבינן לאחרת בשמתה הראשונה אהדורי מיבעיא וקאמר אבייי הך סיפא דרישא והיינו תרנגולת שברחה בחולו של מועד הוא ולפיכך מפסיק התנא וקאמר בי"ד אחר מושיבין שובכין דרישא כדפרישית בהסוגיא ולעולם החלוקה ואם מתה וכו' מהדר התנא למאי דאיירי הכא בי"ד ובמועד אין מושיבין כלל ואפי' אם מתה. וטעמא דכל אתחלתא דמלאכה לא התירו במועד. והושבת אחרת תחת הראשינה נמי אתחלתא היא אלא בי"ד דקיל התירו להושיב אחרת בשמתה ולא להושיב בתחלה. והה"מ בסוף דבריו שרצה להרכיב דברי הרמב"ם כפירושו במשנה במושיבין שובכין. ולא משמע כן דהא מושיבין שובכין לתרנגולים קאמר וזה נראה כפי' הערוך שהביא שם:

הלכה ט

אלא שלא היו מפסיקין בין תיבה לתיבה. זה מסייע לפי' התוס' דף נו ד"ה לא היו מפסיקין בין שמע ישראל להשם דמשמע דאמר לשם שישמע לישראל ויענם:

אין אתם מודים לנו בגידולי הקדש שהן אסורין מה דקשיא מכמה משניות והסוגיות שהן נראין כסותרין זא"ז בענין גידולי הקדש כבר ביארתי הכל יפה בטוב טעם בפ"ז

דפיאה בהלכה ז' וע"ש בד"ה המקדיש שדה אילן וכן בביאור כל הענין השייך לסוגיא תמצא שם בסייעתא דשמיא:

המשכיר בית לחברו ונצרך לדמיו וכו'. בפ' השואל כתבתי מענין נוסחאות השונות בזה ושהרמב"ם בפ"ה מהל' שכירות בהל' ו' פסק כר"ז ור' אילא דהכא וע"ש בסופו ד"ה ברתיה הוה ממשכנא גבי חד רומי. ואפשר דמודה בגוונא דעובדא ביומוי דר' מנא דלקמן דלהוראת שעה דצריכה לכך דעבדינן כהאי דר' אימי דעבד ר' מנא עובדא כוותייה:

מה אנן קיימין אם בשנשרו מעיו"ט וכו'. התוס' בדף נו ע"ב ד"ה מחלוקת בשל מכבדות וכו' הביאו לזה ופירשו אלא במה אנן קיימין בסתם פי' דבסתם לא שייך למיגזר שמא יעלה ויתלוש אלא דווקא בשנשרו בודאי ביו"ט וכו' וסיימו אבל מ"מ קשה דתיפוק ליה שמשתמש במחובר. וזה לפירושם שמרכיבין הא דהכא להא דהתם. וא"כ מ"מ קושייתם דמעיקרא קשיא להו אבל למאי דפרישית בפנים לק"מ שלא היו לוקטין אלא מהנושרין ומונחין ע"ג הקרקע ואם נשרו בודאי ביו"ט אסורין והלכך מוקי לה בסתם ואינו אלא ספק וההיא דמכבדות ובין הכיפין דהתם נמי מפרשינן כעין האי גוונא וכפי' בעל המאור והסכים עמו הרמב"ן שהוא פי' ר"ח ז"ל והכל במונחים ע"ג הקרקע איירי וע"ש:

מעשה בבן מביא יין וכו' ובבבלי קראו בן בוהיין. ואפשר שזה הוא בן בוניים הנזכר בבבלי עירובין דף פ"ו שהי' אביו עשיר גדול וכדמוכח מעובדא דבסמוך מגודל עשרו וצדקתו עומדת לעד:

הדרן עלך פרק מקום שנהגו

פרק ה

הלכה א

תמיד נשחט בשמונה ומחצה. נאמר כאן בין הערבים וכו'. הא דלא דרש בין הערבים דתמיד גופיה חלוק בין הערבים וכו' כדמסיק לקמן משום דאכתי לא ידעינן דבין הערבים אימתי מתחיל עד דילפי' בערב דכתיב גבי פסח מההיא דכי ינטו צללי ערב. והדר ילפינן בין הערבים דתמיד מבין הערבים דפסח דכתיב גביה בערב דזמנו מחחיל משש שעות ולמעלה וחלוק אותו והוא זמן השחיטה. וכולא סוגיא דהכא כפי הס"ד דהתם דשמונה ומחצה דאורייתא כדאמר נמי התם ריב"ל חלקהו. לבין שני הערבים וכו' ואותביה רבא. ומסיק דמדאורייתא מצותו משינטו צללי ערב וכו' כדפרי' במתני'. ומיהו לרבא דהתם דקאמר מ"ט דאמר קרא בין הערבים מעידנא דמתחיל שמשא למערב. משמע דמלישנא דבין הערבים הוא דנקט הכי. ולא קשיא ליה דיוקא דהכא מה חמית מימר בין הערבים

משש שעות ולמעלה. אלא דאכתי איכא למידק לדידיה מ"ט לא כתב רחמנא בערב דלכ"ע משינטו צללי ערב משמע כדאשכחן להאי קרא כי ינטו וגו'. וכ"ת אי לא הוה כתיב גבי תמיד אלא בערב לא הוה ידעינן דפסח מאוחר לו דהשתא דכתיב גביה בין הערבים וגבי פסח בערב ובין הערבים דרשינן יאוחר דבר שנא' בו בערב ובין הערבים וכו' דהא ליתא דאלו לא הוה כתיב בתמיד אלא בערב וגבי פסח תרווייהו א"נ תרי זימני בערב נמי הוה מצינן למדרש יאוחר דבר וכו'. ועל כרחך לומר דתלמודא דידן לית ליה כהאי דהכא אלא דמשמעות בערב יותר מאוחר הוא. ואילו הוה כתיב גבי תמיד בערב ה"א דמצותו בכל יום לאחרו עד סמוך לערב. ואפי' אי הוה כתב גבי פסח תרי זימני בערב והוה מצינן למידרש יאוחר דבר וכו'. מ"מ זימניה דתמיד גופיה בכל יום ה"א דדיניה מדאורייתא לאחרו עכ"פ בכל מה שיכול לשוחטו ביותר סמוך לערב וג"כ לא הוה מצינן להקדימו בע"פ שחל להיות בע"ש ולמימר ביה דמוקמינן ליה אדיניה בשש ומחצה מכיון דהוה נקטינן דדיניה מדאורייתא ביותר סמוך לערב הוא ולא תיקשי דהשתא דכתיב גבי תמיד בין הערבים אכתי גבי פסח לא ליכתוב אלא בערב תרי זימני גבי מצותו בתחילה ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בערב ובמשנה תורה שם תזבח את הפסח בערב. ואנן ידעינן יאוחר דבר דהא נמי ליתא דאילו הוה כתיב גבי פסח תרי זימני בערב הוה מצינן למיטעי ולומר דבערב משמעתו מוקדם הוא. וכדאשכחן להאי קרא כי ינטו וכו'. וה"א דלהכי כתב רחמנא תרי זימני בערב דאלו לא הוה כתיב אלא חד בערב הוא דהוה דרשינן ליאוחר דבר ואיפכא הוא דניטעי דבערב יותר מאוחר הוא הלכך כתיב תרי זימני בערב להקדימו לתמיד הכי היה דרשינן. והשתא דכתיב בערב ובין הערבים שפיר דרשינן ליאוחר דבר אלא דכד אתינן להכי דאיכא למיטעי ולומר דבערב מוקדם הוא ולאסמכוה אזכר לדבר דקרא כי ינטו וגו' א"כ אכתי היא גופה קשיא דמנא לן השתא למידרש ליאוחר דבר דילמא איפכא הוא דמצוה להקדימו קודם להתמיד וכדבעי הכא ר' ירמיה לקמן מה חמית מימר ערב מאוחר או נימר ערב מוקדם וכלומר דהואיל ולישנא דבין הערבים דתמיד קצת מוקדם משמע כתב רחמנא גבי פסח בין הערבים ובערב להקדימו עוד. ואי הוה כתיב גבי פתח תרי זימני בערב ה"א איפכא דמצוה לאחרו דמשמעות בערב אפשר לפרשו לכאן ולכאן להכי כתיב ביה בין הערבים ובערב לומר דמקדימו להתמיד דלא כתיב ביה אלא חד דמשמעות מוקדם הוא. ואכתי באמת מנא לן השתא יאוחר להפסח. וקושיא זו וכמו דפרישית לבעיא דר' ירמיה דהכא קשיא היא לכאורה על סוגית הש"ס דילן דלא דריש מכבוא השמש כדמשני רבי ירמיה הכא. ויתבאר לקמן ד"ה רבי ירמיה בעי והיוצא מהפלפול הזה בס"ד:

מאן תנא בין בחול בין בשבת רבי ישמעאל וכו'. זהו כפירושו דאביי התם בריש פרקין וכאוקמתיה דמתני'. אלא דהכא קאמר דטעמיה דר' ישמעאל דמאחר שעה הוא משום דחייש לפילפולו והיינו למכמר בשרא כדפרישית. והתם קאמר לאביי דבמוספין קודמין לבזיכין קמיפלגי וכו'. ובאמת אף לאביי הוה נמי מצי למימר דר' ישמעאל חייש למיכמר בשרא ור"ע לא חייש וכדקאמר רבא. אלא משום דהאי לא איצטריך ליה לאביי לו' דבזמן מועט חייש ר' ישמעאל למיכמר בישרא דאיכא טעמא אחרינא דר' ישמעאל ס"ל מוספין קודמין לבזיכין. ולרבא ע"כ דלר' ישמעאל ליכא אלא טעמא דחייש למיכמר בישרא. ובעל המאור ז"ל כתב על זה וז"ל ואם תשאל א"כ יאוחר הפסח עד שמונה ומחצה ואל יאותר התמיד משש ומחצה שהוא זמנו אנו רגילין לפרש שאין כח למנוע כל ישראל מלעכבו מאחר התמיד שהתמיד הוא שהיה מעכבן מלשחוט את הפסח. וכיון שנשחט התמיד היו סומכין לו הפסח אחריו מפני ההמון הרב עד שראיתי פי' לרב ר' משה ז"ל שאמר ר' ישמעאל אגזירות נדרים ונדבות ה"א סמיך אפי' בטעמיה דרבא והיא היא עיקר הגזרה ומיכמר בשרא טפלה לה עכ"ל. ולא תיקשי דלפ"ז הא דדייק לרבא דקאמר דר"ע סבר לא חיישינן למיכמר בשרא ואי לא חיישינן ניעבדיה בשש ומחצה. ופירש"י ז"ל דהא הפסחים מרובים ובשבת לא בעי לאחוריה משום נדרים ונדבות ומאי קושיא ונימא דר"ע ס"ל דאף דבשבת ליכא נדרים ונדבות גזירה דנדרים ונדבות מיהא איכא משום סרך דחול וכמו דאמרינן הכי לר' ישמעאל לפי פי' הנזכר אלא דלר' ישמעאל איכא נמי האי טעמא דמיכמר בישרא הוא דאמרינן. ומיהת לר"ע דלא חייש למיכמר בישרא אכתי מצינן לשנויי הך קושיא וליעבדיה בשש ומחצה דמשום גזירה דנדרים ונדבות הוא דאפשר לומר דאין ה"נ הוה מצי לשנויי הכי אלא דרבא הוא דשמיע ליה אליבא דר"ע דסבירא ליה מוספין קודמין לבזיכין לפיכך הוא דמשני האי שינוייא אליביה כדקאמר קסבר מוספין קודמין לבזיכין וכו'. וכלומר דבלאו טעמא דגזרה דנדרים ונדבות עביד ליה בשבע ומחצה:

רבי ירמיה בעי מה חמית מימר ערב מאוחר או נימר ערב מוקדם. לפי הך דר' ירמיה דהכא קשיא לן האי קושיא דידיה אדהש"ס דילן דלא דריש בדף נט ע"א אלא יאוחר דבר שנא' בו בערב ובין הערבים וכו'. ולא כדשני ר' ירמיה יאוחר דבר שנא' בין הערבים כבוא השמש וכו'. והיינו מטעמא דלא מצינן למידרש הכי לפי סוגית הש"ס דילן דגריס בפ"ק דברכות דף ט' בערב אתה זובח וכבוא השמש אתה אוכל וכו'. ובין לר"א ובין לר' יהושע דרשינן התם כבוא השמש על זמן התחלת אכילתו. והשתא קשיא דמנא לן דהאי בערב מאוחר דילמא מוקדם הוא ויקדים הפסח לתמיד דהא ע"כ הש"ס דילן

אע"ג דלקושטא דמילתא לא ס"ל הך היקישא מכי ינטו צללי ערב כהא דהכא מיהת הא ע"כ ס"ל דאיכא למימר לכאן ולכאן כמו שביארתי זה בריש פרקין דאלת"ה קשיא ליכתוב גבי פסח בערב תרי זימני ואנא ידענא דיאוחר. אלא ע"כ דהוה מצינן למיטעי וכו' כדלעיל וא"כ השתא מנא לן באמת דליאוחר דבר הוא דאתא דילמא איפכא דליוקדם הוא דאתא וכדיוקיה דר' ירמיה. ולישב קושיא זו ע"כ דאתינן לטעמא אחרינא וזהו מה שכתב הרמב"ם ז"ל בפ"א מהל' תמידין ומוספין בהל' ג' בתמיד של בין הערבים ולמה היה מאחרין אותו שתי שעות אחר זמן שחיטתו מפני הקרבנות של יחידים ושל צבור לפי שאסור להקריב קרבן כלל קודם לתמיד של שחר ולא שוחטין קרבן אחר תמיד של בין הערבים חוץ מקרבן פסח לבדו שאי אפשר שיקריבו כל ישראל פסחיהן בשתי שעות ע"כ. ונלאו כל המפרשים ליתן טעם לדבריו להאי דפסח דתיפוק ליה דיאוחר דבר דרשינן ולמה ליה האי טעמא. ולדרכינו ניחא שהוא ז"ל ראה בעיא דר' ירמיה דהכא וקשיא ליה לקושטא דמילתא אהאי דרשא דהש"ס דילן דמנא לן למידחי עשה דהשלמה בע"פ. ואי מיאוחר דבר בלחוד קשיא דילמא איפכא דלמוקדם הוא דאתא ואתה מקיים שניהן עשה דהשלמה ופסח בזמנו. ועל כרחך דהיינו טעמא משום שאי אפשר שיקריבו כל ישראל פסחיהן בב' שעות. והיינו משם שהפסח היה נשחט בשלש כתות כדיליף מקרא ולכל כת וכת צריך שעה לשחיטתו והקרבתו כתנא דמתני'. וא"כ מהאי טעמא גופיה הוא דדרשינן יאוחר דבר מבערב ולא ליוקדם דבר זהו הנלע"ד נכון לדבריו ז"ל:

מתניתא מסייעא לר' ירמיה וכו' כדפרישית דבהא היא דמסייע ליה ברייתא קדמייתא דדריש בערב אתה זובח וכו'. וא"כ משמעות בערב מוקדם הוא ואלו לתנא בתרא בערב אתה אוכל מאוחר הוא מיהו הא דדריש כבוא השמש אתה אוכל לא אתיא כשינוייא דר' ירמיה דקאמר יאוחר דבר שנא' בו בין הערבים כבוא השמש וכו' וא"כ לדידיה כבוא השמש על זמן זביחה נאמר שיהא סמוך לבוא השמש ומאוחר לתמיד והיה צ"ל דאמתניתא בתרייתא הוא דקאמר דמסייעא לר' ירמיה. וזהו כשנוייא דידיה. ואיך שיהיה מ"מ שיטת הש"ס הבבלי ס"ל דכבוא השמש לא קאי אלא על זמן אכילה כדגרסינן בפ"ק דברכות שזכרתי בדבור דלעיל דבין לר"א בין לר' יהושע דהתם דרשי בערב אתה זובח וכבוא השמש אתה אוכל. ולא פליגי אלא עד מתי מותר לאכול דר"א דרש מועד צאתך מארץ מצרים אתה שורף דהיינו בחצות שאין זמן אכילתו אלא עד תצות וכר"א בן עזריה דהתם. ור' יהושע דריש עד מתי אתה אוכל והילך עד מועד צאתך מארץ מצרים שהיא שעת חפזון דישראל בבוקר וכר"ע. ואם כן לכ"ע לא נפקא לן יאוחר דבר אלא מדכתיב גביה בערב ובין הערבים וקושיא דר' ירמיה במקומה עומדת אימא בערב

מוקדם הוא. ועל כרחך דצריכין להאי טעמא לפי שאי אפשר בענין אחר כמבואר בדבור דלעיל. טעמיה דהדין תנייה כדי ליתן חצי שעה בין כל כת וכת. כדפרישית שמחלק שעה ומחצה ביניהם וליתן שיעור חצי שעה לזמן שחיטה והקרבה לכל כת וכת. ואע"ג דמודה האי תנא דזמן הקרבה של תמיד שעה אחת הוא כדתני איהו גופיה בכל יום ויום תמיד נשחט בשמונה ומחצה וקרב בתשעה ומחצה ס"ל לחלק בין תמיד לפסח. ומשום דזמן הקרבת התמיד בעי טפי דאית ביה הקטר איבריו מלבד אימוריו ונתוח אחר הפשטו ובפסח דלית ביה אלא הקטר אימוריו סגי בחצי שעה להקרבתו ותנא דמתני' לא מחלק אלא כל הקרבה של קרבן שעה אחת לשהייתו בעינן. וא"כ ג' שעות עכ"פ להקרבת הפסח של כל ישראל הוא דבעינן שעה לכל כת וכת. וזהו שכתב הרמב"ם שא"א שיקריבו כל ישראל פסחיהן בשתי שעות. וטעמו וההכרח לזה כבר נתבאר לעיל ועיין בד"ה ר' ירמיה בעי ובדבור שאחריו:

אית תניי תני דם תמיד וכו' והקטרת לפסח ופסח להטבת הנרות וכו'. לכאורה לא שייך האי כדי שיקרבו נסכי תמיד עמו אלא לתנא קדמייתא שהפסח הוא מיד אחר אבריו של תמיד לפי שהפסח אין לו נסכים כדתנן בפ"ט דמנחות. וכדי שנסכי התמיד יקרבו בשעת הקרבת הפסח. ומיהו נראה דשפיר קאי על תנא בתרא דיהיב טעמא דפסח קודם להטבת הנרות כדי לסמוך הקרבתו בכל מה דאפשר אחר איבריו של תמיד ויקרבו נסכי תמיד שהן אחר החביתין בזמן הקרבת הפסח. וטעמא דהקטורת קודם לפסח להאי תנא משום יאוחר דבר הוא דבקטורת לא כתיב אלא בין הערבם בלבד. ובענין זה שוה הוא לגי' הברייתא השנייה בבבלי דף נ"ט דקאמר ותניא כי קושין וכו'. אלא דהאי תנא בגי' הבבלי מקדים ג"כ נרות לפסח משום יאוחר דבר. ונראה דפליגי הני נוסחאות מתחלפות בהאי ברייתא בתרייתא בקושיא ופירוקא דהתם דמקשי עלה והא כתיב אותו גבי נרות. וכדדריש לעיל אין לך עבודה שכשירה מערב עד בוקר אלא זו בלבד דכתיב אותו וכו'. ומשני האי אותו מיבעי ליה למעוטי עבודה שבפנים ומאי ניהו קטורת וכו' והאי תנא בתרא דהכא לא ס"ל כלימוד הס"ד דהואיל דכתיב ובהעלות אהרן וכו' כי היכי דאיצטרך אותו לכך אלא אותו למעוטי פסח והלכך מאחר הוא נרות אחר הפסח. וטעמא כדי שיקרבו נסכי תמיד עמו דקאמר להוסיף בטעם הוא ולחזק סברא דדרשא דיליה. והרמב"ם ז"ל פסק בפ"א מהל' קרבן פסח בהל' ד' כהאי תנא בתרא וכפי גי' דהתם ומשום יאוחר דבר וכדמסיק התם:

אינו מביא אשם. הכא לא איצטריך לשנויי אלא דטעמא משום דעשה דפסח שיש בו כרת דוחה עשה דהשלמה. והתם בדף הנזכר לר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה

דס"ל אף מחוסר כפורים בשאר ימות השנה כן דפריך ומאי אולמיה דהאי עשה מהאי עשה. ומשני רב חסדא בחטאת העוף עסקינן שאין למזבח אלא דמה ופריך והאיכא אשם וכו'. וקשיא לי מאי דוחק' להאי שנוייא שקרב אשמו ועוד דיחוקי דאבתרא הא במצורע עסקינן. ול"ק גבי מצורע מאי אולמיה דהאי עשה מהאי עשה וכדאמרינן בשלהי חולין לענין טהרת מצורע דאי לאו דכתב קרא שלח תשלח ה"א דדחי אפי' לעשה ול"ת דשילוח הקן. ולכאורה קושיא היא אלא דתליא אי. אמרינן דמצורע מותר בתשמיש המטה מיד אחר תגלחת שנייה קודם שמביא כפרת קרבנותיו. וא"כ אין כאן גדול השלום דנימא דדחי עשה דידיה לעשה דהשלמה. והכי משמע מסידור דינו בפ' י"ד דנגעים או אי אמרינן דכשנאסר בימי ספרו לא הותר עד אחר כפרת קרבנותיו. ובמקום אחר הארכתי בזה:

הלכה ב

ודבר שיצא לחידושו אין למדין ממנו וכו'. ומסיק הכא דהואיל ושנוי קודש בחטאת מצורע ילפינן מזאת תורת החטאת ילפינן נמי מהאי קרא שאר חטאות לשנוי בעלים מחטאת מצורע דהא גלי קרא תורה אחת לכל חטאות אבל בבבלי פ"ק דזבחים דף ח' ע"א יליף שנוי קודש בחטאת מצורע מקרא דכתיב בגופיה ועשה הכהן שיהו כל עשיותיו לשם חטאת ושינוי בעלים מדכתיב וכפר על המיטהר ובעי התם מעיקרא למילף שינוי בעלים בחטאת חלב או בשאר חטאות מחטאת מצורע ומסיק דלא ילפא מהדדי דמה לחטאת מצורע שכן יש עמה דמים אחרים וכו' אלא אמר קרא זאת התורה לעולה וכו' הקישו הכתוב לשלמים מה שלמים בין שינוי קודש בין שינוי בעלים בעינן לשמן וכו'. והא דלא פריך התם כדפריך הכא דחטאת מצורע לחידושה יצאה ואין למידין ממנה. וע"כ דאתינן להיקשא משום דלשיטת הבבלי אין זה דבר חדש מה שהחטאת מצורע טעון נסכים כדכתבו התוס' בפ' איזהו מקומן דף מ"ט גבי הא דקאמר התם דבר שהיה בכלל ויצא לידון בדבר החדש וכו'. לפי שיצא אשם מצורע לידון בדבר החדש בבהן יד ובהן רגל ואוזן. ימנית וכו' דמה שחטאת מצורע טעונה נסכים ושאר חטאות אין טעונין לא חשיב דבר חדש וכו'. דלא קרוי דבר חדש אלא א"כ סותר כללו כי הכא דשאר אשמות כל הדם למזבח ואשם מצורע ניתן מדמו לבהונות וכו'. אבל מה שחטאת מצורע טעונה נסכים אינו הותר מכללו אלא תוספת היא על הקרבן. ומיהו למדין אנו דבר אחד מהכא דלשיטתיה דהאי תלמודא דזה מיקרי נמי דבר חדש ואין למדין ממנו. א"כ הא דאמרינן בעלמא חידוש הוא ולא ילפינן מיניה היינו אם החידוש חומרא הוא לא ילפינן מיניה חומרא לשאר מילי דשאני הוא דמצינו ביה חומרא אחריתא בדבר החדש הזה

כהא דהכא. והתוס' מפלפלין בזה דמצינו דאף אם החידוש קולא הוא לא ילפינן מיניה חומרא למילתא אחריתא וכמו בבשר בחלב דהחדוש קולא הוא דאי תרי ליה כולי יומא וכו'. ולא ילפינן מיניה לטעם כעיקר לשאר איסורין שבתורה:

שחטו לשמו לזרוק דמו שלא לשמו וכו'. פלוגתא דר' יוחנן ור"ל נמי בבבלי פ"ק דזבחים דף ט' ע"ב דר' יוחנן אמר פסול מחשבין מעבודה לעבודה וילפינן ממחשבת פיגול וכו' והכי מסיק לה התם. והתוס' כתבו שם כגון משחיטה לזריקה כמו שינוי בעלים. אבל משחיטה לקבלה לא דהא מפיגול יליף להו וכו' והכי משמע נמי מסוגיין דהכא דלקבלה לא הוה ס"ד אא"כ חישב בקבלה לזרוק וכו'. וכן בבבלי בסוגיא זו לא קאמר אלא דקאי בשחיטה וקא חשיב בזריקה. אבל לקבלה לא ובהא ליכא מאן דפליג ושאר כל השקלא וטריא דסוגיא דהכא מבואר היטב בפנים:

מנין שהפסח משתנה לשם שלמים וכו'. כעין הא דהכא יליף לה בפ"ק דזבחים שם. ומבואר מהתם דבענין לשמו ושלא לשמו בשאר ימות השנה דבעי הכא לקמן ומה דשקיל וטרי בה דיש חילוק דקודם הפסח פסול הוא לשמו דבעי עקירה. אבל אח"כ לא דפסח בשאר ימות השנה ממילא שלמים הוא וכדכתבו התוס' וע"ש:

הלכה ג

הדא מסייעא לדרומיי דאינון אמרין אימורין שאבדו וכו'. יש לפרש יותר פשוט ממה דפרישית בפנים דמדייק מדקתני לערלים ולטמאים ותיפוק ליה דהוי שלא לאוכליו. אלא דה"ק אפי' שחטו למולין ולטהורים על מנת שיתכפרו ערלים וטמאים בזריקה ובהקטרת אימורים נמי פסול וכרבה דהתם בדף פא ואע"ג דהן הן המכשירין את הבשר לאכילה דכל כמה דלא הוקטרו אימורין לא אכלו הבעלים הבשר וא"כ אין הפסח ראוי לאכילה בלאו הכי דאם שתטו להקטיר על אלו שאין ראויין כמי שלא הוקטרו כלל דמו להכי קאמר דזאת אומרת דאימורין שאבדו או שנטמאו מחשב להן כמי שהן קיימין ואין מעכבין אכילת הבשר. וכהאי דאמרינן התם בדף נט ע"ב בברייתא דתניא יכול נטמאו אימורין או שאבדו לא יהו הכהנים זכאין בחזה ושוק ת"ל והיה החזה לאהרן ולבניו מכל מקום. וכן הבעלים מתכפרים כדכתבו התוס' שם. והשתא קמ"ל במתני' שאם שחטו בתחלה ע"מ שיתכפרו ערלים וטמאים בהקטרת אימורין אע"ג דבעלמא אם נטמאו ואבדו אחר שהיה שעת היתר לכהנים אינו מעכב הכא פסול מכיון שבתחלה שחטו לשם כך:

בשהיו שם כשרים ושחטו לשם פסולין. מהכא מוכח הוא כפי' התוספות דף ס' ד"ה שחטו שלא לאוכליו דמיירי שיש נמי מנויין אחרים וכן פרישית במתני' והקשו על

פירש"י שכתב ואין מנויין עליו אלא הן. דאם כן מאי אריא שלא לאכליו אפילו סתם נמי פסול כיון שאין לו אוכלין. וכך נראה מדברי הרמב"ם בפ"ב מהל' קרבן פסח בדין זה: **מתניתא בששחטו שלא לאוכליו ונתכפר בו וכו'**. מסוגית הבבלי לא משמע כהאי דר' אלעזר דהכא דהא לקמן אמר דלר' אלעזר מיפרכי הני תרתי דמחלק בין שלא לאוכליו ובין שלא לשמו מטעמא דשלא לאוכליו פסולו מחמת אחרים. ואפשר לברר ושלא לשמו וכו' דלדידיה א"כ אמאי אם בשעה ראשונה שחטו וכו' פסול הרי פסולו מחמת אסורים וכו'. וא"כ אליבא דר' אלעזר לא קאי הני טעמא והתם בדף ס"ב ע"ב דמייתי נמי הך דר' שמלאי לקמיה דר' יוחנן וכו' תא ואימא לך לשמו ושלא לשמו פסולו בגופו וכו' רב אשי אמר פסולו בגופו ואי אפשר לברר איסורו חדא מילתא היא וכו' ומשמע דשפיר קאי הני טעמי אלא דבחדא מילתא היא דמני לה וא"כ רב אשי לא ס"ל הא דר' אלעזר דהכא:

הלכה ד

השוחט את הפסח על החמץ עובר בל"ת. הקשיתי לשאול לעיל בפ"ק בהל' ד' דאמאי לא קחשיב עשה דתשביתו והו"ל למימר עובר בלא תעשה ועשה. דהא עיקר ילפותא בבבלי פ"ק דף ה' דלכ"ע חמץ משש שעות ולמעלה דאורייתא אסור מאך חלק ולרבא וכתניא דכותיה מדכתיב לא תשחט על חמץ לא תשחט הפסח ועדיין החמץ קיים. ופריך ואימא כל חד וחד כי שחיט ומהדר זמן שחיטה אמר רחמנא וכפי' רש"י. ויותר מבואר בהתוס' שם דאע"ג דאמת הוא דלא תשחט על חמץ כל חד וחד כי שחיט כדאמר במתני' כאן השוחט את הפסח וכו' מכל מקום כיון דאשכחן דהזהיר על ההשבתה והזהיר שלא לשחוט פסח על חמץ סברא הואנשבזמן שחיטה הזהיר על השבתה וא"כ כי שחיט הפסח על החמץ ולא ביערו מקודם ה"ז עבר ג"כ על עשה דתשביתו ועוד דבהדיא קאמר בהאי תלמודא לעיל בפ"ק שם דלר' יהודה דס"ל מזמן שחיטת הפסח חמץ מדאורייתא אסור אם לא ביער עבר על עשה דתשביתו ועל ל"ת דגבי פסח והא ניחא לשיטתא דהאי תלמודא דס"ל אליבא דר"מ דלדידיה חמץ משש שעות ולמעלה מדבריהם כדקאמר התם ומייתי לה נמי הכא בהסוגיא ל"ק דאיכא למימר מתני' ר"מ היא וכדבעי לקמן לאוקי להא דר"ש כר"מ. אבל לשיטת הבבלי דלכ"ע חמץ משש שעות למעלה מדאורייתא ולילפותא דרבא דהתם קשיא הא איכא הכא נמי עשה דתשביתו. ומכח האי קושיא כתבתי שם דע"כ מוכרח הוא כהך שיטתא דבדיקה וביעור חמץ ולהסיר אותו מדאורייתא היא. והיינו כפי שיטת ודרך הר"ן לפירש"י דתשביתו כולל לשני דברים ביעור לחמץ הידוע וביטול לשאינו ידוע לו ומה דאמרינן בהש"ס בפשיטות מדאורייתא בביטל בעלמא סגי היינו אם בטל ודאי מהני גם לחמץ הידוע שהרי הוא מחשיבו כעפר. ואין כאן חמץ אלא

למצוה מן המובחר ציותה התורה שיסיר ממנו החמץ הידוע לו ויבער אותו. וכתבתי שמה להכריח דגם דעת הרמב"ם הוא כך. וכפי שיטת הר"ן וכפי נוסחא הישנה בדבריו ולא כדעת הכ"מ ותירצתי שם לכל הקושיות שהקשה לפי נוסחא הישנה. וע"ש בהל' ד' ד"ה ר"מ אומר וכו' והשתא ניחא לן דלא קא חשיב התנא הכא עשה דתשביתו משום דאכתי בידו לקיים העשה דתשביתו אח"כ דנהי דלבטלו אינו יכול משהגיע זמן איסורו לבערו אח"כ מיהת אפשר לו וקרא דתשביתו כולל ג"כ לביעור לחמץ הידוע דבהכי הוא דאיירינן כאן דודאי בחמץ שאינו ידוע לו לא שייך הל"ת דלא תשחט על חמץ דאין לומר היה לו לבטלו אם לא ידע משום חמץ בביתו. דפשיטא הוא דלא צותה התורה לבטל למי שאינו ידוע לו מחמץ אלא אם ביטלו להחמץ מהני הוא מדאורייתא דנכלל ג"כ בעשה דתשביתו. וזה פשוט וביארתי שם הכל מה דשייך לענין זה בס"ד. ואל תשיבני דאין להכריח מכאן כפי שיטת הרמב"ם והר"ן לפי דרכנו מדלא קחשיב התנא העשה דתשביתו דילמא בשכבר ביער החמץ עסקינן ונזדמן לו אח"כ איזה חמץ קודם שחיטת הפסח וכהאי דאמר ר' יוסי הכא בהסוגיא בענין שנתמנה לו בין שחיטה לזריקה דהא ליתא חדא דזה דוחק לאוקמי סתמא דמתני' בהכי. ור' יוסי לא אמר כן אלא לדחיה בעלמא דלא מצית למיפשט מהברייתא דפסח כשר הוא מדדריש לחייב גם על הזריקה דתיפתר שנתמנה לו וכו' ובהכי איירי דרשה דקרא אבל לא לאוקמי סתמא דמתני' בכה"ג ועוד דנהי דמצינן למימר הכי ומ"מ קשיא למה לא ביאר התנא בהדיא וליתני השוחט הפסח על החמץ בביתו עובר בעשה ול"ת כדי לאשמועינן להא אם לא ביער החמץ שיש לו ולבטלו א"א שהרי הגיע זמן איסורו אלא ודאי אין לתרץ אלא כדאמרן משום דאכתי בידו לקיימו העשה דתשביתו שיבערו אח"כ:

מנין לשוחט פסח על החמץ עובר בל"ת וכו'. הא דלא מייתי קרא הקודם לא תזבח על חמץ דם זבחי משום דבהאי קרא דלא תשחט מפורש ביה זבח חג הפסח. ומצינו למימר דמשום דלפי האי דרשה ככ"ע אתיא ונמי לר"ש דמתני' דס"ל דאף בשאר זבחים עובר אם שחטן במועד על החמץ וכדקאמר לקמן בהסוגיא אליבא דר"ש כתוב אחד אומר וכו'.. וא"כ מלא תזבח דריש ליה לשאר זבחים במועד ומלא תשחט דריש ליה על הפסח בי"ד דמפורש בהדיא בהאי קרא. ובהכי ניחא נמי ליישב דברי הריב"א שהביאו התוס' במתני' אומר ריב"א דהפסח כשר דהא לא שנה עליו הכתוב לעכב. ובתוספתא דמכלתין תניא בהדיא וכו' כמו שהבאתי בפנים. ולכאורה איכא למידק הא תרי קראי כתיבי לא תזבח ולא תשחט ואמאי באמת לא דרשינן לעכב וכדאמרינן בזבחים ובמנחות בכמה דוכתי לעכב מנא לן תרי קראי כתיבי וכו'. ואפשר משום דהכא מצינן למדחי

דלא תזבח לשאר הזבחים הוא דאתי וכהאי דר"ש. וזהו שסיימו ובתוספתא וכו' לומר דסתמא דהתוספתא ככ"ע אתיא ואפי' למאן דלא דריש לא תזבח אשאר זבחים דקרא דלא תזבח נמי אפסח הוא דהזהיר ומדלא שנה הכתוב ממשמעות הלאו וללמד על העיכוב וכדאמרינן הויה כתיב ביה. וכה"ג ש"מ דלא קפיד קרא אלא לכתחלה ולאוקמי לגברא בלאו ולא למיפסליה להפסח. ועוד דאע"ג דשנה הכתוב גבי פסח וכתב ביה תרי זימני ובעלמא דרשינן בכה"ג לעכב שאני הכא דגלי קרא וכתב זבחי וכתנא חזקיה לקמן דאע"פ ששחטו על החמץ זבחי קרי ליה. והיינו נמי דכפל התנא בהתוספתא דבריו כשר ויוצא בו וכו' פשיטא אם כשר הוא יוצא בו י"ח. אלא דקמ"ל דא"צ להדר כלל אחר הפסח אחר ואם שחטו על החמץ יוצא בו. ולכן הרמב"ם ז"ל בפ"א מהל' קה"פ בהל' ה' שפסק כהתוספתא דהפסח כשר ולא פסק אלא כהת"ק הביא קרא דלא תזבח לענין שעובר בלאו ומשום שהוא הקודם בהכתוב. שוב ראיתי שכתב המהרש"א לתרץ דברי הריב"א משום דלית לן למימר כאן דשנה הכתוב לעכב אלא דשנה הכתוב לעבור עליו בשני לאוין וכו' ע"ש. ומלבד שזה הוא נגד מה דאשכחן בהדיא בריש פ"ה דמנחות דדריש גבי מנחה מדהדר כתיב לא תאפה חמץ לעכב אלא מהאי אתקפתיה דרבינא גופיה דהתם דלמא לאוקי גברא בלאו בעלמא וכו' משמע שלא כדבריו דהא לא אתקיף ליה דילמא לעבור עליו בשני לאוין אלא דפריך מנלן לעכב דלמא לאוקי בלאו ועל אפיה לחוד ועל כל מעשה יחידי וכו' וכמו שתמצא פירושא דאתקפתא דרבינא בדבור דלקמן. ועוד דעיקר דבריו הוא דלא ככללא דכייל הש"ס בכל מקום דכל היכא דאיכא למידרש דרשינן ולא מוקמינן בלאוי יתירי. ובמכלתין דף כ"ד אשכחן גבי הא דקאמר אם אינו ענין לגופיה וכו'. ומהדר ליה רב אשי לרבינא כל היכא דאיכא למידרש דרשינן וכו'. ואם כך הוא לדרשא דאם אינו ענין מכ"ש היכא דאיכא למידרש בגופיה ולעכב דלא מוקמינן בלאוי יתירי ואין זה צריך לפנים כלל אלא העיקר כמו שתירצתי דלר"ש לא תזבח לשאר זבחים הוא דאתא ולדידן גלי קרא דזבחי דלא נידרוש לעכב וכתני חזקיה דלקמן:

תני חזקיה לא תשחט וכו'. כדפרישית. ואיך שיהי' אם דברי ר' יוסי הן או דברי סתמא דהש"ס שמעינן מיהת דלהא דתני חזקיה גלי קרא כי היכי דלא נדרוש ביה לעכב וכמשמעות לשון הכתוב שכתבתי בפנים. והשתא שייכא הא דר' מנא עלה שפיר טפי דאלולא דתני חזקיה למידרש הכי מזבחי לא הוה מצינן למימר דליחייב גם על הזריקה בשכבר שחטו על החמץ. ומשום דהוה דרשינן מדשנה הכתוב בי' תרי זימני לא תזבח ולא תשחט לעכב הוא. וא"כ וכי מצינו דבר פסול וחייבין עליו אח"כ בששינה בו איזה דבר בתמיה והאי המחמץ את הפסולה וכו' דאבתרה ראיה הוא לדברי ר' מנא ואיהו

הוא דמסיק לה וכלומר שהרי שנינו גבי המחמץ את הפסולה דאיכא דתני חייב ואיכא דתני פטור וקאמר רב חסדא עלה דלא פליגי אלא מר מיירי בשנפסלה עכשיו בשעת חימוצה וקמ"ל דאע"ג דאירע לה פסול אחר אפ"ה חייב על חימוצה דאכתי לא היתה פסולה מקודם שהתחיל להחמיצה. ומאן דפטר מיירי בשלא נפסלה מחמת חימוצה וכלומר בשעת חימוצה אלא שכבר היתה פסולה ופטור וזהו כדר' מנא. ובעל משנה למלך שהביא לזה בפ"א שם רצה להסב פירושא דהאי סוגיא לדרך אחרת ותני חזקי' וכ' הכל דרך קושיא על הא דר' שמואל דקאמר פסח כשר וכן פי' להא דר' מנא שחזר והקשה לו קשיא אחרת ואמר דאלמלא הברייתא שהביא חזקיה עדיין הייתי אומר שהשוחט על החמץ נפסל הזבח לפי שכבר מצינו דבר פסול שחייבין עליו שהרי המחמץ את הפסולה אית תנא דחייב וכו' ע"ש. ואין משמעות הסוגיא סובל פירושו. ור' מנא דקאמר אילולא דתניתה חזקיה וכו' משמע דכמתמיה הוא ואילולא גברא רבא כחזקיה דתני הכי למידרש מזבחי לא הוה דרשינן אלא איפכא דהפסח פסול הוא בשחיטה ותו לא מחייב על הזריקה דכי מצינו וכו' וכדאמרן והרגיל בלשון הש"ס הזה הרבה וכסדרו יודע הוא דרכו. והאי מחמת חימוצה ג"כ אין פירושו סובל במחמץ אחר מחמץ דהא את הפסולה קתני. ובלשון הש"ס הזה מחמת בשעת הוא דמתפרש. וכן תמצא בהרבה מקומות. ומה שסיים עוד שם וכתב ודע מה שקשה אצלי בדברי הירושלמי הללו הוא דמשמע דמן הסברא השוחט על החמץ נפסל הזבח כיון דעבר על הורמנא דמלכא אי לאו דגלי קרא שקראו זבח אף לאחר ששחטו על החמץ. ובריש פ"ה דמנחות דף נג אמרינן מתקיף לה רבינא ואימא לא תאפה חמץ למיקם גברא בלאו בעלמא ואיפסולא לא מיפסלי ותירצו מצה תהי' הכתוב קבעו חובה. הרי דאיצטריך קרא שלא להכשיר וצ"ע עכ"ל. ולפי דרכנו מתורצת ג"כ הקושיא מההוא דמנחות דהתם קאי על הא דקאמר לעיל דיליף לעכב מלא תאפה חמץ וכלומר מדשנה הכתוב דהא כבר כתיב כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ וס"ד דמדהדר וכתב לא תאפה חמץ ש"מ לעכב מתקיף לה רבינא ואימא למיקם גברא בלאו בעלמא. ואי מדשנה הכתוב הא איצטריך להא דתנן לקמן וחייב על לישתה ועריכתה וכו' וכדדריש שם בדף נה מדכתיב לא תאפה חמץ מה אפיה מעשה יחידי וכו'. ולא היה צריך רבינא לאסוקי הכי דמשנה ערוכה הוא לקמן. והלכך ע"כ דאתינן לתירוצא דתהי' והכא נמי שפיר אתיא למאי שנתבאר להא דר' מנא דאילולא דתני חזקיה למידרש מזבחי דלא נפסל הזבח ה"א מדשנה הכתוב ביה תרי זימני לא תזבח ולא תשחט ש"מ לעכב ולא כפירושו של בעל משנה למלך דמשמע מן הסברא וכו' אלא מדכתב תרי זימני וזהו הכלל בכל מקום שמצינו דשנה בו הכתוב לעכב הוא אם

לא דאיצטריך חד קרא לשום דרשא. והשתא דתני חזקיה דגלי קרא וכתב זבחי למידרש שהפסח שנשחט על החמץ כשר:

הקטיר אימורין על החמץ וכו'. בבבלי דף סג ע"ב מייתי נמי הני ברייתות ומסיק דתנאי היא דאיכא דמקיש הקטרה לשחיטה ואיכא דלא מקיש ופסק הרמב"ם בפ"א מהל' קה"פ בהל' ה' כמאן דמקיש וטעמו שהכריע כהאי תנא משום דרב פפא דהוא בתרא פסק כוותיה כדקאמר התם הלכך כהן המקטיר את החלב עובר בל"ת הואיל וישנו בכלל הלנת אימורין:

תמן אמר ר' ירמיה וכו'. להך בעיא לכאורה איכא נ"מ אף להש"ס דילן דקאמר בפ' אלו עוברין דף מה ע"ב דבבית מצטרף ובעריבה בשני חצאי זיתים וחוט של בצק ביניהם רואין כל שאלו תנטל החוט וניטלין עמו חייב לבער וכו' כמו שזכרתי לעיל מזה פ"ג א"כ יש להסתפק בשוחט הפסח על החמץ דכה"ג אי מיחייב אלא דמסתברא דכל חמץ שהוא חייב לבער עובר ג"כ בלאו דלא תשחט ושאינו חייב לבער שאין בו כשיעור כאחד אינו עובר וכן בהך בעיא דהתם לענין ביעור בבית ועליה וכו' אם מצטרפין וסלקא בתיקו וא"כ ה"ה לענין שוחט על החמץ דמספק אינו לוקה ולא שייכא הבעיא אלא לשיטתא דר' ירמיה דהכא ואחר מי אתה מהלך והרמב"ם שכתב שם בדין שוחט על החמץ אם היה ברשות אחד מהן כזית חמץ וכו' וכונתו לזה דבמקום שהוא חייב בביעור הוא שחייב בשוחט על החמץ:

דאיתפלגון בשני יו"ט של גליות וכו' למאי דמסיק בהאי תלמודא סוף פ' י"א דיבמות דבכל מקום שאפשר לעמוד על הספק שיתברר אח"כ לא מיקרי התראת ספק אע"פ שבשעת התראה היה ספק משום דאיגלאי מילתא למפרע ולא דמי להכה את זה וחזר והכה את זה דא"א לידע מי הוא אביו וכעין זה כתבו התוס' מעצמן בפ' הערל דף פ' גבי נולדו לו סימני סריס וכו' ע"ש א"כ לא שייך הכא פלוגתא דהתראת ספק שהרי אפשר לברר אח"כ שהיה לו חמץ בשעת שחיטה אלא הא דתלי הכא בהך פלוגתא לפי הס"ד דפליגי בשני יו"ט של גליות דגם בזה הרי אפשר לעמוד עליו אח"כ כשיודע אימת קדשו ב"ד את החודש בלאו הכי הא דחי לה לקמן דקאמר מ"ד בעזרה בירושלים הוא וכדפרישי' דהא בכה"ג אין כאן התראת ספק שהרי נראה החמץ דרך החלון ולמ"ד בעזרה דוקא אינו עובר לפי שבירושלים הוא וא"כ לא פליגי אלא אי בעינן על בסמוך וכדמסיק בבבלי דף סג בענין פלוגתייהו דבהא הוא דפליגי מיהו הא דמדחי התם דלא תוקי פלוגתייהו בהתראת ספק משום דהא פליגי בה חדא זימנא וכו'. ולכאורה תיפוק ליה דלא מצינן לאוקי פלוגתייהו בהכי מדקאמר בעזרה דווקא והא משכחת לה שאפי'

אין עמו בעזרה לא הוי התראת ספק כגון שנראה דרך החלון שכנגדו אלא דאפשר לומר דאין ה"נ דלמאי דס"ד דבהתראת ספק הוא דפליגי א"כ הוה מפרשינן להא דר"ל דעד שיהא עמו בעזרה לאו דוקא קאמר אלא עד שלא יהא כאן התראת ספק ואם נראה דרך החלון הויא כמו עמו בעזרה ולהכי מדחי לה בהא דפליגי בה חדא זימנא:

חבורה היתה מקשה מה אנן קיימין וכו'. דוגמא למה דמתיב ומפרק בבבלי פירקין דף ס"ד על הא דקתני במועד לשמו פטור וכפי' התוס' לפי גי' ר"ת. והא דקאמר הכא אבתרה והיידינו לשמו פטור וכו' פירשתי בפנים לפי גירסת הספר ונראה דוחק וכן בהא דקאמר בשעיבר זמן כפרתו לפי פשטא דמילתא בשעבר זמן הקרבתו משמע ולא בשעברה עליו שנתו ודומיא דאמרינן בזבחים דף י"א ובכמה דוכתי גבי הא דאמר תלתא קראי כתיבי חד לעבר זמנו ולא עבר שנתו וכו' ולפי גי' הספר לא איתפרש הכא כן דהא משמע דעל האי אוקימתא דלעיל גופה קאי בשנדחה לפסח שני וא"כ מה בכך בשעיבר זמן כפרתו הא אכתי לר' אילא בשם ר' יוחנן דקאמר הכי ראוי הוא לפסח שני והיותר נראה לגרוס והיידינו לשמו חייב וכלומר דלבתר דמשני לטעמא דר"ש דמתני' דקאמר במועד לשמו פטור שואל הש"ס ואיזהו דמשכחת לה דלשמו נמי חייב הוא ועלה קאמר תמן אמרין בשם רב חסדא בשעברה שנתו בין ראשון לשני וא"כ סתמא לאו לפסח קאי ומר קאמר בשעיבר זמן כפרתו בי"ד והיינו דתליא בפלוגתא דר"א ור' יהושע דלהכי מייתי להא אבתרה וכלומר דהא דפליגי בפסח שעבר זמנו מר מפרש לה הכי ומר מפרש לה הכי וכהאי דאמרינן בבבלי דף סב ע"ב דמייתי הך פלוגתא דר"א ור' יהושע למיתב על רב חסדא דהתם דס"ל אמרינן הואיל וא"כ הואיל ובזמנו פוסל שלא בזמנו נמי פוסל ומפרק התם שאני דאמר קרא פסח הוא וכו'. ומשכחת לה שפיר להאי מ"ד דמכשיר אחרים לשמו שלא בזמנו דבמועד לשמו חייב דשחיטה ראויה הוא והאי כאחרים דמי מכיון דלאו לפסח קאי זהו הנראה בפירושא דהאי מילתא לפי דנגרוס והיידינו לשמו חייב:

הלכה ה

בפלגות פומך. צריך אתה לומר הטעם הזה משום דקשיא ליה כדמקשי התם בדף ס"ד דהשתא נמי שקיל ליה בר מאתן ומהדר ליה בר מאה אלא משום דהכי שפיר טפי כדפרישית במתני' רבי מנא אמר זריקה כעין שפיכה וכו'. ופליגי אם זריקה בכלל שפיכה או לא כמו דאין שפיכה בכלל זריקה ויתבאר מזה בסוף מכלתין בס"ד:

הלכה ח

לא כל שבות התירו במקדש. כדפרישית דשלא ברצון חכמים משום הכי הוא דהוה דאינהו סברי דכל שבות שאינה לצורך עבודה לא התירו במקדש וזהו כדמפרש רב

אשי בבבלי בפרקין דף סה אפי' תימא שלא ברצון חכמים ור' נתן היא דתניא ר' נתן אומר שבות צריכה התירו שבות שאינה צריכה לא התירו והרמב"ם ז"ל בפ"א מהל' ק"פ בהלכה י"ד כתב ורוחצין את העזרה בשבת שאין איסור שבות במקדש אפי' בדבר שאינו צורך עבודה איסור שבות במקדש היתר הוא. טעמו מדאוקי רב אשי מתני' כיחידאה ש"מ דלית היא הלכתא ואפי' שבות דכה"ג התירו במקדש ולא תיקשי הא איהו ז"ל בעצמו פסק בפ' כב מהל' שבת בהל' כה גבי החזרה דציר דבמקדש מחזירין ציר התחתון אבל לא ציר העליון גזרה שמא יתקע וזה כדקאמר נמי הכי בפ' בתרא דעירובין הלכה י' לא כל שבות התירו במקדש דזה ל"ק דע"כ לחלק בין היכא דאיכא למיגזר משום מלאכה כהאי דהתם דשמא יתקע וכן בסידור קנים דלחם הפנים וכמ"ש התוס' שם ראיה להא דמחלקי בין שבות גדולה לשאר שבות ובסידור דקנים נמי שמא יתקנם וכן כל כיוצא בזה דדווקא שבות גדולה כי האי הוא דלא התירו במקדש אבל במקום דליכא למיגזר משום מלאכה אפי' שבות שאינו לצורך עבודה התירו במקדש ומתני' דהכא יחידאה היא ולא קיי"ל כוותיה וכדאמרן. ועיין לעיל בעירובין שם ד"ה אמר ר' יוסי בר בון לא כל שבות וכו' שזכרתי מענין זה. ועיין עוד לקמן ריש פ' החליל מה שיתבאר שם בס"ד:

הלכה י

תיפתר שסמך עצמו לכותל וישב לו. ובבבלי שם וביומא מפרק בעזרת נשים ונראה דהאי ש"ס ס"ל דאף בעזרת נשים אין ישיבה ומדייק ליה ממתני' דידן דקתני ששלישית במקומה עומדת ולא התירו להן לישב בעזרת נשים וש"ס הבבלי ס"ל מכיון דאפשר שלא היה מספיק שם ישיבה לכולן נשארו כולן בעמידה בעזרה:

הדרן עלך פרק תמיד נשחט

פרק ו

הלכה א

אלו דברים בפסח דוחין את השבת והקטר חלביו. דריש לה לקמן בהסוגיא מלא ילין חלב חגי עד בוקר ועיין לקמן ד"ה ולא ילין וכו' ובד"ה ר' יונה בעי וכו' מה שיתבאר מזה בס"ד:

הרכבתו פירשתי בפנים לפי מסקנת הש"ס בפ' המצניע דף צד ע"א בהאי ברייתא דתניא המוציא בהמה חיה ועוף לר"ה בין חיין ובין שחוטין חייב וכו' וקיי"ל כרבנן ודלא כר' נתן וכ"פ הרמב"ם בפ' י"ח מהל' שבת בהל טז דלא אמרינן חי נושא את עצמו אלא באדם ובשאינו כפות או חולה אבל בבהמה חיה ועוף דמשרבטי נפשייהו לעולם חיוב חטאת

איכא ולפיכך פירשתי גבי הרכבתו אליבא דת"ק טעמא משום דהוה מצי למיעבד מע"ש ותו לא דמדינא דרך ר"ה חיוב חטאת נמי איכא ורש"י ז"ל הוסיף לפרש במתני' וכתב גבי הרכבתו על כתף האדם להביאו לעזרה דרך ר"ה אע"פ שאינה אלא איסור שבות דרבנן דקיי"ל חי נושא את עצמו אין דוחה דהוה ליה למיעבד מאתמול וזה קשה דזהו אליבא דר' נתן. ואנן כרבנן קי"ל. ואף אם נאמר דהוא ז"ל פירש כן ומשמעות דברי ר"א דאמר והלא דין הוא וכו' שהן משום שבות וכו' ומשמע דאהרכבתו נמי קאי וא"כ איכא למימר דר"א כר' נתן ס"ל דאף בבהמה חיה ועוף אמרינן חי נושא את עצמו מ"מ מלת דקיי"ל שכתב קשיא וצ"ע:

קל וחומר שאמרת יש לו תשובה וכו'. ובבבלי ריש פירקין גריס דקאמרי ליה ק"ו פריכא הוא דמה לתמיד שכן תדיר וכליל ואפשר דבמלת כליל נכלל ג"כ פירכא דגריס הכא שהוא כליל ועולה קדשי קדשים הוא משא"כ פסח ומהני תרתי הוא דקאמר דפריכא הוא כדלקמן. והתוס' לא גרסי אלא מה לתמיד שכן תדיר וכתבו ותימא ונילף מבינייהו דתמיד ומילה או משתי הלחם דדחי שבת. ביאור דבריהם במה שכתבו או וכו' דקמייתא מתמיד ומילה אף דלכאורה איכא למילף מבינייהו דאי פרכת מה למילה שכן היא עשה שלפני הדבור וכדפריך כה"ג בריש יבמות תמיד יוכיח מה לתמיד שכן תדיר מילה תוכיח וחזר הדין וכו' מ"מ לכי דייקת אכתי הוה מצי למימר ליה אנן סבירא לן כמ"ד עולה שהקריבו ישראל במדבר עולת תמיד הוה וא"כ תמיד ג"כ עשה שלפני הדבור הוא לכך סיימו או משתי הלחם ור"ל ומתמיד דכ' פרכת מה לשתי הלחם שבאו להתיר תמיד יוכיח מה לתמיד שכן תדיר שתי הלחם יוכיחו. ומיהו לפרכא דגריס הכא שפיר מתורץ תמיהתם דאכתי איכא למיפרך מה להצד השוה שבהן שהן קדשי קדשים. ולמאי דגריס רש"י לשניהן כליל ותדיר שפיר נמי איכא למימר כדאמרן שנכלל גם הפרכא והיינו דאמרי ליה ק"ו פריכא הוא:

כתוב אחד אומר ששת ימים תאכל מצות וכו'. כה"ג דריש לה בבבלי מנחות דף סו ולסתור דרשת הצדוקין למחרת השבת דלדידהו לפעמים משכחת לה שאין אוכלין מן החדש אלא יום אחד. ומשמע מהכא מדקאמר על שלשה דברים עלה הלל מבבל וניחא אלו שני דברים טהור הוא וכו'. וצאן לפסח ובקר לחגיגה שעלה בשבילם מבבל לא"י ללמדם כך כפי אשר דרש וקיבל מפי שמעי' ואבטליון שבא"י הן נוהגין ושם הוא שצריך לדרוש להם כיצד יתנהגו אלא השלישי יש לו לדרוש גם בבבל שהרי החדש אסור מן התורה בכל מקום כסתמא דמתני' דסוף ערלה ואי משום העומר ולסתור דרשת הצדוקין כבר קחשיב התם במנחות דרשי טובא אחרינא ולית להו פירכא. ומאי שנא האי דרשא

מהני אחריני דנימא דבשביל כך עלה מבבל דנראה שבדומיא דהני תרתי הוא דמיירי. ואפשר לומר דהלל לא ס"ל כהאי דר"א בקידושין אלא כמ"ד שם דדריש מושבותיכם לאחר ירושה וישיבה משמע וחדש אינו נוהג בח"ל. ולכך מביא האי דרשא בדווקא דתרתי שמע מינה סתירת דרשת הצדוקין וקמ"ל שחדש אינו נוהג אלא בא"י מן התורה. ולפיכך גם על דבר זה עלה מבבל. ועיין בפ"ב דחלה בהלכה א' מה שחידשתי והרחבתי הדבור מענין פסק חדש בס"ד:

תני ר' ישמעאל הפשיטו דוחה את השבת וכו'. הך פלוגתא גריס בבבלי פ' כל כתבי דף קטז ארבעה עשר שחל להיות בשבת מפשיטין את הפסח עד החזה דברי ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא וחכמים אומרים מפשיטין את כולו וכו'. ומפרש רבא טעמא דרבנן כדהכא לת"ק שלא יהו קדשי שמים מוטלין כנבלה וכו' אמר רב חסדא מאי אהדרו ליה חבריא לר"י בנו של ר"י ב"ב אם מצילין תיק הספר עם הספר לא נפשיט את הפסח מעורו מי דמי התם טלטול הכא מלאכה וכו' עד דמסיק לבסוף דהכא נמי לאו מלאכה היא כגון דלא בעי ליה לעור ופריך והא אביי ורבא דאמרי תרווייהו. מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות ומשני דשקיל ליה בברזא. ופירש"י ז"ל בחתיכות דקות מפשיט וחותך דאין דרך הפשטה בכך ולאו מלאכה היא אלא שבות. והתוס' כתבו שם דכיון דאינו מפשיט כשיעור חשיבות עור יחד אפי' שבות ליכא. ועל פי זה פירשתי בפנים להא דר' יוחנן דקאמר דכ"ע סבירא להו מובחר דוחה מובחר מן המובחר אינו דוחה. ולת"ק מובחר שמפשיט אותו הכל אלא שההפשט היא בחתיכות חתיכות ולא כולו כאחת כדרך ההפשט שזהו מובחר מן המובחר ואינו דוחה לכ"ע והרמב"ם ז"ל פסק כחכמים שכתב בפ"א מהל' ק"פ בהל' י"ד כמעשה הפסח בחול שחט השוחט וכו' ומפשיטין את כולו וכו'. ואח"כ בהל' ט"ז כתב חל י"ד להיות בשבת כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת סתם. וא"כ פשוט הוא דס"ל מפשיטין את כולו. וכחכמים דהתם וכת"ק דהכא. ובענין מ"ש ורוחצין את העזרה וכו' כבר בארתי בפ' דלעיל בהלכה ח' ד"ה לא כל שבות התירו במקדש וע"ש. מיהו האי דהפשט לכאורה קשיא דהא נראה ממסקנא דפ' כל כתבי דלרבנן שמתירין בהפשט את כולו היינו דוקא דשקל ליה בברזא. ועיין בהלח"מ שכתב בזה. ואולי יש לתרץ לרבינו ז"ל שלא אמרו בגמרא כן אלא מפני מאי דאהדרי חברייא לר' ישמעאל. אבל לרבנן לעולם דסברי דהפשט בחול ובשבת שוה. ולדבריו דר' ישמעאל השיבו ופסק כרבנן עכ"ל בזה. ואף שכתב בעצמו ז"ל בדרך ואולי ומפני שהרגיש בהקושיא דמנא ליה לפרש להא דהתם כן מ"מ אנן חזינן להכרח מהא דהכא. דע"כ לא אתינן לפרש פלוגתייהו דר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא ורבנן

אלא בהפשט כדרכו דלמר עד החזה ולרבנן מפשיטין את כולו. וכדרך הפשטו בחול דהא מדקאמר ר' יוסי בר בון הכא לא אתיא אלא כר"ש וכו' וכמבואר בפנים. ובלאו הכי טעמא בעי אמאי לא ניחא ליה לר' יוסי בר' בון לפרש פלוגתייהו כהאי דר' יוחנן וכדפרישית דאתיא כהאי דמסיק התם בפירושא דפלוגתייהו אלא משום דקשיא ליה לר' יוסי בר בון דאי הכי דטעמא דהת"ק והיינו רבנן דהתם משום דשקיל ליה בברזא מ"ט דר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה דפליג וכי לא מודה הוא דבכה"ג לאו מלאכה היא. ואפי' שבות אין כאן וכסברת התוס' דכן הוא האמת. אלא ודאי דבהפשט כדרכו מיירי בפלוגתייהו ור' ישמעאל בנו של ריב"ב כר"ש דהתוספתא ס"ל דלא עביד מקצת מלאכה כמלאכה ורבנן ס"ל מקצת מלאכה כמלאכה. וכסתמא דמתני' דהבונה. ומכיון שהותר במקצת מלאכה לצורך המצוה דדחיא שבת. ה"ה ככולא דמלאכה דמאי שנא ומשום שלא יתבזו קדשי שמים. והאי קושיא דקשיא ליה לר' יוסי בר' בון על הא דר' יוחנן קשיא נמי על דאוקי פלוגתייהו התם לבסוף דאי הכי מ"ט דר' ישמעאל דפליג אלא ע"כ דלא בא מר בר רב אשי התם לתרץ ולומר לעולם כדאמרינן מעיקרא וכו' אלא ליישב הקושיא מי דמי וכו' למאי דאהדרי ליה חברייא. אבל לקושטא דמילתא אין לנו לפרש אלא דבהפשט כדרכו הוא דאירי ובמקצת מלאכה כמלאכה הוא דפליגי. וכיון שכן שפיר הוא דפסק הרמב"ם כחכמים וכטעמייהו והכל אליבא דהלכתא הוא וכדמיסתעיי' ליה ממסקנא דהכא:

והקטר חלביו לא ילין חלב חגי עד בוקר וכו'. לפי משמעות סוגיא דהכא דיליף הקטר חלביו דדוחה שבת מהאי קרא דלא ילין וכדפרישית דאם נקטרין הן בלילה ביו"ט כמשמעות הכתוב עד הבוקר הוא דלא ילין הא כל הלילה כולה ילין ונקטרין הן. א"כ ה"ה דדוחה שבת ביום י"ד שחל בשבת ועלה פריך והיא גופה קשיא וכי אימורי חול קריבין ביו"ט. ורצה ר' אבהו לתרץ קרא דבשחל י"ד בשבת מיירי ועולת שבת קריבין ביו"ט ומיהת שמעינן דהקטר חלביו דוחין יו"ט וה"ה לשבת דשוין הן בענין דחייה דקרבנות והקשה ר"י דהיכי מצית לאוקי קרא כשחל י"ד בשבת הא חגי כתיב. ומשמע דחגיגה נמי בכלל. והא כשחל י"ד בשבת אין חגיגה באה כלל אמרה תורה וכו' כלומר אלא על כרחך דהכי מפרשינן לקרא דאמרה תורה שתראה להקריבהו לחלביו מבעוד יום. שלא יבוא לידי בל תלין שאם תמתין עד שתחשך אי אפשר לך להקריבו בלילה ויבא לידי בל תלין. והשתא ממילא נלמד דהקטר חלביו ג"כ דוחה שבת כדי שלא יבא לידי בל תלין. וא"ת יקריבן בלילה שהרי עולת שבת ביו"ט היא אף אם נאמר כן הגע עצמך שדוחה יו"ט א"כ דוחה ג"כ שבת שהרי שוין בענין זה כדאמרן. זהו שיטת הסוגיא דהכא

דמשמע דדריש קרא דלא ילין חלב חגי על אימורי פסח קאי. ולקמן יתבאר דלפי מסקנא דר' יונה לא פליג אשיטת הבבלי דגריס התם בדף נ"ט ע"ב רב כהנא רמי כתיב לא ילין חלב חגי עד בוקר עד בוקר הוא דלא ילין הא כל הלילה כולה ילין וכתיב והקטיר עליו חלבי השלמים עליה השלם כל הקרבנות כולן הוא מותיב לה והוא מפרק לה בשניתותר ו' ופירש"י ז"ל מקרבנות שנזרק דמן קודם התמיד ולא הספיק להקריב דכיון דנראה להקרבה קודם לכן על תמיד של שחר הוא מושלם. רמי ליה רב ספרא לרב כתיב ולא ילין לבקר זבח חג הפסח לבקר הוא דלא ילין הא כל הלילה ילין והכתיב עולת שבת בשבתו ולא עולת חול בשבת ולא עולת חול ביו"ט א"ל כבר רמייה ניהליה ר' אבא בר חייא לר' אבהו. ושני ליה הכא בארבעה עשר שחל להיות בשבת עסקינן דחלבי שבת קריבין ביו"ט א"ל משום דחלבי שבת קריבין ביו"ט אנן ניקו ונימא ליה דהאי קרא בי"ד שחל להיות בשבת הוא דכתיב א"ל שבקוה לקרא דהוא דחיק ומוקי אנפשיה. א"כ מסוגיא זו משמע דמפרש לקרא דלא ילין חלב חגי הכתוב בפ' משפטים לאו באימורי פסח קאי וזה דלא כשיטת הש"ס דהכא. והתוס' בד"ה בארבעה עשר וכו' מביאין להא דהכא בירושלמי דייק מקרא דלא ילין חלב כה"ג וכו' וכתבו ותימא על ירושלמי דפריך מיניה דהא קרא דחלב חגי בחגיגת חמשה עשר מיירי כדמוכח באלו דברים. ולכאורה מה זו תמוה דהתם באילו דברים דף ע"א גריס אמר רב כהנא מנין לאימורי חגיגת חמשה עשר שנפסלין בלינה שנאמר ולא ילין חלב חגי עד בוקר וסמיך ליה ראשית למימרא דהאי בקר בקר ראשון. וא"כ רב כהנא לטעמיה דס"ל דקרא דחלב חגי בט"ו קאי כדמוכחא מסוגיא דלעיל דפ' תמיד נשחט וכדלקמן. אבל סוגיא דהכא ס"ל דבי"ד משתעי ובאימורי פסח נמי קאי כדכתיב בהאי קרא לא תזבח על חמץ דם זבחי ולא ילין חלב חגי עד בקר וכי יש לתמוה על סוגית הירושלמי דלא ס"ל כסוגית הבבלי. א"כ נתמה בכל מקום דהסוגיות אינם לאחדים. ומה דכתבו כדמוכח באלו דברים אינו מוכח מהתם אלא ממה דשקיל וטרי התם אליבא דרב כהנא ומיהו אינו מוכח דלית לן לומר בגוונא אחרינא. ונראה דעיקר תמיהתם מסוגיא דתמיד נשחט ולרב כהנא דאילו דברים דאזיל לטעמיה ומוכרח כדרשיה וכפירושיה וזה דהא איכא למידק למאי דקאמר רב כהנא רמי וכו' דמנא ליה דהאי קרא לאו באימורי פסח משתעי הא רישא דקרא לא תזבח על חמץ ביה היא דאיירי. ובפסח לא קשיא מהאי דהשלמה דגזרת הכתוב הוא דהפסח הוא קרב אחר התמיד של בין הערביים כדדריש ברישׁ תמיד נשחט יאוחר דבר וכו'. אלא דרב כהנא מכריח סברתו מדאשכחן קרא דפ' כי תשא דכתיב לא תשחט על חמץ דם זבחי ולא ילין לבוקר זבח חג הפסח. ועל כרחך האי ולא ילין וגו' על אימורי פסח קאי דאלו לבשר

הפסח אשכחן קרא אחרינא בפ' ראה דכתיב גבי פסח ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבוקר. ומדכבר אשכחן אזהרה לאימורי פסח. א"כ ע"כ קרא דחלב חגי באימורי חגיגה מישתעי ובחגיגת י"ד א"א לאוקי קרא דהוה קשיא ליה לרב כהנא כעין קושית דרב ספרא דלקמיה הא אין עולת חול קריבה ביו"ט. ועל כרחך דבחגיגת ט"ו איירי ולא קשיא אלא משום עשה דהשלמה והוא מותיב לה וכו' והשתא ניחא נמי הא דאבתרה רמי לי' רב ספרא וכו' וכלומר דניחא דמתרצת לקרא לא ילין חלב חגי דבאימורי חגיגת ט"ו מיירי ובשניתותרו דקריבין בלילה אלא קרא דאימורי פסח קשיא וכי עולת חול קריבין ביו"ט. והא ע"כ דהאי קרא באימורי דפסח משתעי וכרב כהנא וכדלעיל ושני ליה וכו'. והשתא מתמה התוס' על הא דהכא דהא ע"כ מוכח מהאי דרב כהנא דאלו דברים דדריש חלב חגי על חגיגת ט"ו ומוכרח היא וכהאי דרב כהנא דהכא וכדאמרן. ובהיות קושייתם ניחא השתא על הא דהכא דלסוגיא דהכא האי קרא דלא ילין דכי תשא מאי עביד ליה צריכין אנו ליישב תמיהתם. ואומר אני דלמסקנא דר' יונה הכל ניחא. וזה דר' יונה גופיה מקשה האי קושיא גופה דקשיא אי מוקמית לקרא דלא ילין חלב חגי באימורי פסח דהא אעיקרא דמילתא קשיא לן כדאקשינן ואימורי חול קריבין ביו"ט. וא"ת כדשני ר' אבוהו בי"ד שחל להיות בשבת מיירי קשיא הא אין חגיגה באה עמו כשחל י"ד בשבת והאי חלב חגי מאי עבדת ליה. אלא ע"כ דחלב חגי בחגיגת ט"ו הוא דמיירי ולא קאי סיפא דקרא אאימורי פסח כלל. ומשום דבאימורי פסח אית לן קרא אחרינא וכדלעיל. ומעתה נסתרה גם הדרשה דהקטר חלביו דפסח דדחיא שבת דדרשת מלא ילין חלב חגי דלא מישתעי כלל באימורי פסח ומנא לן. ועל זה מסיים ר' יונה דעל. כרחך דהכי אמרינן אמרה תורה הקריבהו מבעוד יום וכו' וכדלעיל דממילא נשמע דאימורי פסח דוחין שבת בכדי שלא יבא לידי בל תלין ושבת כיון דהותרה אצלו הותרה וזכינו מעכשיו דלר' יונה אין הכי נמי דקרא דלא ילין חלב חגי בחגיגת ט"ו מיירי וכרב כהנא דהבבלי. וצריך שתדע דמדילפינן אימורי חגיגת ט"ו מחלב חגי ה"ה לכל אימורין דקאי עלייהו בבל ילין. וכדכתבו התוס' בדף ע"א אמילתא דרב כהנא וכדברי המכילתא והביא הכ"מ בפ"א מק"פ. וניחא נמי הא דהביא הרמב"ם שם בהל' ז' קרא דלא ילין חלב חגי דמיניה נפקא לן בכל האימורין וה"ה לאימורי פסח. וזהו שדקדק וכתב המניח אימורין ולא הקטירן עד שלנו וכו' ולא כתב אימוריו דהא בפסח איירי לעיל אלא כדאמרן ודרכו ז"ל. להביא מהכתוב ראשון כמו שכתב למעלה השוחט וכו' והיה לו כזית חמץ מקרא דלא תזבח וגו' והוא הקודם. ואף דבש"ס דהתם דף ס"ה ע"ב הוזכר קרא דלא תשחט דפ' כי תשא משום דלא תזבח הוא הקודם. ועיין בהמל"מ שהאריך בזה

ורצה לעשות ג' מחלוקת בדבר בהסוגיות. ולדרכינו סוגית הבבלי וסוגיא דהכא למאי דמסיק ר' יונה שוין הן ואין להאריך יותר:

כאן וכאן בלחה אנן קיימין וכו'. כבר ביארתי בעירובין שם דפיסק' דהרמב"ם בפ"ט מה' שבת ובפ"א מהל' ק"פ בהל' י"ח אזלא כהאי דר' יוסי בר' חנינא דהכא ואליבא דר' יוחנן ולא כר' אחא בשם ר' יוחנן בענין אוקימתא דהני מתני' דהכא ודעירובין אלא כשיטתיה דר' יוחנן בענין חובל עד שיהא צריך לדם וכאוקימתא דמתני' כר' יוסי ב"ח ואזלא כשיטת הבבלי דהתם וע"ש כי מבואר הכל הוא:

הלכה ב

עשירים היו בתשובות וכו'. עיין מזה לקמן בד"ה א"ל ר' אליעזר אימורי צבור יוכיחו:

הלכה ג

תיפתר שחל יום שביעי שלו וכו'. ורב אושעיא אמר תיפתר שחל יום שביעי שלו להיות בי"ג וכו'. נראה דפליגי הני לישני בהא דפליגי הרמב"ם והראב"ד בדין טבול יום דמת אם שוחטין וזורקין עליו או לא דלמאן דמפרש דהזייה מצוה דקאמר כגון שחל שביעי שלו להיות בי"ד שחל בשבת שאלו חול היה מזה עליו וכו' ס"ל דשוחטין וזורקין עליו הואיל וראוי הוא לאכול בערב וזהו דעת הראב"ד והתוס'. ולרב הושעיה דמפרש כגון שחל יום שביעי להיות בי"ג וכו'. וכלומר שאפי' חל בי"ג בניסן שחל בשבת שאלו היה חול היו מזין עליו ולמחר היה ראוי לשחוט את פסחו שכבר העריב שמשו מאתמול אבל עכשיו שהוא שבת ואינו מזה עליו נמצא מתעכב מן המצוה שאעפ"י שלמחר ביום י"ד מזין עליו. מ"מ מכיון שהוא טבול יום דמת אין שוחטין עליו וידחה לפסח שני. וזהו דעת הרמב"ם בפ"ו מהל' ק"פ בהל' ב' ובהל' ו' וכדפרישית במתני' ואע"ג דקאמר הכא אשכח תני כהדין קדמיא ואפ"ה לא סמיך הרמב"ם אלא אהאי דרב הושעיה וכדאמרינן בשלהי חולין כל מתניתא דלא מיתני בדבר ר"ח ור' אושעיה לא מותבינן מינה. ועוד דקראי מוכחי כדעת הרמב"ם וכמו שיתבאר לקמן בפ"ח בהלכה ה' ע"ש:

אמר לו ר' אליעזר אימורי צבור יוכיחו וכו'. התוס' בפרקין בדף ס"ט ע"א הביאו לזה בד"ה אם דחו מכשירי מצוה וכו' להביא ראיה לפי' ר"י דמכשירי מצוה שלאחר שחיטה דקאמר היינו הקטר חלבים דאפשר להמתין עד הלילה ודחי שבת. וכן יש בירושלמי דקאמר ר"א אימורי צבור יוכיחו וכו'. מיהו להא דהכא וכך הוא בתוספתא ריש פ"ה קשיא דלמאי איצטריך ליה לר"א למימר אימורי צבור יוכיחו הא מאימורי דפסח גופיה מצי למימר הכי דהא תנינן הקטר חלביו דוחה שבת ולא אשכחן לשום תנא דפליג אהא ואפשר לדחות ולומר משום דלעיל בהל' א' יליף לה דהקטר חלביו דוחה שבת מקרא

דלא ילין חלב חגי ושקיל וטרי עלה עד דמסיק ומפרש דאמרה תורה הקריבהו מבעוד יום שלא יבוא לידי תלין. וכמו שבארתי הכל בענין זה לעיל ע"ש. והשתא איכא למימר דלא רצה ר"א להשיב לר"ע מאימורי פסח ומשום דמצי למימר ליה והיא גופה מנא לך. ואי מקרא דלא ילין חלב חגי דלמא קרא לחגיגת ט"ו הוא דאתא וכדרב כהנא בבבלי וכדלעיל. ואי מקרא דמפורש בפסח ולא ילין לבוקר זבח חג הפסח אכתי מנא לן דבשבת מישתעי דילמא ה"ק קרא שמרהו שלא יבא לידי בל תלין והקריבהו מבעוד יום ובחול קאי ומשום שהרי אי אתה יכול להקטירן בלילה דעולת חול אינה קריבה ביו"ט וכעין דשקלינן וטרינן לעיל שם. ואכתי מנא לן דהקטר חלביו דוחה שבת ולפיכך השיבו מאימורי צבור דהכל מודים בזה ומדאשכחן באימורי צבור דדחו שבת הדר ילפינן מינייהו לאימורי פסח דדחו שבת וכדקאמר ר"ש התם בדף סח בא וראה כמה חביבה מצוה בשעתה וכו' א"נ יש לומר דאין ה"נ דהוה מצי ר"א להשיב מאימורי פסח גופיה וחדא מתרתי נקט וכהאי דלעיל בהל' ב' עשירים היו בתשובות וכו' וע"ש:

הלכה ד

זאת אומרת שהיא רשות וכו'. זהו כרב אשי דפ"ק דחגיגה דף ז' ע"ב דדייק מברייתא דהתם חגיגת יו"ט ראשון של פסח ב"ה אומרים מן המעשר וכו' הא קמ"ל חגיגת ט"ו אין חגיגת י"ד לא אלמא קסבר חגיגת י"ד לאו דאורייתא וכו'. ורב אשי בפרקין דף סט דייק ממתני' דהכא דלאו חובה היא דאי ס"ד חובה היא תיתי בשבת וכו' ואיכא נ"מ טובא בין הני הוכחות. ובמקום אחר הארכתי בזה ואין כאן מקומו להאריך:

שלא יבא לידי שבירת עצם. אבל בחגיגה אין בה משום שבירת עצם. והתוס' בפרקין דף ע מביאין לטעמא דהכא שהפסח נאכל על השובע וכו'. ובפ' ע"פ דף קכ ד"ה מפטירין אחר מצה אפיקומן וכו' כתבו וחגיגה הבאה עם הפסח אע"ג דאיכא למ"ד דאית בה משום שבירת העצם ואפ"ה אינה נאכלת על השובע היינו משום דפסח בן שנתו הוא ורכיך וחיישינן לשבירת העצם אבל חגיגה לא. ויש לתמוה דהא מאן דאית ליה דאית בה משום שבירת העצם והוא בן תימא בפרקין שם ובהדיא לא שמעינן ליה הכי אלא דאיבעיא להו לבן תימא יש בה משום שבירת העצם וכו' ובעי למופשט ודחי לה כדאיתא ואלו דחגיגה בת שנתה בפסח שמעינן ליה בהדיא כדמייתי לעיל חגיגה הבאה עם הפסח הרי הוא כפסח וכו' באה בת שנתה וכו'. ומוקי לה כבן תימא. וא"ל לאיזה מ"ד אזלא תירוצם. ואפשר לדחוק דלא כתבו כן אלא למאי דבעי למפשט מהאי מתני' דשקלים סכין שנמצא וכו' דאתיא כבן תימא ויש בה משום שבירת עצם. ואיכא למימר דהאי

תנא ס"ל כבן תימא בחדא דאית בה משום שבירת עצם אבל לא באידך כבן תימא וס"ל חגיגה באה בת שתים:

הדא אמרה הדין דאכל חובץ וכו'. וא"ת הא מתני' היא כל הבשר וכו' ואסור להעלותו עם הגבינה על השולחן. וי"ל דאפי' בבשר עוף קאמר וקמ"ל כהאי דר' יוסי דהתם דקאמר זו מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה ולא תתני איפכא:

הלכה ה

מסתברא דר' מנא בקדמייתא וכו'. למאי דמסיק בבבלי דף עב באוקימתא דמתני' דרישא בעוקר וסיפא בטועה וכדפרישית במתני' א"כ זהו כדר' מנא בין בקדמייתא ובין באחרייתא לפי המבואר בפנים אלא דהאי ש"ס לא הוה ניחא ליה לאוקמי רישא וסיפא בתרי גווני והלכך קאמר מסתברא דר' יוסי באחרייתה. והשאר מבואר הוא עד סוף הלכה במקום אשר ציינתי שמה ובענין עקירה בטעות דפסק הרמב"ם בריש פ' ט"ו מפסולי המוקדשים דאינה עקירה וכן בדינא דמתני' ובענין האוקימתא דהתם כמבואר בדבריו בפ"ב מהל' שגגות בהל' י"א וי"ב ובארתי בענין זה בחיבורי מס' נזיקין בריש מס' ב"ק וע"ש:

הלכה ו

אמר ר' יוחנן דר"ש היא. לפי הנראה דאדיוקא דמדייק הא בגלוי חייב קאי פירשתי בפנים. ומ"מ דוחק הוא לחלק בין טריפה בגלוי ובין בעל מום. ואי מודה ר"מ בבעל מום מודה נמי בטריפה בגלוי דחד טעמא אית להו. והיותר נראה דלאו אדיוקא קאי אלא דמעיקרא מדייק לפרש המתני' לדינא דדוקא נמצא טריפה בסתר פטור הא בגלוי חייב לכ"ע. והדר מהדר לאוקי דינא דמתני' דקתני בסתר פטור. וכן להא דאבתרה שחטו ונודע שמשכו וכו' מפני ששחט ברשות ועל נמצא טריפה בסתר נמי קאי וכדלקמן. ועלה קאמר דר"ש היא. וכלומר דאפי' לר"ש דהתוספתא ואליבא דר' יהושע נמי אתיא שפיר דאע"ג דלר"ש דמחייב בשאינן ראויין מ"מ פטור הכא דמאי הוה ליה למיעבד וברשות הוא דשחט. וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ב מהל' שגגות בהל' י' דטעמא דפטור מפני ששחט ברשות ולא הוה ליה למידע שימצא בו טריפות בסתר וכדפרישית במתני' דאנוס היא והיינו הך. וזהו דלא כדעת התוס' בדף עג ד"ה שחטו ונמצא טריפה בסתר וכו' שכתבו תימא לר"י אמאי פטור והלא לא עשה מצוה וכו'. וליכא למימר דהכא פטור משום דחשבי ליה כאנוס דע"כ לאו מטעמא דאנוס פטר ליה כדמוכח בגמרא וכו' ולדעת הרמב"ם וכדמוכח מהכא דמוקי ליה שפיר כר"ש ל"ק דבגמרא דפריך הכי לקמן על הא דבעא רב פפא למימר הא מני ר"א הוא פריך שפיר וכי היכי מצית לאוקי המתני' כר"א

כלל הא לדידיה לעולם חייב ואפי' בטעה בדבר מצוה ושחט ברשות. אבל לר"ש שפיר נמי אתיא דאע"ג דלא עשה מצוה הכא אנוס הוא לגמרי דלא הוה ליה למידע וברשות הוא דשחט. וזה פשוט היא לדעת הרמב"ם וכדקאמר ר' יוחנן הכא בהדיא. ומיהו רישא דמתני' בשלא לשמו דקתני ושאר כל הזבחים וכו' ודאי דלא אתיא אלא כר"ש דהתוספתא וכמו שהבאתי בפנים. ובהכי ניחא לי ליישב מה דמקשין על הא דקאמר התם על סיפא דמתני' א"ל רב הונא בר חיננא לבריה כי אזלית קמי' דר' זריקא בעי מיניה לדברי האומר מקלקל בחבורה פטור שחטו שלא לאוכליו חייב מה תיקן וכו'. ומקשין אמאי לא בעי ארישא בדינא דשלא לשמו והתיו"ט הניח זה בתימא וראיתי למהרש"א שכתב בזה ויש ליישב דברישא דאיירי בעיקר הקרבן מפסח לשלמים ודאי דתיקן דפסול שלמים היא ולא מחייב אנותר דידיה כמו אנותר דפסח אבל בסיפא דשלא לאוכליו דמעיקרא היה פסח ועכשיו נמי פסח פסול. א"כ מה תיקן עכ"ל. ומלבד שזה אינו מדוקדק דכי קתני במתני' שחטו לשם שלמים דוקא הא סתמא קתני שלא לשמו וכי אם שחטו לשם חטאת נמי לאו בכלל הוא. וא"כ היה צריך לאוקי המתני' כר"א בן עזריה דוקא דנותר דהפסח אחר חצות ודחטאת עד הבוקר אלא דבלאו הכי מעיקרא מילי פריכי נינהו דמה שייך הכא חיובא דנותר. ולא מצינן למימר כלל כאן דמתחייב משום נותר דהא בלאו הכי פסול הוא ולשריפה קאי ואסור משום קדשים פסולין. והיכי אתי איסור דנותר וחייל עליה דלא אמרינן אתי איסור נותר וחל אלא באיסור מוסיף דוקא וכדאמרינן פ"ג דכריתות גבי יש אוכל אכילה אחת וכו'. ופריך נימא אית ליה לר"מ איסור חל על איסור. וקאמר נהי דאיסור חל על איסור לית ליה איסור כולל ואיסור מוסיף אית ליה. טהור מעיקרא לא אסור אלא בחלב הו"ל טמא מידי דאסור בחתיכות טהורות איתוסף ביה איסורא נמי עילוי דחלב וחלב מעיקרא לא אסור אלא באכילה אקדשי' מגו דאיתוסף ביה איסורא דהנאה אתוסף ביה לגבי דחלב ואכתי להדיוט הוא אסור אבל לגבוה שרי ה"ל נותר מיגו דאתוסף ביה איסורא לגבי גבוה איתוסף ביה לגבי הדיוט וכו'. ואם כן הכא דכבר אסור אף החלב לגבוה ודאי דלא חל כלל איסורא דנותר ואף לא על הבשר דלשריפה קאי בלאו הכי ולא שייך ג"כ לומר דנותר איסור חמור הוא דלא אמרינן כן אלא למ"ד דלית ליה איסור כולל באיסור חמור על איסור קל מודה דחייל באיסור כולל. וכדאמרינן פ' גיד הנשה בדף ק"ג אליבא דר' יוסי הגלילי. ומיהו איסור כולל או איסור מוסיף בעינן לכ"ע או אם היא בבת אחת למאי דקי"ל. וזה מוסכם אליבא דהלכתא כדכתב הרמב"ם זה בסוף י"ד דהל' מ"א וכן בפ' י"ח מהל' א"ב. וזה אין צריך לפנים אלא דלמאי דמבואר לעיל ברישא דהמתני' לא אתיא אלא כר"ש דהתוספתא יש ליישב על נכון קושית העולם דמאן

הוא דס"ל מקלקל בחבורה פטור ר' יהודה היא. ועיין בתוס' וזהו לשיטתם בענין התירוץ שתרצו כאן. וכבר ביארתי מענין זה היטב לעיל בפ' כלל גדול בהל' ב' ואין כאן מקומו. ולר"ש דס"ל בכל מקום מקלקל בחבורה חייב א"כ בלאו הכי לא קשיא כלל ברישא דכולא רישא ר"ש היא. אבל הסיפא דככ"ע אתיא וכדפרישית דהא דקאמר דר"ש היא היינו דאפי' כר"ש אתיא שפיר היא דבעי לדברי האומר מקלקל בחבורה פטור משום דלא אשכחן פלוגתא בסיפא. ולר' יהודה דבעי תיקון מה תיקון כאן. זהו הנלע"ד ליישב לזה ודע דהרמב"ם לא כתב בדינים אלו כ"א כלישנא דמתני' ולפי אוקמתא כר"ש ואליבא דר' יהושע ולא הזכיר כלל מאיזה תיקון ולשיטתיה הוא דאזיל בכל שוחט בשבת משום נטילת נשמה הוא דחייב ולא משום חובל דבחובל דוקא היא דבעינן שיהא צריך לדם וכמבואר בדבריו בפ"ח מהל' שבת. וכבר ביארתי מכל הצריך לענין זה ומהיוצא ממנו בפ' כלל גדול בס"ד:

הדרן עלך פרק אלו דברים

פרק ז

הלכה א

כיצד צולין את הפסח וכו' תוחבו מתוך פיו. כדפרישית בפנים כך הם דברי התוס' בריש פירקין שכתבו אומר ר"י משום הכי תוחבו דרך פיו לפי שנותן הגס שבשפוד למטה כדי שלא יפול הפסח. ואז הוי בית השחיטה למטה וקדייב דמא דרך שם. והכי מוכח בהדיא מהסוגיא דהכא דקאמר אית תניי תני תוחבו מבית נקובתו עד שהוא מגיע לתוך פיו על דעתיה דהדין תנייה ברייה חוזר והופכו וכדפרישית משום שלעולם צריך שיהא פיו למטה שיזוב דמו דרך בית השחיטה ושיהא צד הגם למטה כדי שלא יפול הפסח ולתנא דידן א"צ להופכו דממילא פיו למטה הוא. ויצא לנו מזה ללמוד שני דינים בענין צליית הפסח חדא בהא דקאמר ר' עקיבא והלכתא כוותיה תולין חוצה לו והיינו שתולין כרעיו ובני מעיו בתוך התנור חוצה לו. וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ח מהל' קרבן פסח בהל' י' תוחבו מתוך פיו עד בית נקובתו בשפוד של עץ ותולהו לתוך התנור והאש למטה ותולה כרעיו ובני מעיו בתנור חוצה לו ולא יתנם בתוכו שזה כמין בישול היא ושפוד של רמון היו בוררין לצלייתו וכו' והטעם שתולה כרעיו ובני מעיו בתנור חוצה לו ולא על השפוד של הפסח דהיכן יתנם למטה על השפוד אי אפשר דא"כ יתעכב הדם ולא יזוב כדרכו ואנן פיו למטה בעינן מהאי טעמא כדאמרן. וזה דלא כפירש"י שפ' תולין חוצה לו תוחבו בשפוד למעלה מפיו של טלה ונמשך הר"ב אחריו. ולפ"ז היה

פיו למעלה. ומסוגיא דהכא אינו נראה כן דא"כ לא היו צריך להופכו להתנא ברא וזה פשוט. ועוד דהא בהדיא מסיק לקמן בהסוגיא אתיא דאבא שאול כר"ע ודרבנן כר"י הגלילי וכדפרישית דלאבא שאול דפ' שתי הלחם לא בעינן על בסמוך והלכתא כוותיה כדפסק הרמב"ם בפ"ג מהל' בית הבחירה בהל' ט"ו ושני הבזיכין שמניחין בהן הלבינה על השולחן בצד המערכות וכו'. וא"כ לר"ע אין נותנם כאן על השפוד כלל לא מלמעלה ולא מלמטה אלא תולין בתנור סמוך וחוצה לו. ומזה למד הרמב"ם לומר כן שתולן בתנור חוצה לו. ואידך שלמדנו מכאן מדקפדינן שיהא פיו למטה וכדי שיזוב דמו ש"מ דמצוה לכתחלה ליצלות שלם ממש בלא שום מקום חתוך כלל. דא"כ לא היה צריך שיהא דווקא פיו למטה שהרי זב הדם ממקום החתוך וכמבואר בפ' כל הבשר ובפרקין דף עד ע"ב גבי האי אומצא דאסמיק וכו'. ומזה יצא לו להרמב"ם לומר שצולהו שלם עם גיד הנשה כמ"ש בפ' עשירי בהל' י"א כשאדם אוכל את הפסח חותך הבשר ואוכל וכו' וכשיגיע לגיד הנשה מוציאו וכו' וברתיחה דאורייתא דקא מרתח עליה הראב"ד שם וכתב בחיי ראשי אין איסור גדול מזה וכו'. ואם אזכה ואוכל פסח ויביא לפני כזה הייתי חובטו בקרקע לפניו. ובענין איסור כבר מיישב הכ"מ שם ולענין הסמך שכתב בזה יש סמך יותר ממה שנתבאר בדברינו דמוכרח מהסוגיא דהמצוה לכתחלה לצלותו שלם בכל מה דאפשר. ונוכל לומר עוד דאף הקרומות של חלב שאין בהן אלא משום חומרא בעלמא. ומדבריהם אין מנקין ומנקרין אותן אלא בשעת אכילה משום מצוה לכתחלה אלא שאם חתכו בדיעבד חתיכות כשר כדמסיק שם. וכן בפ"ח בהל' י' חתכו וצלהו ע"ג גחלים ה"ז צלי אש ועיין לקמן בד"ה משל גחלים וכו' מה שיתבאר מזה בס"ד:

מה נפק מביניהון צלייו בגדי של חולין וכו'. פשוט הוא דעל כרעיו ובני מעיו קאי שנתנו בתוך גדי של חולין וצלייו וכמה שביארתי להגי' בפנים דכצ"ל דאין תימר כירך עבה עביד ליה ר"י הגלילי כשר וכו'. ולכאורה יש כאן מקום לומר דאם צלאו להגדי של חולין עם הפסח. א"כ בלאו הכי יש כאן איסור מפני התערובת וכדתנינן בברייתא הובאה בבבלי דף ע"ו ע"ב אין צולין שני פסחים כאחד מפני התערובת הניחא לרב דמפרש מפני תערובת הטעמים איכא למימר דדוקא בשני פסחים הוא דאסור ומשום דזה היא כנאכל שלא למנויו אבל בחולין עם הפסח שאפי' נותן החולין טעם בהפסח ליכא ביה שלא למנויו אלא למ"ד מפני תערובת הגופין ואפי' גדי וטלה וכולי דהלכתא כוותיה דריחא לאו מילתא היא וכדפסקו הרי"ף והרמב"ם ז"ל כוותיה מאי איכא למימר אלא דיש לדחות דבאמת הכא לאו באותו התנור שנצלה הפסח נצלה גדי של חולין מיירי. ועוד דהאי מילתא לא קאי אלא אליבא דר' יוסי הגלילי ואיכא למימר דלא ס"ל כהאי ברייתא:

אתיא דאבא שאול כרבי עקיבא. עיין לעיל בריש פרקין מה שנתבאר מזה בסייעתא דשמיא:

הדרן עלך פרק כיצד צולין